

Suomen Kansan Vanhat Runot I
Vienan läänin runot 4.
Loitsuja: toisinnot 822 α –2132
Lisiä: toisinnot 2133–2543
Elämäkerrallisia tietoja runojen laulajista hakemistoinen
Julkaissut A. R. Niemi
Helsinki 1921
Suomalaisen Kirjallisuuden Seura

VIENAN LÄÄNIN RUNONLAULAJAT JA TIETÄJÄT

(SKVR I4 s. 1073–1183)

Sirkeini Poavila ja Tiihvo vanhaa runoa laulamassa.

Ahapein leski Ul'ana; Liedma. Iivanan tytär, Piismalahdesta tuotu. G II. — Ka I,₂ 959.

Ahapeine Iivana; Liedma. Boreniuksen v. 1872 laulattaessa n. 25—30:n ikäinen mies (tois. paikassa Bor. sanoo: n. 20:n ikäinen tai vähän päälle). Oli oppinsa saanut eräältä Akonlahden laulajalta Konaškalta, Lytän Mikihvoaran veljeltä (ks. Omenaiini M.), joka oli kauan näillä seuduin oleskellut rakennusmiehenä ja ompelijana (kuollut n. v. 1870). Muiksi lähteikseen mainitsi Piismalahden Joakon ja Nokeuksen miehen Hafkon. Samporunon (Gen. II,₇₂ VLR I,₁ 7) hä v. 1877 sanoi oppineensa D'euhtin naiselta (ks. tätä). I. oli vielä v. 1894 Blomstedtin käydessä täällä elossa ja paikkakunnalla tunnettu runonlaulaja. Liedma on köyhä kylä salon sydämessä runoalueen eteläisellä rajalla, Bor:n mukaan n. 1 ½ pk. Kellovaarasta länteen. Bor. II, G II, Bl. — Ka I,₁ 145, 435, 515; I,₂ 704, 958; loits. I,₄ 232, 232 a).

Ahoini Iivana; Luvaj. Akonlahdessa tätä henkilöä tiedustellessani epäilivät, ettei sukunimi ollut oikea; Nokeuksessa tiedettiin eläneen erään Ahein Iivanan. Sanellut Meriläiselle v. 1887 Naapurinvaaralla Heikkilässä; ikä silloin 60 v.; kuullut isältään samassa kylässä. Loits. I,₄ 31, 64, 239, 917, 1851, 2116.

Ahoñi Kuśma; Latvaj. Engelbergille laulanut; epäilemättä = Moissein Kuśma; ks. sitä. Eng. — Mk. I,₂ 1271.

Ahoñi Moissei; Latvaj. Meriläisellä: Mouses Ahonen, näht. = Piirteini [eli oikeammin: Spiireni M.] Moissei. Ollut aikoinaan etevimpiä tietäjiä, oli Meriläisen käydessä v. 1888 n. 100 v:n vanha; vanhuksen kuulo, puhe ja muisti suuressa määrin heikontuneet, niin että ei loitsuja enää paljon ensinkään muistanut. Oppinut isoisältään ja omalta isältään Latvajärven Hoapovaaralla. Nämä Meriläisen antamat tiedot sopivat täydellisesti Piirteiseen Moisseen, joka perin vanha tietäjä oli Ahosia ja eli Hoapovaaralla; ks. Piirteini I. Spiireni Moissei. Mer. — Loits. I,₄ 543, 626, 1309, 1666.

Ahon-Iivanan Anñi; Latv. V. 1911 juhannuksena tapasi I. Marttiini matkalla kotiinsa Suomussalmen kirkolla latvajärveläisen tietäjän Ahon-Iivanan Anñin, joka täällä erään toisen naisen kanssa oli „piänelolla“ (kerjuulla). Anñi, jonka ikä oli n. 45 v., osoittautui oikeaksi vanhan kansan ihmiseksi; uskoi täydellisesti metsännenä- ja kirotaikojensa parantavaan voimaan. „Äijä niitä, vel'i, muajilmassa parennetah. Mie olen parentat äijän. Jouhkon Iivana, Latvajärveššä, kävi tohturiloissa nua ilmat, nua ilmat; ei parennun. Mie šanoin: vilu on männyn. Kyllä še heittäytyy veještä, nákkautuu — — —.“ (Martt. n. 1038). — Loits. I,₄ 627, 746, 747, 1044.

Ahtonen Matleena; Munankil. V. 1881 46 v. vanha. Näht. Ahtoñi Matro [Matleena-nimeä ei käytetä Akonlahden seuduilla; Martt.], joka vielä v. 1908 naimattomana eli Munankilahdessa. Tämä on syntynyt Suomen puolella Rimmillä, [Rimmi on Suomussalmen puolella rajaa, mutta aivan karjalainen pieni kylä] pienessä lähella Akonlahtea olevassa kylässä. „Työtä ruato rahvahalla, kuñi voi; nyt käypi kysymässä.“ Ei ollut runojen osajia. Kr. — Ka I,₁ 210.

Apikka ja Okko; Sompaj. V. 1872 kaksi vanhemmanpuoleista vaimoa, molemmat Uhtuesta syntyisin sekä Sompajärvessä naimisissa. Bor. laulatti heidät Tsiksassa, jonka kautta he matkasivat Uhtueen Petrun päiväksi. Bor. II. — Ka I,₂ 953.

Arhippa; Karkujärvi. Laulajasta, jonka nimi tavataan Lönnrotin kokoelmassa v:lta 1833, ei ole sen enempää tietoa; Karkujärvi sijaitsee Kivijärven ja Tsenanniemen keskivälillä. Lönnr. — Loits. I,₄ 1870.

Arhippaini Iivana; Sompaj. V. 1872 n. 70:vuoden ikäinen ukko Sompajärven pienestä kylästä, varsinaisen runoalueen ulkopuolelta. Laulajan tapaamisesta kertoo Bor.: „[Kehuttu laulaja], Arhippaini Iivana, paraikaa kumarteli nurkassa, molintatšotkiaan¹ sormien (eli „molintapykälää“ Ratisen sanan mukaan), kuin sunnuntaiaamuna tulin hänen luo eikä sanonut joutavansa turhanpäiväiseen runonlaulamiseen. Minulla ei siis ollut suurta toivoa. Vaan niin se on aina, että „viini syöntä riemahuttaa“. Nähtyään mikä hauska kehoittaja minulla oli muassa, hän pääsi pian molimistyöstään muutamia mutkia tehtyään. Mutta pian näyttihe, että tämä Sompajärven kiitetty laulaja aivan oli Haikolan laulajien vertanen ja ettei runoja tällä puolella ole etsittävä kovan kielen ulkopuolella.“ Bor. II. — Ka I,₁ 135; loits. I,₄ 110, 1139, 1446.

¹ Marttiini huomauttanut: Tšotkat on oikea karjalainen nimitys. Ne oli tehty (Venäjältä päin tuotiin

niitä kaupaksi) nahkahihnasta, johon oli ompelemalla tehty 100 pykälää, päähän nahkatupsu.

Arhippaimi Miihkali; Latvaj. Latvajärven nimi liittyy läheisesti Kalevalan synnyinhistoriaan. Tämä kylä ei ulkonaisesti suinkaan ole Karjalan parampia, päinvastoin harmaa, hajallinen, köyhä ja kurja se on, mutta se säilytti uskollisesti Suomen kansan heräämisen hetkeen ne kertovaiset runovarot, jotka nyt ovat kansamme kunnia ja ylpeys. Latvajärveen luetaan lähellä olevat Vason-, Nauvun- ja Hoapovaarat sekä kauempana olevat Kossi tai Kossinvaara (2 tal.) ja Lapukka, kaikkiaan yli puolen sadan talon. Pääosa kylää on pienen Latvajärven pohjoisrannalla vaarojen välissä Maanselän liepeillä. Latvajärveen saapui Lönnrot ensi kerran v. 1834 ja pani siellä huhtik:n 25—27 p:nä kuuluisan Arhippa Perttusen ja muiden kyläläisten runoja muistoon. Lönnrotille vanha Arhippa valittaessaan runolaulun häviämistä ja silloisen nuoren väen

välinpitämättömyyttä lausui: „Pojistani ei tule yhdestäkään laulajaa minun kuoltuani, kuten minusta isäni jälkeen. Ei enää pidetä vanhoista lauluista, niinkuin minun lapsuudessa, jolloin niillä oli etusija, tehtiinpä työtä tai kokoonnuttiin joutohetkinä kylässä.“ Onneksi ukko erehtyi, nuorin Arhipan pojista, Miihkali, säilytti isän runovarot, vaikka hänestä ei enää tullutkaan tämän vertaista. Miihkali Perttunen syntyi Vuokkiniemen kirkonkirjojen mukaan Latvajärven Valtasenvaaran Arhipassa v. 1815. Kun Ven.-Karjalassa henkikirjoitus tapahtui kerran 25:ssä v:ssä ja henkikirjoihin pannusta lapsesta piti veroa maksaa, niin vanhemmat usein piilottivat poikalapsiansa joutumasta henki- ja kirkonkirjoihin. V. 1904 eli Vuokkiniemessä mies, joka vasta isona poikana vietiin kastettavaksi ja silloin tarttui pappia partaan lausaen: „älähän kassa milma veteh kuitenkaan!“ M. voi siis hyvinkin olla niin vanha kuin hän itse ilmoitti, eikä niin, kuin kirkonkirjat näyttävät. Oman käsityksensä mukaan oli Miihkali vanhempi, v. 1877 hän ilmoitti iäkseen 68—70 vuotta. Naimisiin meni M. v. 1840 Saarijärvestä kotoisin olevan Huohvana Savinovan tyttären, Palagan, kanssa, tuli sokeaksi v. 1865, eli tämän jälkeen vielä kokonaista 34 vuotta, niistä viimeiset 17 poikansa Petrin hoidossa, ensin

kirkonkylässä, sitten Latvajärven Suurisaari-nimisessä saarella. Sai, koska häntä pidettiin viimeisenä suurena runonlaulajana, loppuiällään Suom. Kirj. Seuralta 100 markan suuruisen vuotuisen eläkkeen. Miihkalin runovarot ovat Borenius ja Berner suurimmalta osalta panneet muistoon, vaikka monet muutkin häntä ovat laulattaneet. Miihkali osasi lähes 70 runoa, yhteensä n. 3500 säettä. Niiden laadusta lausuu Bor.: „Isänsä runoista hän usein kyllä muistaa ainoastaan pääjuoksun, jättäen pois kuvauksen hienommat vaihevärit, vaan semmoisina lyhennyksinäkin ne vielä yhteensä vastaavat melkein viidennekseen vanhan Kalevalan sisällystä.“ Perheessä oli toinenkin veli, Mat'ti, osannut runoja, häntä kiitettiin vielä taitavammaksi Miihkalia; Mat'ti kuoli v. 1850 t. 51 60:n iässä. Kuten isänsä, piti Miihkalikin loitsurunoutta ala-arvoisempiana, eikä häneltä sitä sen vuoksi ole sanottavasti saatukaan. M:n laulusta huomauttaa Borenius, että hän isänsä laulun rinnalla

noudatti jotakuta muutakin tai muita laulajia; siinä monessa kohden näyttäytyy esim. n. s. Rajaryhmän vaikutusta. Luonteeltaan oli Miihkali hyvänluontoinen, hilpeämielinen, ei varsin puhelias. Hänen elämäntarinansa oli muuten tuo Ven.-Karjalassa tavallinen: ylen ankaraa, melkein ylivoimaista taistelua olemassaolosta. Neljästä veljestä oli hän nuorin ja asui ensin lapsuutensa kodissa yhdessä veljiensä Mat'in ja Riion kanssa; mutta nämät kuolivat parhaassa iässä [yhtenä vuonna, samoihin aikoihin kuin vanha Arhippa, oli perheestä kuollut viisi henkeä] ja jättivät lapsensa Miihkalin elätettäväksi. Itsellä oli M:lla omia lapsia, kaikkiaan seitsemän. Nyt alkoi ankara aika. „Vuosikausih ei nähty selkietä leipiä; syöti, konsa ruokua oli, toisin aijoin suatih syömättäki olla.“ Mutta Luojaansa luottaen ei M. heittänyt suurta perhettänsä mierontielle: kynti ahkerasti peltotilkkuja, pyyti syksyt kevät kaloja Lapukan järvestä, viiptyen kalamatkoilla useampia viikkoja kerrallaan, kuljeksi talvisin Suomessa turkinompelussa ja lampaannahan muokkaannassa, tyytyi elämässään mahdollisimman vähään. Näin päästiin päivästä toiseen. Varmaankin oikein on Marttiini matkakertomuksessaan kuvannut karjalaista: „Ei karjalainen köyhyyttä pidä onnettomuutena. Sattuu kuten miten, että saa jauhosia kesän varaksi, kalanpyynti sattuu menestymään, antaen ahvenuisia korvoon, peltotilkku uutista lupaa, ja — karjalainen on onnellinen, eikä elämänsä yksinkertaisuutta, rauhaa vaihda kaupungin ahtaudessa asuvan pohatan elämään.“ Miihkali ei paljoa hankään elämältä pyytänyt, hän ei milloinkaan maistanut teetä, ja kahviakin joi vaan kerran elämässään, Oulussa käydessään. Mutta kova kohtalo teki hänen elämänsä raskasta raskaammaksi — hänen silmiensä valo sammui iäksi. Niinkauan kuin voimat sallivat, teki M. sokeanakin sellaisia töitä, joihin kykeni: kävi kylässä käsikiviä pyörittämässä, survomassa ja jauhamassa petäjän kuorta, verkkoa kutomassa j. n. e. Suuri huojennus oli vanhalle laulajalle Kirjallisuuden Seuran pieni eläke, sillä se vapautti hänet kokonaan joutumasta lapsiensa elätettäväksi. Hän tunsi siitä syvää kiitollisuutta, minkä puki runonkin sanoiksi, toivoen, että hyvä Jumala, kuten lintu poikasiaan, siivillään peittäisi suurta Suomen-nientä. A:n elämästä lausuu Karjalainen v. 1894: „Tyytyväinen näkyy ukkokin oloonsa olevan. Hänellä on oma paikkansa pirtin pitkän sivuseinän ovisuu-akkunan vieressä, siinä on hänellä jakkaransa ja pärekoppa, jota käytetään sekä pöytänä että astiasäiliönä; sinne on hänelle jumalankuva ikkunan pieleen kiinnitetty. Tässä ja kiukaan päällä kuluttaa tuo sokea, ajan huonoksi ja raihnaiseksi syömä vanhus päivänsä, laulellen ja niitä näitä napraillen; ollessamme talossa hän hampain pureksi hienoksi uunin päälle kuivaan levitettyjä potakan varsia, jotta ne muka paremmin kuivaisivat.“ Meriläinen huomauttaa (n. 262), että Miihkalilla lauluistansa oli väsymätön huvitus pimeässä elämässään. Elämänsä iltana alkoi M. yhä enemmän hakea lohtua uskonnosta, ja usein nähtiin hänet pitkissä rukouksissa. Viimein tuli vapauttava tuoni. Rauhallisesti iltamyöhällä syysk. 3:na v. 1899 siirtyi viimeisen suuren Kalevalanlaulajan henki ylempiin taivasiin. Ei toteutunut kyläläisten ajatus, että M. kuolinhetkenään laulaisi kaikki virtensä, kun eläessään muka oli laulamalla tehnyt niin paljon syntiä. Latvajärven Kalmosaareen kuusten ja koivujen keskeen tehtiin vainajalle viimeinen leposija ja viisi itkijä-akkaa itki Miihkalin haudalla, kun hänet kätettiin Karjalan, muinaisien muistojen, sadun ja laulelon maan poveen. Suomal. Kirjall. Seura pystytti v. 1909 haudalle hautakiven kunnioittaakseen suurta Karjalan laulajaa. Yksi Miihkalin pojista, Huotari, meni vävyksi Kivijärven Puavilaiseen. Talossa vieläkin taikoihin vahvasti uskotaan ja emäntä, Mañu, itkee mielellään äänellä, kun vaan tilaisuutta ilmenee. Toisesta pojasta, Petristä, ks. alempana. Bor. I—III; Bern., Var., Juv., Mer., Karj. — Ka I, 1 58, 58 a), 58 b), 59, 136, 173, 218, 218 a), 218 b), 253,

253 a), 298, 298 a), 298 b), 363, 363 a), 401, 401 a), 472, 473, 473 a), 473 b), 529, 559, 559 a), 617, 617 a), 685, 765, 765 a), 766, 766 a), 766 b), 766 c), 770; I₂ 866, 866 a), 893, 926, 979, 979 a); mk. I₂ 1038, 1049, 1071, 1107, 1108, 1148, 1148 a), 1160, 1178, 1183, 1202, 1243, 1247; eril. m. I₃ 1279, 1279 a), 1280, 1281, 1281 a), 1281 b), 1323, 1324, 1325, 1326, 1348, 1348 a), 1379, 1404, 1423, 1423 a), 1423 b), 1438, 1453, 1477, 1483, 1486; tuuti I₃ 1824, 1850; op. 2007; loits. I₄ 12, 74, 74 a), 99, 169, 169 a), 171, 282, 282 a), 283, 284, 414, 414 a), 486, 549, 561, 561 a), 584, 707, 839, 839 a), 839 b), 906, 906 a), 906 b), 959, 995, 995 a), 995 b), 1099, 1223, 1399, 1399 a), 1530, 1567, 1667, 1729, 1972, 2046 a), 2046 b), 2068.

Arhippaisen Miihkalin vaimo Palaka; Latvaj. Kasvanut Saarijärvässä, oli viimeiset vuotensa sokeana, kuten miehensä, ja eleli poikansa Huotarin luona Kivijärven Puavilaisessa. Kuoli v. 1901 hyvin vanhana ja heikkona. Bor. II. — Loits. I₄ 840.

Arhippaisen Miihkalin poika, Petri; Latvaj. Laulajaa ei Arhippaisen Miihkalin jälkeen enää Perttusien sukuun syntynyt, sen sijaan tietäjä ja pat'vaska. Arhippaisen Miihkalin poika Petri on, vasten sukutraditsionia, varsinaisen toimensa, maanviljelyksen, ohella myös melkoinen tietäjä. Kotinsa on Petri raivannut Latvajärvässä olevalle saarelle ja on siitä saanut yleisesti tunnetun nimen „Suaren Pekko“. Nuorempana kulki Petrikin kaupoilla, mutta halu veti maantyyöhön ja niin on hän ahosta kuokkinut itselleen pellot, joita nyt uutteruudella ja taidolla viljelee. Synt. v. 1848 ja kooltaan pieneläntä, „helppoini“, kuten isänsä. Kuten mainittiin, päästää ja parantaa Pekko kiroista, metsänneestä y. m. pulmista, kuten ainakin aito tietäjä: lämmittää saunan, hankkii uuden vastan, nostaa luontonsa, kylvettää sairaan loitsujen kera j. n. e. Esimerkkinä esiintulevien tautien laadusta ja parannettavien sieluntilasta on seuraava tapaus sangen kuvaava. Mies sairastuu yhtäkkiä kiroihin ja metsänneeseen, kun kuulee iltapäivällä metsästä palatessaan humauksen; ei ollut enää kotiin päästä, ja sinne tultuaan huitoi käsillään, puri kieltään ja väenteli itseään. Sattui Pekko paikalle; hänelle kävi karvalle, nousi luonnolle. Pekko suuttui, hyppäsi istualtaan, retuutti ja repi sairasta ja pani lopuksi sairaan maata, asettuen itse viereen, nähdäkseen mitä yöllä tapahtuisi. Yöllä näki potilas horroksissa ollessaan unissaan sen naishenkilön tulevan, joka oli hänet rikkonut, ja kurkistavan yli pöydän, mutta kun tietäjä oli sairaan vieressä, ei tämä uskaltanut mitään tehdä. Sairas parani, mutta vain puolittain, talvella perästä hän kävi vielä Suomessa kuuluisan tietäjän, Hätämaan, luona, jossa hänelle sanottiin, että sama mies, joka kesällä paransi, parantaa. Pekko paransi miehen aivan terveeksi — jäljellä, näet, oli vielä metsänneenä. „Suaren Pekko“ elää vielä (v. 1921) vaimoineen saarellaan. P. Les., Martt., Eng. — Mk. I₂ 1270; loits. I₄ 416, 745, 1043, 1045, 1471, 1471 a), 1871.

Artenio Lari; Suma. V. 1889 82 v. vanha. Kuullut, Sorokassa vanhemmiltaan. Mer. — Loits. I₄ 86, 372, 763, 936, 1797, 1889.

Artemjeff Lari; Tetrin. „Arttameñi Lari“ oli syntynyt ja kasvanut Akonlahden Tetriniemessä, uudispaikalla, joka on Akonlahdesta käsin saanut eläjänsä. V. 1889 80:n ikäinen. Kuullut isältään. Ei ollut tunnettu runo- eikä taikaniekkana. V. 1908 mainittiin vuosia sitten kuolleen Poadenessa, jonne oli vaimoineen mennyt „piänelolle“. Mer. — Ka I₁ 448; loits. I₄ 28, 658, 1461, 1577, 1631, 1682.

Ašjoņi Kušma; Kivij. — Ašjoņi Kušma, Remsusia, synt. Kivijärvessä n. v. 1820. Nuorena, kun kasken hakkuu oli suuressa voimassa, oli K. oiva kaskenkaataja. Suurina hallavuosina, jolloin Kivijärvessä ei ollut muuta kuin petäjänjauhoja maitoon sekoittaa, kävi K. Venäjällä kerjuussa. Harjoitti suurimman osan ikäänsä kiertokauppaa Iisalmen seutuvilla. Oli luonteeltaan iloinen, liiankin „villahattu“. Ei ollut tietäjä eikä laulaja. Kuollut n. v. 1900 tai vähää ennen. Seudulla muistellaan vieläkin erikoisen hilpeänä miehenä. Vielä aivan vanhana puolesta viinaryypystä „plässi ta prissatkua pani“ (Martt). Bor. III. — Ka I,₁ 296.

Ašjon Kušman tytär, Tatjana; Kivij. V. 1908 oli yli 50 v. vanha. „Tatjana puitto on vähäsen tietäjä, mutta tuskin itsekään uskoo tietohuisiinsa. Hänen tietohuonsa tuskin ulottuukaan ulkopuolelle kotipiiriä.“ Ašjon Ananien naiņi. Parantaa kontion haavoittamat lehmät: „veteh puhuu“. Harjoittanut „tietohutta“ vielä viime aikoihin asti. Tyttönä hän oli hyvä pajattaja kisapirttilöissä ja oli ensimmäisillä sijoilla kisoissa. Uuden ajan harrastuksia kuvaavaa on, että Tatjanan tyttäristä yksi m. m. on käynyt Impilahden kansanopiston. On vielä (v. 1921) elossa. P. Les. — Loits. I,₄ 1040, 1392, 1483.

Bogdanoff Aņņi; Tollonj. Tämä etevä laulaja, omaa sukua Remsujeff, joka oli v. 1918 62 v. vanha, tuotiin 19 vuotiaana Tollonjoelta Uhtueen. Isä oli ollut taitava laulaja. Vaikeata ja raskasta on Aņņinkin elämä ollut; suuren lapsijoukon kasvattajana, Aņņilla on ollut 6 poikaa ja 6 tyttäriä, on huonoina aikoina kysytty perheenäidiltä uskomatonta kestävyyttä. Puun oksassa oli tuuvitettava nuorinta lasta työssä ollessa, kun toisista ei vielä ollut hoitajiksi. Kemppe., Salm. — Lisissä: Ka 2144, 2167, 2174, 2178; mk. 2180, 2182, 2185, 2186, 2188, 2191, 2192, 2193, 2199, 2203, 2206, 2210, 2210 a); eril. m. 2219, 2220, 2221; hää 2226, 2233, 2239, 2240, 2241, 2242, 2264, 2265; työ 2266; tuuti 2269, 2269 a), 2273, 2274, 2277, 2281, 2281 a), 2289, 2296, 2297, 2311, 2324, 2329; viihd. 2335, 2340, 2342, 2343, 2343 a), 2345, 2346, 2347, 2350, 2350 a), 2352, 2353, 2354; tilap. 2361, 2362, 2363, 2363 a); san. 2368, 2369, 2371, 2373, 2376, 2379; loits. 2381, 2388, 2388 a), 2394, 2394 a), 2398, 2401, 2401 a), 2408, 2412, 2413, 2428, 2436, 2440, 2444, 2448, 2452, 2459, 2460, 2462, 2472, 2476, 2481, 2487, 2488, 2491, 2499, 2500, 2501, 2502, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2524, 2526, 2529, 2542.

Bogdanoff Iuta; ks. Hämäläiņi I.

Bogdanoff Jehrimä; ks. Karjalaiņi J.

Bogdanoff Jeremei (Jessu); Kontokki. Syntynyt ja kasvanut Kivijärvessä; lähettäessään runot, jotka ovat Kalevalasta opittuja, oli metsäpäällysmiehenä Kontokissa, sittemmin Vuonnisessa. Elää vielä (v. 1921). Asunut n. 20 v. Vuonnisessa, kylästä erillään olevassa uutistalossaan. Ensimmäinen kirjaniekka Kivijärvessä. Sanaseppä. Martt. — Ka I,₂ 1019—1021.

Bogdanoff Kristijaani; Suopass. Ollut Ruovedellä 1890-luvulla kauppatoimissa saman isännän palveluksessa, kuin runonkerääjä Iivana Marttiņi. Hänen, samoin kuin Apro Petroffin, runovarot olivat sangen pienet, „mutta kun siinä usein niistä puhuttiin,

muistivat he silloin tällöin jonkun vähäpätöisen taian tai sananlaskun. Taioista he puhuivat välinpitämättömyydellä, mutta kaikista puheista kuului, että he ainakin jonkun verran taikojen päälle uskoivat. Tuo heidän kotikylänsä — sikäli kuin tunnen — ei kovin virsikästä liene“ (Martt.). K. oli uuttera, asioistaan ja perheestään huolehtiva mies, noita raukan rajan vähäväkisiä, joiden toimeentulo vaatii suurta kieltäytymistä ja työtä. Talvet kulki kauppamatkoilla Suomessa, kesät hoiti kotipahaista. V. 1893 n. 45 v. vanha. Martt. — Loits. I,₄ 1286.

Bogdanoff Moarie; ks. Hämäläini M.

Bogdanoff Lari Larinpoika; ks. Teppiini Lari.

Bogdanoff Stahvei; ks. Hämäläini Tahvo.

Bogdanoff Vaassel'ei Teronp.; ks. Hänniini V.

D'euhtin vaimo Važe; Liedma. Latvajärven Arhipan sisaren, Moarien, ja Kellovaaran „koñovalan“ Miihkalin tytär, Miihkalisen Simanan [ks. tätä] sisar ja melkein veljensä ikäinen. Bor:n laulattama; mutta kun Važe ei oikeastaan ollut laulaja, lauloi hän varsin vastahakoisesti, miten muisti, runon I,₂ 860 (Bor. II 179) ja seuraavan (Bor. II 180) äitinsä runon. Bor. II. — Ka I,₁ 434; I,₂ 860.

Doanje, akka; Kiimasj. V. 1894 70 v. vanha akka Ontropan talossa; kotoisin Suurestajärvestä. Bl. — Hää I,₃ 1556, 1664.

Dobrinin Iivana; Munankil. V. 1908 94 v. vanha. Prihti. — Loits. I,₄ 899.

Eräs akka; Vonkaj. Tämän akan laulaman sampovirren on Bor. jälestäpäin huomannut sangen intressantiksi, se sisältää m. m. harvinaisen suolan jauhannan (suorasanaisesti kerrottuna). Laulajaa myöhemmin v. 1894 tiedusteltaessa Ven.-Karjalassa on Inha merkinnyt muistoon, että tämä olisi ollut Kostamuksesta Vatasia. Vonkajärvi on Bor. mukaan 3 pk. Akonlahdesta itään, 1 ½ pk. Kiimasjärvestä luoteeseen. G II. — Ka I,₁ 45, 458.

Eräs akka; Akonl. Hannik. — Loits. I,₄ 1367.

Eräs emäntä; Niskaj. Eng. — Mk. I,₂ 1268.

Eräs 22-vuotias tyttö; Akonl. Bl. — Ka I,₁ 555; mk. I,₂ 1087; loits. I,₄ 1540.

Eräs nuori isäntä; Luvaj. Eng. — Mk. I,₂ 1257.

Eräs Uhtuen mies; Uhut. Sjögrenin käsikirjoituksessa ovat runot 411—14 Uhtuesta saatuja [ks. Suomi III 15, siv. 56—7]; n:sta 411 [VLR I,₂ 1237] on sanottu „eräältä Uhtuen mieheltä“; n. 412 [VLR I,₂ 935] on todettu Huotarisen Jouhkon laulamaksi; [n. 413 VLR I,₃ 1333]; Q-kokoelmassa, Sjögrenin omakätisessä kopiassa, on n. 414 [VLR I,₁ 565]

ilmoitettu Uhtuesta saaduksi. Likellä on tietysti se otaksuma, että kaikki nämät runot ovat saman miehen, Huotarisen Jouhkon, laulamatt. Huomattava kuitenkin on, että Lemminkäisen virren laulajaa I₂ 826 (Sjögr. n. 433) Sjögren nimittää Uhtuen pojaksi, joksi kahdenkymmenen seuduissa olevaa Jouhkoa ehkä voi kutsuakin, mutta I₂ 1237:n (Sjögr. n. 411) laulajaa Uhtuen mieheksi; toisaalta taas sisällys osoittaa, että I₂ 935 (Sjögr. n. 412) on Jouhkolta. Sjögr. — Ka I₁ 565; mk. I₂ 1237.

Feodoroff Jefim; ks. Huotariini Jouhko.

Feodoroff Kostja; ks. Huotariini Kostja.

Gavrilovna Malanie; Luus. Syntyisin Nurmilahdesta. Var. — Loits. I₄ 326.

Gostjahe Iivana; Suurij. Ondreisen Gostjan poika samasta kylästä, v. 1877 42 v. vanha. Bor:n v. 1877 28/9 kalasaunassa, 6 virstaa Tiiksijärvestä, muistoonpanemat runot kuitenkin kadonneet, kun se arkki, joka runot sisälsi, hukkui kopioitaessa. Häneltä saatujen nuottien alla on alkusäkeet säilyneet kolmesta eri runosta: sampor.?, tulen synnyistä ja Kalevan pojan runosta; vrt. Genetzille laulettuja. (Bor. III, n. 119). G II, Bor. III. — Ka I₁ 10, 10 a) [= I₃ 1310]; I₂ 913, 961, 994; loits. I₄ 233, 233 a).

Haapakuotkuen Jyrki; ks. Ontreiini J.

Harittanan vaimo Lukerie; Kananais. V. 1872 nuori, n. 20 ikäinen vaimo, oli Suurestajärvestä tai jostakusta sen rajakylästä tuotu. Bor. II. — Hää I₃ 1736.

Haikko; Pääkönn. G II. — Ka I₁ 588 b).

Haikkoihe Riigo; Nok. Bor. pannut kirjaan 15/8 1872 Nokeuksen kylässä, Nuokkijärven länsipäässä, n. 3/4 penikulmaa Kiimasjärven kirkolta itään. Kylä käsitti v. 1900 n. 30—35 taloa. Laulaja oli nuori mies. Mainitaan kuolleen v. 1892. Kiitetty laulaja Nokeuksessa oli aikoinaan ollut Haikkoihe Lari, jonka jo Varonen mainitsee kuolleen v. 1877. Bor. II. — Ka I₁ 438.

Harmoni Ohvo; Pirttil. Tunnettu „Juurikka-Ohvon“ nimellä. V. 1871 n. 60 tai 70 v:n ikäinen mies. Tavattu v. 1871 Vuokkiniemen kirkonkylässä. Laulaja kotoisin 8 virstaa itäisemmästä Pirttilahden pienestä kylästä. Miestä Vuokkiniemessä tiedustellessani lausuttiin sukunimi: Harmujeff, Harmoni. Martt.: „Pirttilahdessa on Harmujeff-nimisiä, mutta ei luultavasti Karjalassa lausuta Harmoni. Juurikka-nimi on hyvin monia vuosikymmeniä ollut tunnettu.“ Bor. I—II. — Ka I₁ 305; loits. I₄ 1877.

Heikkinen Lassi; Ven-Karj. Ven.-Karjalassa kuultu loitsu. Mer. — Loits. I₄ 2051.

Heinonen Ida, Uskelasta; Uhut? Karjansanat, kuultu muka venäjän-karjalaiselta laukkukauppiaalta Bogdanoffilta Uhtuesta. Kallio V. J. — Loits. I₄ 1433.

Hermanoff Kat't'i; Uhut. O. s. Tichanoff. Kuollut v. 1920. Kempp. — Lis. Ka 2141;

tuuti 2303; san. 2365.

Hikkojeff Jyrki eli Hikko-Jyrki; Miinoa. Kliimon akan poika „Kliimon Jyrki“. [Ks. Hänniini Marppa.] V. 1889 ikä 50 vuotta; ilmoittanut kuulleen tietonsa vanhuksiltaan kotikylässään. Oli kuuluisa pat'vaska ja tietäjä; käytettiin pat'vaskana melkein kaikissa paikkakunnan häissä. Kuvattiin allekirjoittaneelle Akonlahdessa v. 1904 seuraavasti: „Mieheessä on kyllä sanoja; maailman käynyt, kirjemies ja kaikki.“ Karjalaiselle sanottu: „hyvä tietohusmies“. Köyhänlaatuisena eli vielä v. 1908, „alottelou seitsemettä kymmentä vuotta“. Mer., Prihti. — Loits. I,₄ 362, 380, 455, 574, 598, 756, 811, 946, 1480, 1782, 1853, 1854.

Hilipän Ot't'i; Akonl. Loitsun n. 1521:n jäljessä kerääjä huomauttanut: Loitsujen kertoja, Akonlahen Hilipän Ot't'i, sanoi parantaneensa monet lehmät. Viime talvenakin oli muka parantanut Arttamein Tatjanan ja Kirilän naisen lehmän. O. sanoi aina loitsun [I,₄ 1372] kera työntävänsä ensi kerran lehmät metsään. Ot't'i elää vielä (v. 1921) Akonlahdessa. „Vanhalla puolen ikiäh“ meni naimisiin naapuritaloon. N. Les. — Loits. I,₄ 260, 261, 262, 263, 955, 999, 1372, 1521, 1597, 1776, 1812, 1824, 1836, 1907, 1910, 1985.

Hilipän akka Out'i; Kont. = Out'i Petroff, Hilipän naiini. N. Lesojeff kutsuu häntä „Kontokin äänellätkijäksi“ (n. 109); Out'i uskoï varmasti tietoihinsa, kuten seuraavat lauseet todistavat: „Viimeksi piässin Ohvon Ullin, hän oli kiroloissa. Äijän olen piästän mie“ (n. 77). „Suavan lesen tyttö palo kokonah, niin mie kuin kävin tietäjinä, ka paikalla tuska loppa tai pareni. Monta tietäjä oli pietty, vain ei voitu parentua“ (n. 79). N. Les, P. Les. — Loits. I,₄ 71, 271, 600, 621, 677, 678, 1001.

Hilippäiini Arhippa; Uhut. Uhut on runollisessakin suhteessa huomattava keskus pohjoisessa Ven.-Karjalassa. Uhtueen suuntasi Lönnrot ensi kerran matkansa huhtikuun jälkipuoliskolla v. 1834 ja viipyi siellä koko viikon, myöhemmin, marraskuussa v. 1836, hän asui siellä yhdessä yliopp. J. F. Cajanin kanssa lähes kolme viikkoa, v. 1839 syyskesällä keräsi Castrén Uhtuessa kokonaista 11 vuorokautta, v. 1872 toi Boreniuksen retkikunta sieltä melkoiset saaliit. Vielä maailmansodan aikana v. 1918 panivat Kempainen ja Salminen Uhtuessa runoja muistoon. Vaikka Borenius jo totesikin, että „runolaulu ja esi-isäin yksinkertaiset tavat [ovat] täällä Uhtuen maailmaa kiertäneillä miehillä vähemmässä arvossa kuin syrjäisemmissä kylissä, eivätkä runot ole täällä enää niin täydelliset kuin Suomen rajan läheisyydessä, vaan niitä tunnetaan täällä yhtähyvin jotenkin paljon.“ (1872 v:n matkakert.) Kuten tunnettua, on Uhut Keski-Kuittijärven seudun ja samalla koko pohjoisen Venäjän-Karjalan isoin ja rikkain kylä. Lönnrotin aikana siellä asuttiin „päälle 80:ssa talossa yksillä pelloilla“, Castrénin 90:ssä, ja nykyisin jo yli 200:ssa talossa. Itse pääkylä jakaantuu kolmeen ryhmään: Likopäähän, Ryhjään ja Lamminpohjaan (Lönnrot erottaa neljänneksi osaksi vielä Mitkalan). Läheisesti Uhtuen piiriin kuuluvat Kormuslaksi, Kylänniemi, Jyvöälaksi, Enonsuu, Alajärvi ja Tsiksa. Uhtuen hallintopiiriin eli pravlenjaan kuuluvia runonkeräyksessä mainittuja kyliä ovat: Luusalmi, Nurmilaksi, Luomajärvi, Haikola, Röhö y. m. — Bernerin ja Boreniuksen v. 1872 Uhtuessa laulattamista henkilöistä on ensimmäisinä mainittava Hilippäiini Arhippa, sukuaan Ohvokaiini, Afanasjeff. Borenius mainitsee, että häntä pidettiin Vikli-Larin [Ks. Teppiini Lari] kanssa Uhtuen parhaina laulajina. „Oli ontuva, n. 50:n tai 60:n ikäinen

ukko“ — lausuu Borenius — „varsin taitava runonlaulaja, jonka useimmat runot A. Berner pani kirjaan“ [Bernerillä n:t 79—89]. Bern:n tiedon mukaan suvun kanta oli Suikujävestä. A. oli syntynyt Uhtuen Hirššolassa; oli sairastanut lapsena ankaraa tautia, josta tuli koko iäkseen kivuloiseksi. Runonsa oppi äidinisältään, uhtuelaiselta Hirššolta, joka oli ollut mainio laulaja. Harjoitti elinkeinonaan suutarin- ja räätälinammattia. Oli sitäpaitsi ahkera kalastaja ja nuotan- ja verkonkutoja. Luonteeltaan iloinen, ystävällinen mies, lauleli mielellään vanhoja runoja, kertoi satuja ja arvoitteli arvoituksia. Laululle ruvetessaan oli ukon tapana sanoa: „Käpy käskee laulamaan, verkon solmu soittamaan.“ A. oli Uhtuen kirkon staarostana kymmenkunnan vuotta ja hoiti kirkon asioita uutteruudella ja taidolla. A. kuoli naimattomana veljensä perheen rakastamana ja kunnioittamana 70:n iässä 1890:n paikoilla. Bor:n mukaan myös Arhipan veljenpoikaa, Potahvein Petriä, oli kiitetty mainioksi laulajaksi. Bor. II, Bern. — Ka I,₁ 122, 198, 238, 326, 379, 508, 570, 571, 667; I,₂ 840, 945; loits. I,₄ 868.

Hilippäisen Arhipan isä tai setä; Uhut. Runon yhtäläisyydestä erään Hilippäisen Arhipan laulaman kanssa [I,₁ n. 122] on Borenius oletanut ja allekirj. hänen mukaansa, että runo oli Arhipan isältä tai sedältä saatu; Bor. kertoo Arhipan maininneen Lönnrotin saaneen runoja heidän talosta joko kertojan isältä tai sedältä. Lönnr. — Ka I,₁. 106.

Hilippäini Jehrimä; ks. Karjalaini J.

Hilippäini Miihkali; Valasj. „Vanha, iloinen ukko“ (Bor.). Virall. nimi: Miihkali Mitrofanoff. Eli vielä v. 1884, jo silloin kahdeksannellakymmenellä. Bor. I. — Eril. m. I,₃ 1308.

Hilippäini Poavila; Valasj. V. 1871 vanha ukko. Miihkalin veli. Kuoli v. 1883, oli kuollessaan 80:n paikoissa. Bor. I. — Ka I,₂ 854; loits. I,₄ 335.

Hiltula; Enons. Ukko Hiltula, Kiannalta syntyisin; (poika Venäjän puolelle muuttanut). Bas. — Loits. I,₄ 359.

Hokki; ks. Vasiljeff Hokki Kondratanpoika.

Homa; Akonl. Suuren Kiitehenjärven pohjoispäässä sijaitseva Ahonlahden kylä on epäilemättä ollut tärkeimpiä keskuksia keskisessä Ven.-Karjalassa. Sen lähimmässä ympäristössä ovat: Jehrimänvaaran, Märenvaaran, Munankilahden, Tetriniemen, Sappovaaran, Suomon puolella Rimmin sekä Huosioisvaaran pikku kylät, yhteensä toistasataa taloa. V. 1904 Akonlahden papistolta saamani virallisen tilaston mukaan oli Akonlahden seurakuntaan kuuluvien kylien talo- ja asukasluku seuraava: Akonlakši 68 taloa, 419 asukasta; Munankilakši 17 t., 130 a.; Tetriniemi 13 t, 107 a.; Kontokki 32 t., 235 a.; Kostamus 48 t., 367 a.; Vonkajärvi 7 t., 37 a.; Lyttä 6 t., 56 a.; Vuokinsalmi 15 t., 122 a.; Saarijärvi 6 t., 39 a.; Niskajärvi 6 t., 37 a. Luettelossa mainittu Kontokki käyttää Akonlahden kirkkoa, mutta kunnanhallitus sijaitsee Kontokissa. Se on „tukkukylä“, asumukset yhdessä ryhmässä, Kostamus on „levällisempi“. Vonkajärveen, joka on syrjässä, menee tie Kontokista. Sekä Kontokki että Kostamus tulevat Akonlahdesta itään. Jo Lönnrotin ja Castrénin käydessä 1830-luvulla astuu Akonlahden runorikkaus,

varsinkin loitsujen runsaus, näkyviin. Silloin siellä eli kaksikin laulajaa ja tietäjää, joiden maine on säilynyt myöhempään aikaan itse paikkakunnallakin. Sellainen on ollut eräs Castrénin laulattama mainio tietäjä, jonka nimeä hän tosin ei suoraan mainitse, mutta joka sentään käy ilmi useammista yhteensattuvista tosiasioista. Toinen taas on Lönnrotille laulanut. Castrénin tietäjän nimi on ollut, kuten jokseenkin varmaan voi osoittaa, nimeltään Homa. Castrén on, näet, kerran aivan vastoin yleistä tapaansa maininnut sanelijan nimen, Homan, ja, kuten varmana voi pitää, juuri Akonlahdesta, VLR I,₄ 1700. Ja hänen matkakertomuksestaan voi melkein nähdä, mikä tämän maininnan on aiheuttanutkin. Siinä Castrén nimittäin kertoo eräältä Akonlahden mieheltä muistoonpanneensa lähes 40 loitsua ja joukon satuja ja tarinoita, ja oli tämä mainio tietäjä kokonaista viisi vuorokautta pitänyt häntä ankarassa työssä. Ei siis ihmettä, jos hän olisi tullut näin mainion miehen nimenkin muistoonpanneeksi! Borenius on matkoillansa koettanut ottaa selvää tästä Castrénin tietäjästä ja saanut Lytystä kotoisin olleilta Omenais-veljeksiltä tietää, että mainittu Homa todella on ollut suuri tietäjä ja laulaja, ja aivan läheinen sukulainen, nimittäin setä, Lytän Omenaisille. Tämä tietäjä, Simanaini Homa, oli heidän kertomuksensa mukaan asunut Akonlahdessa aivan likella kylää. Bernerin konseptivihossa oleva muistoonpano, että kolmas veli, Huotari Omenaini, lauloi Homan lauluja, vahvistaa Lytän Omenaisien tiedonantoa. Homan varsinaisena perillisenä pitää Borenius kuitenkin Ossippaa. Lisäksi tulee vielä eräs Boreniuksen Kuopiossa v. 1879 saama tieto. Latvajärvestä kotoisin ollut laukkukauppias, Iknattaini Iivana, Karhusia, jota Borenius laulatti, kertoi, näet, oppineensa runonsa poikasena eräältä Akonlahden mieheltä, Homaselta Iivanalta, joka silloin oli ollut keski-ikäinen mies ja jonka isä, Homa, oli ollut tietäjä. „Suku en mä tiijä“, sanoi kertoja, „Akonlahdešša šill’ oli kot’i, mutta sillä oli tät’i meän kyläššä, niin se sen luona kävi vierahissa. Sen oli isä, Homa, t’ietäjä ollun.“ Tästä päättää Borenius, — epäilemättä täydellä syyllä — että tämä Homa ei ole voinut olla kukaan muu kuin Simanaini Homa, Omenaisia, „joka veljenpojan, Lytän Ossipan, todistuksen mukaan on ollut sen seudun paras laulaja“ (Bor. Vienan läänin Sampoj., s. 23). Vertaa tähän vielä, mitä Meriläisen laulattamasta Ohvo Omenaisesta tiedetään. Castr. — Loits. I,₄ 1700.

Homañi Ohvo; Vuonn. Vuonnisen etevin loitsija aikansa, Malisien laveata tietäjä- ja laulajasukua. Matkakertomuksessaan mainitsee Bor. laulattaneena ensi kerran Ohvoa syksyllä 1871 lokak. 9:nä Ontreisen Jyrin talossa nuotanvedon aikana majassa; ukko oli kuitenkin jättänyt laulamisen pian kesken, valittaen itseään kipeäksi, mutta osaksi nähtävästi siitä syystä, ettei tahtonut taitavamman vaan hiljaisen Jyrin läsnäollessa näyttää itseänsä heikommaksi, „sillä Ohvo ukko mielellään kehuu voittaneensa kaikki kaukaisimmatkin tietäjät ja kuulee mielihyvällä samaa kiitosta muiltaki“. Seuraavalla matkalla sai B. Ohvolta 10 hyvää kertomarunoa sekä vielä yhden loitsun — loitsuistaan ukko, näet, ei tahtonut luopua. Kolmannen kerran laulatti Bor. vielä Ohvoa Kaunisnimisessä kalastuspaikassa parin penikulman päässä kylästä syysk. 11 p. v. 1877. O. oli Bor:n käydessä v. 1877 n. 65 vuoden vanha. Ohvon sanoi Ontreini Jyrki ainakin viisi vuotta itseään nuoremaksi. Mainitaan tavattoman voimakkaaksi ja komeaksi mieheksi. Tietäjänä oli O. niin etevä, että tiesi jo edeltäpäin („Tunnen turkissani, Taian takkirievuissani, Jot’ kyllä se pulma purkautuu“, Lis. n. 2380), kenen voi päästää, kenen ei. Mat’fo, Ohvon vaimokin, oli „tenhosa akka“, ks. tätä. Paikkakuntalaisten käsitystä Ohvosta ja hänen vaimostansa valaisee seuraava pieni juttu; näin kertoo Lesoñi: „Ohvo

oli tietäjä ja pat'vaska. Hänen taloonsa kävi pahan väki (pirut). Kerrankin he tulivat, pitivät pahaa elämää, kaatoivat jauhovakkaset orsilta, yksi mellakka oli pirtissä. Mutta kun Ohvo ja hänen vaimonsa, Mat'fo, ottivat oikein lujalla, niin kyllä pahan väki lakkasi käymästä.“ V. 1872 valokuvasi A. Berner Ohvon yhdessä Ontreisen Jyrin kanssa. „Juhlan kunniaksi hän nyt on pukeutunut koreaan palttooseen, jonka Suomessa käynyt nuori heiskari oli hänelle tarjonnut, jota vastaan Jyrki, samallaista tarjoomusta hyljäten, ei ole tahtonut itseänsä näyttää muussa, kuin omassa koristamattomassa, vaan puhtaassa puvussaan. Ohvon luonteen kuvaukseksi on myöskin mainittava, että hän, häntä valokuvauksella kuvattaessa, itsekseen luki loitsuja, hänelle tuntemattoman taian lumoukseksi, jossa „leuvat liikku, pää järäsi“ valokavaajan suureksi mielipahaksi“ (Bor., Suom. Kuvalehti 1873, siv. 278). Bernerin Ohvosta ottamasta valokuvasta nähdään jäljennös tässä. Añni Lehtosen v. 1911 antaman tiedon mukaan oli Ohvo kuollut kolmattakymmentä vuotta takaperin, siis näht. 1880-luvulla. Bor. I—III. — Ka I₁ 83, 83 a), 83 b), 83 c), 309, 309 a), 342, 342 a), 417, 534, 534 a), 644, 645, 680, 692, 692 a); I₂ 806, 874; mk. I₂ 1072; op. I₃ 2011; loits. I₄ 303, 427, 475, 964, 1112, 1240, 1413, 1880.

Homasen Ohvon vaimo Mat'fo; Vuonn. Lonkasta tuotu; Voassilaisen Simanan tytär. Lonkan Martiskan isällä oli kolme poikaa: Martiska, Simana ja Hilippä. Bor:n mukaan olivat Martiskan veljien nimet: Hilippä, Mirona ja Simana. Mat'fo oli Simanan tytär; isä mainitaan hyväksi laulajaksi. Añni Lehtosen mukaan Mat'fo oli „kaiken moajilman boabo, kolmiakin boabuitsi yksillä viikoilla. Yksi jäi rosentaks' kylyh, kun toista jo meni boabuitsomah. Joka temppuh sekä ihmisillä että eläimillä (siivatoilla), myös kelpasi auttamaan.“ Kuoli v. 1888 80:n vanhana. Bor. II. — Ka I₁ 89, 227; [mk. I₂ 1152].

Homañi Poavila; Luvaj. Eng. — Mk. I₂ 1260.

Homan vaimo Toarie; Luvaj. Ontreisen Toment't'ein tytär (ks. Ontreíni T.), synt. Luvajärvässä v. 1830:n paikoilla. Tyttönä oli Toarie kisapirtissä hyvä pajattaja ja harvoin hän lautsalle istumaan kisaaikana jäi. Hyvä häävirsien laulaja. Mieheensä, Homa, meni startsoihin [eräs uskonlahko, jonka jäsenet pakenivat kylästä ihmisten ilmoilta metsiin, kuluttivat aikansa rukouksissa, paastosivat ankarasti ja kiduttivat itseään] ja kuoli sinne. Les:n mukaan molemmat lienevät kuolleet 1870-luvulla. G II — Loits. I₄ 374.

Homoñe Vetora; Suurij. (P). Väis. — Työ I₃ 1782.

Hoteijow Iro; Uhut. Salm. — Lis. mk. 2190; viihd. 2349.

Hoteijow Maura; Uhut. Talollisen-leski, o. s. Mosnikoff; kotoisin Uhtuesta; v. 1918 50 v. vanha. Kemppe., Salm., Väis. — Lis.: Ka 2147, 2151, 2179; mk. 2194, 2194 a), 2202; eril. m. 2222; hää 2227, 2228, 2229, 2234, 2244, 2245, 2246, 2247, 2252, 2252 a), 2262; työ 2267; tuuti 2276, 2278, 2294, 2295, 2299, 2302, 2312, 2318, 2319, 2325, 2327; viihd. 2330, 2332, 2336, 2337, 2338, 2339, 2355; loits. 2410, 2450, 2483, 2503, 2504, 2504 a), 2505.

Hoto; Latvaj. Laulaja v. 1915 32-vuotias. — Mp. Niskajärvässä. Paul. — Lis. Mk. 2187,

2198.

Huitturi Mikko; Jyskyj. V. 1872 „vanhanlainen äijä“. Suku viisi miespolvea sitten tullut Suomesta. Ensimmäinen oli tullut Uhtueen. Kulkenut Suomessa laukun kanssa ja vanhana Venäjällä kerjuulla. Rojon [Martt.: Rod'on] poika. Kuollut v. 1883 yli 70 v:n vanhana. Nimi Huitturi luult. = Hunturoff. Runo liittyy, Bor. mukaan, likeisesti Lönnrotin Jyskyjärvestä saamaan sampovirteen. Bern. — Ka I,₁ 14.

Hukkahe Passa; Miinoa. „Kormilan Passa.“ Oli Kormilan tytär; ollut naimisissa, mutta miehensä Jehhimä mainitaan v. 1908 jo „ammin“ kuolleeksi; asui poikiensa luona. Kuullut laulunsa taatoltaan. Oli Karj:n laulattaessa 52 v:n vanha. Nuoruudessaan ollut arvossa pidetty, koska Passaa oli tavallisesti nimitetty „isännimie myöt'e“ „Kormilounaksi“, joka mainintatapa Ven.-Karjalassa kuuluu „paremmalle rahvhalle.“ Poika: Potapoff, Mikko Jehhimäini; ks. sitä. Bern., Karj. — Ka I,₂ 723; mk. I,₂ 1219.; loits. I,₄ 132, 243, 810, 810 a) 945.

Huotariini Hilippä; Sappov. Bernerin laulattaman Huotarisen Petrin poika. Tavallista suuremmassa maineessa Akonlahden seutuvilla, mutta ei ollut erikoinen vanhojen runojen taitaja, maineensa saanut omatekemistä uusista lauluistaan, joista, sekä lauluäänestään, on saanut „Laulu-Hilipän“ nimen. Käynyt kaiken ikänsä, viidettäkymmentä vuotta, laukkukaupalla Suomessa. Ikä v. 1904 64 v. Kuullut laulunsa isältään. Oli syntynyt Sappovaarassa. Ikäisekseen reipas ja miellyttävä ukko. Kuva allekirj:n ottama v. 1904. Veli Huotariini Vaššeli, ks. tätä. Niemi, Paul. — Ka I,₁ 29, 212, 287, 337, 385, 595, 596; I,₂ 726, 727, 889; mk. Lis. 2184, 2207; tuuti I,₃ 1796; tilap. I,₃ 2043, 2044, 2054, 2100, 2100 a); Lis. 2359; san. Lis. 2378; loits. I,₄ 49, 88, 133, 134, 245, 246, 246 a), 381, 381 a), 382, 814, 815, 997, 1084, 1084 a), 1182, 1315, 1338, 1339, 1358, 1359, 1768.

Huotarisen Hilipän emäntä; Sappov. V. 1915 n. 70 v. vanha. Paul. — Tuuti Lis. 2315, 2317; viihd. Lis. 2331, 2334; loits. I,₄ 340, 1503, 1783, 1922.

Huotariini Jouhko; Uhut. Huotariini Jouhko, sukuaan Voassilaisia, eli, kuten hänen virall. nimensä oli: Jefim Feodoroff, oli monessa suhteessa merkillinen mies. Kuten Bor. ensimmäiseksi on huomannut, on ensimmäinen Vienan läänissa käynyt runonkerääjä, Sjögren, jo v. 1825 laulattanut Jouhkoa. Saman runon, minkä eräs Uhtuen poika lauloi Sjögrenille, lauloi näet Jouhko aivan yhtäpitävästi Bor:lle lähes viisi vuosikymmentä myöhemmin (vrt. I,₂ 935, 935 a). Muista Sjögrenin Uhtuessa muistoonpanemista runoista ks. Eräs Uhtuen mies. Bor. kertoo Jouhkosta, että tämä hänen käydessään oli 60:n tai 70:n vanha ukko, eli tarkemmin v. 1877 72 v. vanha. Oli aikaisemmin ollut kunnanesimiehenä eli „golovana“ ja kutsuttiin sentähden herraksi. — Bor. sanoo hänen yhteen aikaan olleen Vuokkiniemen golovana ja arvelee hänen nuoruudessaan oleskelleen etelämpänä Aunuksen läänissä, koska sekä runojen kieli että sisällys viittasivat sinne. B:n tiedustellessa tätä J:lta, oli tämä kuitenkin puhunut vaan meren rannasta. Ukko kertoi B:lle muuten, että hänen nuoruudessaan näillä seuduin laulettiin enemmän, mutta että runolaulu sittemmin oli jäänyt jokseenkin unohduksiin. Sukunsa lähtökohdaksi ilmoitti J. Bor:lle v. 1871 Uudenlinnan eli Novgorodin ja olevansa papin kantaa Tuhkasia.

Tuhkaset, joiden pesäpaikka oli pieni Tuhkalan kylä Tuoppajärven ja Suomen rajan välillä, ovat tunnetut erityisen vanha-uskoisen lahon perustajina (ks. esim. Lönnrotin matkat I, siv. 265—268 ja Fellman, Anteckningar I, siv. 501). „Tuhkasen vieruo“ on aikaisemmin tavattu paljonkin Karjalassa. Se jossakin määrin eroaa „mierolaisista“ ja myöskin „startsojen“ lahkosta“ (Martt.). Bor:n Tuhkalassa saamien tietojen mukaan oli suku lähtenyt Holmogorista eli „Kolmekorista“ ja ensin asettunut Uhtuen itäpuolelle Haikol'an l. Jouhkolan seutuun. J. oli Lesosen mukaan syntynyt Voassilan talossa Uhtuessa v:n 1805:n paikoilla, kävi koulua Skiitan naisluostarissa (toisen tiedon mukaan Venäjän-Kemissä); Borenius maitsee hänen nuoruudessa oleskelleen venäläisten virkamiesten parissa. Antautui ensin kauppa-alalle — edelleen Lesosen mukaan — kävi tavaraneitsossa Moskovassa, Pietarissa, Sungussa, ja Arkangelissa y. m. Kulkuneuvojen huonouden tähden veivät nuo kauppamatkat paljon aikaa, niin että J. jätti ne. Sittemmin tapaamme hänet kunnankirjurina Paanajärvellä, Jyskyjärvellä ja vihdoin kotikylässään. Vanhemmalla iällään sitte kunnanesimiehenä Jyskyjärvessä ja Uhtuessa. Saavutti näissä toimissa kuntalaistensa täyden luottamuksen. Pienissä, vähäpätöisissä asioissa oli J:lla tapana sovittaa riitapuolet antamalla näille vahvasti koivusesta kepeistä. V. 1886, Varosen käydessä, oli J. jo vanhuuden heikko, koska V. on huomauttanut: „liian vanha, ei muista“. J. kuoli v. 1892 (Karjalaisen mukaan v. 1891 l. 92) n. 85:n vuoden iässä Uhtuen Voassilassa kaikkien kunnioittamana. Veli oli Voassilaini Kostja; ks. Huotariini K. Sjögr., Bor. I—III, G I. — Ka I,1 117, 117 a), 117 b, 117 c), 118, 544, 544 a), 544 b), 661 a), 661 b), 661 c); I,2 826, 826 a), 842, 935, 935 a), 935 b), 935 c), 990; mk. I,2 1156; loits. I,4 47, 107, 322, 322 a), 441, 867.

Huotariini Kostja; Uhut. Huotariini Kostja, Kostja Feodoroff, oli Bor:n laulattaessa vanhemmanpuoleinen mies. „Kiitettiin Uhtuen parhaaksi laulajaksi, mutta näyttihe sangen sekavaksi loitsujen tietäjäksi.“ (Bor.) Kun Bor:n tehtävänä sillä kertaa oli etupäässä kertovaisten runojen etsiminen, ei hän Kostjaan ollut erikoisemmin mieltynyt, kuten näkyy seur. sanoista: „Niinkuin tämmöiset „tiedemiehet“ yleensä“ — lausuu Bor. — „hän halveksi eepillisiä runoja eikä ruvennut niitä koskaan muistonsa panemaan. Minä siis häneltä en saanut yhtään tämmöistä runoa. Koska hänen loitsurunoissaan, niinkuin muissakin Uhtuen loitsurunoissa tärkein osa, syntyi, oli supistunut muutamiin värsyihin, ja ukko oli äksy ohjata, päästin hänet, kirjoitettuani yhteensä ainoasti neljä runoa. Loitsurunojansa laulaessaan minulle hän tietäjän tavalla aina piti muutamia „sanoja“ (eli säkeitä) lopulla runoa itselleen, ettei loitsuvoima häneltä siirtyisi minulle.“ K. oli, paitsi tietäjä, paljon käytetty pat'vaska. Kostjan pat'vaskantointa kuvaa Lesoñi: „Kun ennen karjalaisten käsityskannan mukaan morsian ja sulhanen häissään rikottiin, niin koetettiin saada tietty, luotettava patvaska, joka taisi tehdä tyhjäksi kaikki pahainsuovain ihmisten aikeet. Kostja oli sellainen mies ja hän on lähäs parisataa parikuntaa patvaskoinut. Kostja patvaskana oli mahtava mies ja tiesi hyvin arvokkaan asemansa. Kun hän häätilaisuuksissa tuli viinasta puhetuulelle, niin silloin ei ollut hyvä mennä hänen kanssaan kamppailuun tiedoista. Mutta niissä häissa, joissa hän ei ollut patvaskana, tietäjän tavan mukaan Kostja koetti rikkoa hääväkeä ja etupäässä nuorta paria.“ Synt. Les:n mukaan n. v. 1820. kuoli n. v. 1895. Karj. kuitenkin, näht. oikeammin, ilmoittaa K:n iäksi v. 1894 83 v. Ei ollut tietäjä vaan muodon vuoksi, K. uskoi itse täydellisesti sanan voimaan. „Kostja eli“ — lausuu Lesoñi — „kuin henkimaailman ympäröimänä. Hän ei koskaan verkkojaan järveen laskenut, jos ei edeltäpäin Vellamon

emäntää sovittanut eikä metsään ansaa virittänyt ja lähtenyt karhuntappoon, jos ei metsää väkeä sovittanut.“ Mutta pojista polvi muuttui: Kostjan poikain talossa ei enää näy jälkeäkään „tietohuisista“, se on uudenaikainen, rakennettu suomalaiseseen malliin. Bor. II. — Loits. I,₄ 323, 491, 913, 1133.

Huotarisen Maksiman vaimo Marppa; Akonl. Tunnettu nimellä: Nakris-Matin akka. Karjalaiselle laulaessaan alulla 60:tä. — Ei ollut tunnettu laulajana. Oli vanhauskolainen. Eli vielä v. 1908. Karj. — Ka I,₂ 741.

Huotariini Moarie; Kuivaj. Ol'eksein tytär Akonlahdesta; Iivana Huovisen emäntä. Tavall. nimi „Mañukka“. Ikä Karj:n mukaan v. 1894 40 v., Jouhkin v. 1896 45 v. Kuullut laulunsa enimmäkseen äidiltään. Luonteeltaan rattoisa ja iloinen, tyttönä ollessaan ensimmäisiä kisakentällä. V L R:ssä esiintyy myös nimellä Moarie Huovinen ja Iivanan emäntä. Elää vielä (v. 1921) kotonaan Kuivajärvellä. Ei vielääkään virkeätä leikkisanaa eikä sananlaskua puutu. Martt., Karj., Jouhki. — Hää I,₃ 1503, 1503 a), 1673, 1673 a); tuutu I,₃ 1806; loits. I,₄ 151, 151 a), 151 b), 151 c), 264, 676, 737, 1028, 1373, 1644, 1644 a), 1645, 1645 a).

Huotarin vaimo Nasto; Kiimasj. V. 1872 vanhemmanpuoleinen vaimo, Afhipein Huotarin naiini, joka sanoi oppineensa runot Bor. II 145—6 eräältä Akonlahden akalta; osa kuitenkin lienee muualta saatu, huomauttaa Bor. Bor. II. — Ka I,₁ 442, 552; I,₂ 716; mk. I,₂ 1195; loits. I,₄ 1181.

Huotariini Okahvie; Akonl. Maksiman tytär Akonlahden Nakrisahosta, v. 1894 20 v. vanha. Oppinut Kivijärvessä syntyneeltä äitivainaltaan. 1890-luvun lopussa läksi äitinsä kanssa „mieroh“, jossa joutui naimisiin Nuotttivaaran kylään. Ei ollut runontaitaja. Ks. Huotariini Marppa. Karj. — Ka I,₁ 554.

Huotariine Okahvie; Häme. V. 1888 56 v. vanha; kuullut isältään samassa kylässä. Mer. — Loits. I,₄ 1017, 1293, 1761.

Huotariini Out'i; Miinoa. Allekirjoittaneelle saneli 1901:n vuoden matkalla Akonlahdessa eräs Miinoan nainen, Out'i Huotariini, kolme loitsua (kok:n n:t 102—04). Kertojan iän olen merkinnyt 51:ksi v:ksi. Todennäköisesti on tämä sama nainen antanut Paulaharjulle erään v. 1910 lähetetyssä kokoelmassa, n. 3944, olevan loitsun (n. 3953). Sanelijan nimen on P. merkinnyt: Outi Huotari, 60-vuotias, Miinua. Voisi ajatella Jeysein Simanan tytärtä, (ks. seur.), mutta ei laulajan asuinpaikka eikä ikä sovellu yhteen, sillä jo v. 1894 on Karjalaiselle laulanut Akonlahden Out'i H. ilmoittanut iäkseen 55 v. Niemi, Paul. — Loits. I,₄ 41, 395, 894, 1864.

Huotariini Out'i; Akonl. Out'i Semenovna Feodoroff; Jeysein Simanan tytär; Triihpon naiini. Ikä v. 1894 55 v. Oppinut ukoltaan. Eli vielä v. 1908 Akonlahden Nakrisahossa, mutta oli „paha tai vanha jo“, n. 72 v. ikäinen. Mieheensä on kauan sitten kuollut ja O. on siitä alkaen elänyt suurella köyhyydessä, vanhana on täytynyt turvautua ihmisten armopaloihin. Aikoinaan oli O. „muast'eri“ äänellä-itkijä, oli monissa häissä „itettäjänä“. Osasi myös vähäsen runoja ja taikoja. Karj. — Eril. m. I,₃ 1400; loits. I,₄ 697, 828.

Huotariini Petri; Sappov. Blomstedtin käydessä Sappovaarassa v. 1894 oli tässä kylässä kolme taloa, joissa oli asunut kolme veljestä, Hilippä, Vaska [pitää olla: Vaske tai Vasko] ja Petri Huotariini. Näistä sanottiin viimeksimainitun hiljattain kuolleen, jolloin hänen täysikasvuisten poikiensa piti eritä emätalosta (Karj. rakenn., s. 15). Petriä on Berner laulattanut ja nimittää häntä Petri Narkkoseksi. Kutsuttiin myös „Rokka-Petriksi“, mutta oikea, „maan kesken“ käytetty sukunimi oli Huotariine. Oli aikoinaan etevimpiä sanamestareita koko „kuulusalla“. Myös pat'vaska verraton. Pojan kuvaus: „kunnon ukko, vankka työmies; räätälimes. Ei käynyt kaupalla; metsämies välistä, oli pyssyt ja koirat.“ P. oli syntynyt ja kasvanut Akonlahdessa Niemellä, josta sittemmin muutti n. 5 virstan päässä olevalle Sappovaaralle, mihin perusti uutisasunnon. Tiedot P:n kuolemasta eroavat hyvin suuresti, mutta kun poika, Hilippä, allekirjoittaneelle v. 1904, sanoi isänsä kuolleen toistakymmentä vuotta sitten, sopii se yhteen Bl:n tiedon kanssa. Pojasta ks. edellä. Bern. — Ka I₂ 725; loits. I₄ 244.

Huotariini Varvana; Sappov. V. 1915 n. 40 v. vanha. Paulaharjulla: Varvana Huotari, Vasselein akka (n. 6024). Munankilahden Lesosia. Paul. — Ka Lis. 2137; loits. I₄ 456, 889.

Huotariini Vašsel'ei; Sappov. Paulaharjulla v. 1915 (n. 6006): „Vaslei Huotari, 82 v. vanha. Pedri Huotarin poika.“ Hilippa Huotarisen veli, (n. 6010), ks. tätä. Paul. — Loits. I₄ 135, 346, 348.

Vašsel'ei Huotarisen emäntä; Sappov. V. 1915 yli 80:n v:n vanha. Paul. — Hää Lis. 2224; loits. I₄ 349.

Huovinen Añni; Hietaj. „T'imon akka.“ Larisen Timon leski Añni Jouhkon tytär, syntynyt Vuokkiniemessä. Eli ensin hyvin, mutta kun tulipalo tuhosi talon (1864) ja mies, T'imo, kuoli (1865), tuli suuri köyhyys Añnin perheeseen suurten katovuosien seurattessa näitä kohtalon iskuja. Añnin täytyi lähteä lapsineen kerjäämään kauas Venäjälle, Valkeanmeren rannalle. Oli m. m. kättilö; osasi parantaa ihmisten ja eläinten kasvajaisia. Hannikaisen muistoonpanon mukaan oli kaikki laulunsa oppinut Latvajärvestä kotoisin olleelta äidiltänsä. Kuoli Karjalaisen mukaan v. 1890 t. 1891 80:llä. Pojista ks. Jaakko, Miina ja Ohvo ja T'imo H:ta. Hannik. — Ka I₁ 165, 607; loits. I₄ 1677.

Huovinen Jaakko; Hietaj. Jaakko Huovinen, T'imoñi Joakko, on valistunut, aikaansa seuraava mies, „kirjamies“, tilaa ja lukee sanomalehtiä j. n. e. Reijonen, joka seurasi mukana v. 1877:n matkalla, jolloin Hannikainen 28/8 Kuivajärven uudistaloilla laulatti Jaakkoa, käyttää hänestä mainesanaa „hiljaluontoinen mies“ (ks. Reijosen kirjettä Bor:lle 12. 1. 1885.) Jaakonkaan elämäntarina ei poikkea muiden raukan rajan eläjien. Alituista suuren perheen ylläpidon vaatimaa työtä ja taistelua on sekin ollut. Syntyi v. 1848. Suurina hallavuosina 1860-luvulla täytyi hänen äidin ja sisarusten kanssa käydä kerjuussa ja kaupalla Valkean meren rannoilla ja läksi täältä kotiuduttuansa kauppamatkalle Suomeen; siitä lähtien on hän yhtämittaa talvisin käynyt Suomessa kaupalla. Jonkun verran, vaikka paljoa vähemmän kuin Miinalla, on suvun runoperintöä hänelläkin. Jaakko on naimisissa Akonlahdesta kotoisin olevan Moarie Nykäsen kanssa. Hänen kertomansa

on Huovis-suvun historia [ks. Toarie Huovinen]; Lesosen mukaan hän sen kertoi. „selvällä, harvalla, kuuluvalla äänellä“. Suom. Kirj. Seuran arkistossa on Jaakon omalla kädellä muistoonpantuna kaksi tunnetulle Ven.-Karjalan ystävälle, A. V. Ervastille, lähetettyä runoa. Bor. II, Hannik., Reij., J. Huov. itse. — Ka I,₁ 42, 396; I,₂ 744 a); loits. I,₄ 265, 1147, 1375.

Huovinen Malañie; Hietaj. Kotoisin Akonlahdesta; Nykäsen Ol'eksein tytär; v. 1915 70 v. vanha. Paul. — Lis. hää 2260; tuuti 2279, 2284, 2291, 2316, 2321.

Huovinen Moarie; ks. Huotariñi Moarie.

Huovinen Miina; Hietaj. Rajaseudun epäilemättä kuuluisin tietäjä ja pat'vaska. Osasi suuren joukon loitsuja ja taikoja loppumattomiin. Haettiin muihinkin kyliin, milloin pat'vaskaksi, milloin tautia parantamaan, pyssy-, metsästys-, nuotta- y. m. lykkyä parantamaan. Miina I. Timoñi Miina, „Pikku Miina“, omisti, paitsi suvun kantaäidin, Latvajärvestä kotoisin olleen Toarie Lesosen suuren mahdin, vielä sivulta opittua viisautta. Niinpä sanoi metsästystaiat pääasiallisesti oppineensa Akonlahdesta Jeysseivainajalta, joka kuoli n. v. 1865 90:n vanhana. Karja- y. m. taiat taas ämmöltään (ks. Huovinen Toarie), jolla oli ollut sellainen mahti, että parannettava parani, parantamaan kun vaan läksi, ennenkuin ehti taikaa tekemäänkään. Luja oli Miina uskossaan. Niinpä hän selittäessään Marttiselle, kuinka pilattu pyssy on päästettävä silmäyksistä siten että siitä ammutaan leppänen luoti, sanoi: „mutta ampuu hänen, laukauksen, ylöspäin“. „Miksikä ylöspäin“, kysyi Marttiñi. Miina vastasi: „Jos muata myöt'e ampuu, kuolou se pyssyn piluaja kohta, vaikka ois toisessa muailman rannassa. Antau hänen, pisan, jähä eloh.“ Kun Marttiñi kuitenkin uskalsi tätä epäillä, vakuutti M. kivenkovaaa sen kuolevan ja luetteli joukon vakuuttavia esimerkkejä. Miina kertoi auliisti taikojaan ja avusti m. m. I. Marttista tämän Vienen läänin häätapojen kuvauksen laatimisessa. Miinan erikoisala oli taikuus, lausuu I. Marttiñi, „jota hän vieläkin harjoittaa, vaikka sen merkitys paikkakunnalla on heikonnut. Yleensä mestari-tietäjät eivät vieraille kerro tietojaan, mutta Miina kyllä minulle kertoi, milloin suinkin mitä muisti, ja sanoi kertoneensa taikoja Meriläisellekin useat kerrat. Miinalla on minun ymmärtääkseni terävämpi „jären juoksu“ ja huomiokyky kun jollakulla muulla vertaisellaan.“ V. 1904 kertoo eräs kerääjä Miinan siihen asti panneen 52 sulhasparia yhteen ja elävän siinä uskossa, että mitä hän loitsutaidolla tekee, se kyllä tepsii, samoinkuin että se, mitä hän on tehnyt eläissään tietäjänä, on niin tapahtunut, kuin hän sen teki (Jouhki 1904:n kok.). Rattoisa, iloinen ja vieraanvarainen ukko oli Miina; monet runonkerääjät ovat hänen pienessä pirtissään viivähtäneet oppimassa syntyjä syviä. Marttiñi m. m. kertoo: „Sananlaskut ja muu runontaito kuuluvat läheisesti toisiinsa. Kelpasi sitä sananlaskujen viisasta vilinää kuunnella, kun Pikku-Miina ja Maura Marttiñi sekä lisäksi Muarie Remsuñi sattuivat „pakinaisilla“.“ — Miina oli peräänantava mies. Kun Marttiñi n. v. 1913 taikoja Miinalta muistiinkirjoittaessa lausui epäilyksensä taikojen ja „rikkeijen“ voimasta, myönteli Miinakin asian niin olevan. Heti kuitenkin — puhetta kun jatkettiin — huomasi, että Miina lujasti taikoihin uskoi. Kooltaan oli M. pieni, valkoverinen, punapartainen mies, synt. v. 1837 (Jouhki mainitsee v. 1834), aloitti tietäjätoimensa 18:lla ikävuodellaan isoäitinsä kehoituksesta, hänellä kun oli edellytykset tietäjän ammattiin: jo syntyessä hampaita suussa ja hiuksia päässä. Nai Luvajärvestä Tomenttien tyttären Iron, Valtasia.

Miina kuoli maailmansodan alussa, luult. v. 1915 n. 77:n vuoden vanhana; leski jäi eloon miehensä jälkeen. Suuresta tietäjänmaineesta huolimatta oli M. ikänsä köyhä eläjä; hän viljeli vain viidettä osaa Hietajärven 1/8 manttaalin suuruista perintötilaa. Kauppamatkat eivät onnistuneet, suuria vahinkoja sattui kotosallakin: kerrankin karhu söi lehmän ja seitsemän lammasta. Mutta oikea vanhan kansan tietäjä oli Miina, ja tuntuvasti köyhemmäksi jäi raukka raja hänen lähdettyänsä, sillä hänen kanssaan mahti meni maan rakoon, sillä Miinalla ei ollut lapsia. Kuva I. Marttisen lähettämä. Bor. II, Martt., Mer., Jouhki, P. Les. — Ka I,₁ 41; I,₂ 744, 744 b); loits. I,₄ 51, 92, 92 a), 93, 152, 153, 153 a), 154, 266. 267, 351, 351 a), 398, 398 a), 398 b), 398 c), 399, 566, 567, 567 a), 599, 599 a), 599 b), 599 c), 622, 622 a), 622 b), 654, 654 α, 661, 684, 699, 699 a), 699 b), 699 c), 723, 723 α, 832, 832 a), 832 b), 832 c), 991, 1007, 1011, 1014, 1027, 1062, 1073, 1075, 1075 a), 1075 b), 1091, 1091 a), 1091 b), 1091 c), 1140, 1148, 1148 a), 1149, 1149 a), 1150, 1151, 1151 a) 1178, 1183, 1218, 1269, 1326, 1376, 1376 a), 1377, 1377 a), 1457 (?), 1465 (?), 1481, 1511, 1515, 1516, 1522, 1522 a), 1522 b), 1523, 1560, 1581, 1581 a) 1593, 1602, 1603, 1603 a), 1614, 1683, 1683 a), 1732, 1747, 1747 a), 1793, 1793 a), 1793 b), 1815, 1835, 1835 a), 1835 b), 1841, 1865 (?), 1866 (?), 1867, 1867 a), 1867 b), 1867 c), 1868, 1943, 1945, 1945 a), 1977, 1980, 1989, 1989 a), 1994, 2018, 2067, 2070, 2099, 2100, 2100 a).

Huovinen Ohvo; Hietaj. Kolmas järjestyksessä T'imo Huovisen viidestä pojasta. Osasi, samoin kuin veljensä, etenkin loitsuja ja taikoja, — äidin ja isoäidin perintöä. Harjoitti kiertokauppaa, mutta eli köyhästi, kädestä suuhun. Kuoli Marttisen mukaan v. 1899, Les:n mukaan v. 1902, lähes 60: n vanhana. Bor. II. — Ka I,₁ 41; I,₂ 744, 832.

Huovinen T'imo; Hietaj. Meriläisen Siimon Huovisen arvelemme T'imo H:ksi. Uskottavaa on, että laulaja on Meriläiselle nimensä ilmoittanut suomalaisessa asussa, kuten ven.-karjalaiset useasti muulloinkin hänelle näkyvät tehneen. Koska nuorin T'imon pojista oli nimeltään myös T'imo, on luultavaa, että hän on M:lle nämä loitsut sanellut. Mer. — Loits. I,₄ 1464; lis. 2386.

Huovinen Toarie; Hietaj. Hietajärven Huovisien kanta-äiti, o. s. Lesoñi, Latvajärvestä kotoisin; naimisissa n. v:sta 1794 Lari Huovisen kanssa. Kuollut talvella 1861 101 v. vanhana. Oli „vankka tietäjä“. Europæuksen laulattama tammik. v. 1846. „Siinä oli vanha eukko“, lausuu E. matkakertomuksessaan, „jonka kyllä työn tuskin sain laululle, mutta sen yksi sana maksoi enemmän kuin monta kymmentä muiden.“ Toarien laulusta, näet, Europæus sai sen hänelle silloin mielenkiintoisen tiedon, että Pohjolan isäntä, jonka Lemminkäinen Pohjolan häissä surmasi, oli Joukahainen, ja E. lausuu jo sen ajatuksen, että Vanhan Kalevalan 30:n runo, missä Joukahaisesta lauletaan, „oikeastaan pitäisi oleman ennen Pohjolan häälaulua, koska Joukahainen jo häissä tapetaan“. Kuten tunnettua, muuttikin Lönnrot Kilpalaulannon Uudessa Kalevalassa teoksen alkuun. Toarien ja hänen pojanpoikiensa runojen laadusta on Borenius vetänyt sen, näht. aivan oikean, johtopäätöksen, että „hän parhaiten lienee loitsimista harjoittanut, jota myös vahvistaa yllämainittu loitsijoissa tavallinen vastahakoisuus laulamaan“. Matkamuiistelmissaan Borenius Huovis-veljesten laulusta 29. VI. 1872 Latvajärvestä kertoessaan lausuu: „He [Hietajärven Huoviset Miina ja Ohvo] lauloivat Lemminkäisen virren, mavon virren ja pistoksen virren. Sampo-runoa, jonka heidän ämmönsä oli

laulanut, he ei[vät] sanoneet osaavansa.“ Näiden pojanpoikien sekä Europæuksen matkakertomuksen nojalla ovat Toarian runot suunnilleen määrättävissä, enin mahdollinen määrä on parikymmentä, on J. Krohn arvellut. J. Krohnille annetun suullisen ilmoituksen mukaan oli Europæus hukannut 4 lehteä Hietajärven runoja erään suon kautta kaalatessaan, joten osa siis on iäksi hukunut (Valvoja 1897, s. 197). Koska tämän Hietajärven laulajasuvun merkitys Vienan läänin runonkeräyksen historiassa on varsin huomattava, kerromme suvussa säilyneiden muistelojen, Jaakko Huoviselta y. m. saatujen tietojon mukaan lyhyesti sen vaiheet. Suvun kantaisä, Tomenttei Sikoff, pakeni 18:nneen vuosisadan lopulla Suikujärvestä sotamiehenottoa tänne Hietajärvelle, jossa jo sitä ennen asusti toinen samanlainen karkulainen, Ahtonen, joka oli Koivuniemestä kotoisin. Ahtolassa palveli karkulainen ensin jonkun aikaa, lähes kymmenen vuotta, renkinä, kunnes meni naimisiin talossa piikana olevan latvajärveläisen Toarie eli Daria Lesosen kanssa. Karjalaisen nimensä muutti pakolainen Lari (Lauri) Huoviseksi. Naimisiin mentyvänsä alkoi nuori pariskunta perustaa omaa kotia metsään läheisen Kuivajärven niemikkeeseen: lehmän, jonka olivat vuoden palkasta saaneet, sitoivat he puuhun, rakensivat suojakseen aluksi havumajan, alkoivat sitten tupaa rakentaa ja peltoa perata. Boreniuksen tutkimusten mukaan tavataan henkikirjoissa Lari Huovinen Vuokin Pussilan torpparina vv. 1800—05. Suomen jouduttua Venäjän yhteyteen rupesi Lari Suomen alamaiseksi, hänen peltonsa isonivat, karja lisääntyi ja yhteen aikaan nousi perheen jäsenten luku jo 22:een. Larin vaimo oli miehensä veroinen raataja. Miniöitäänsä hän oli varoittanut niin tekemästä, kuin hän oli tehnyt: oli sattunut olemaan kyntämässä, kun synnytyksen hetki tuli, mutta T. ei hätääntynyt, synnytti lapsen, kääri sen riepuihin ja pani kivirauniolle ja jatkoi kyntämistä, kunnes sai saran kynnetyksi, läksi vasta sitten kotiin, jossa lämmitti saunan, minne vei pienokaisen lämpiämään. Henkikirjoissa näkyy Lari elossa vielä v. 1831—32. Larilla oli kolme poikaa, joista vanhin, T'imo, osti 300 hopearuplasta Ahtoselta Hietajärven; nuoremmat Lari ja Iivana asettuivat läheisen Kuivajärven rannalle. (Jaakko Huovisen v. 1904 antaman tiedon mukaan oli poikien ikäjärjestys: Iivana, Lari ja T'imo; kun Bor:n tieto on aikaisempi, olemme sitä noudattaneet.) Kuivajärvelle muutti myöhemmin muutamia T'imonkin poikia, joten siellä 1870:n luvulla oli 6 taloa, Hietajärvellä vain yksi. T'imo toi kainaloisen kanansa, An'ni Jouhkontyttären, Vuokkiniemestä; An'nin äiti oli Latvajärvestä. Alussa oli onni pariskunnalle myötäinen, mutta kääntyi 1860-luvulla perin kohtalokkaaksi: ensin paloi talo tavaroineen, sitten kuoli isäntä, T'imo, v. 1865, ja päälliseksi tulivat ankarat hallavuodet. Äsken varsin varakkaan talonemännän täytyi lapsineen lähteä kerjäämään kauas Valkeanmeren rannoille, Kemiin, Sorokkaan, Kargopoliin, Pudošiin y. m. Eikä hyvinvointi enää koskaan sen jälkeen Hietajärveen palannut. T'imolla oli viisi poikaa ja kaksi tytärtä. Pojat olivat N'ihvo, Miina, Ohvo, Jaakko ja T'imo. Nämät jakoivat Hietajärven viiteen osaan. Pojista on Miina ennen muita huomattava, sillä hän säilytti isänsä äidin suuren sukupeperinnön, tietohuiset, vieläpä kartutti sitä muualta saaduilla varoilla. Pojista ks. Miina, Jaakko, Ohvo ja T'imo H. Eur. — Ka I,₁ 40, 293, 394; I,₂ 743.

Vašsel'ei Huovisen akka; Hietaj. Paul. — Lis. tuuti 2280, 2290, 2313, 2323.

Hämäläinen Iisakki (= Iuta); Akonl. Ikä v. 1894 60 v. Tietäjä ja melkoisen tunnettu pat'vaska. Eli Pienellälahdella. Vanha tottumus ja leivän puute veti ukkoa aina rajan taa, Suomeen, kaupalle, mutta kesäksi hän aina tuli säännöllisesti kotiin peltotilkkujaan

viljelemään. Köyhyys ei I:n matalasta majasta paennut, mutta päivästä toiseen elettiin. Bl., Eng., Prihti. — Mk. I,₂ 1264; viihd. I,₃ 1886; loits. I,₄ 342, 458, 796, 895, 896, 954.

Hämäläini Moarie; Akonl. Bogdanoff M.; „Poton Mañu“, v. 1894 14-vuotias Poton talon tytär. Lauloi m. m. muutamia tuutilauluja Blomstedtille, josta tämä sanoo: „Enemmän kuitenkin miellyttää illemmällä sievän Mari-neidin kauniilla äänellä laulamattomat lyhyet lasten laulut“ (Blomstedt, Karj. rakennuksia, siv. 2; samassa teoksessa on siv. 165 kuvattuna M. kehräämässä aitan portailla). M. kasvoi varakkaanlaisessa kodissa Akonlahden Pienellälahdella. Naitiin v. 1904 Kontokkiin. Muuttanut sittemmin Ilomantsiin, joutunut leskeksi v. 1911, mennyt myöhemmin, v. 1915, uusiin naimisiin ja siirtynyt Terijoelle, jossa kuulemma vieläkin (v. 1921) elää. Bl., Eng. — Mk. I,₂ 1222, 1263; eril. m. I,₃ 1399; tuuti 1802, 1834, 1870; loits. I,₄ 696, 1064, 1369.

Hämäläini Tahvo; Akonl. Virall. nimi: Bogdanoff Stafvei. V. 1894 76 v. Poton talon vanha-isäntä Akonlahden Pienellälahdella. Tahvosta lausuu Blomstedt.: „Soudatamme varhain aamulla itsemme Tahvo Hämäläisellä, tuolla tuuhoapartaisella „Ontruksella“, pitkin ihmeen kaunista Kivijärveä eteläänpäin“ (Karj. rakenn., siv. 3). Bl:lle sanoi Tahvo Hämäläisen suvun olevan alkuisin Suomesta (m. t. s. 195). Lapsuuden päivinä oli puute Tahvon perheessä usein vieraana, mutta sittenkun poika, Poto, mieheksi varttui, kasvoi talon varallisuus. Vanhuutensa eli T. taloudellisesti turvattuna. Ei ollut tietäjä eikä laulaja. Kuoli hyvin vanhana v. 1901. Oli „Mañun“ isoisä, ks. Hämäläini Moarie. Bl. — Loits. I,₄ 394, 1368.

Hämäläini Varvana Huotarintyt.; Akonl. Karj:n lauletaessa 17 v. vanha. Oppinut 9—10 vuotisena eräältä heillä asuneelta Kiannalta tulleelta naiselta, Anni Kemppaiselta, („Ruotsin Okahvielta“). Kotoisin Akonlahden Pienestälahdesta. Karj. — Ka I,₁ 454; mk. I,₂ 1223.

Hänniini Marppa; Miinoa. „Kliimon naini“, Jeysein Simanan ja T'imon sisar. Melkoisen hyvä runojen taitaja ja tietäjä. Akonlahdesta naitu Miinoaan. Varosen laulattaessa v. 1886 65 v. vanha, ilmoitti Varoselle kuullensa useimmat runonsa ja runsaat satunsa Jeyssei Hänniseltä, joka oli elänyt yli 70 v. vanhaksi. Marppaa sanottiin myös, lisää V., taitavaksi loitsijaksi ja parantajaksi, mutta taikojaan hän ei ilmaissut pelosta, että ne kadottaisivat voimansa. Tietäjä Hikko-Jyrin äiti, ks. Hikkojeff J. Bern., Var., Bl. — Ka I,₁ 156, 156 a), 156 b), 209, 243, 243 a), 243 b), [336] 352, 447, 553, 553 a); I,₂ 722, 722 a), 969, 969 a), 997; hää I,₃ 1493, 1565, 1599, 1668; loits. I,₄ 378.

Hänniini Vaššei; Uhut. Virallinen nimi Vaššei Teronpoika Bogdanoff; tunnettu myös „Mäšši'n nimellä. Bor:n laulattaessa [60-]70:n ikäinen ukko. Vanhemmat olivat nälkäaikana tulleet Kuhmosta työn- ja leivänhakuun Venäjälle Aunuksen läänin pohjoisosaan. Karjalaisen mukaan olisi Vaššei 3—4 vuotiaana seurannut mukana isänsä kontissa Uhtueen ja ollut Aunuksessa käymäselältä hiukan isänsä keralla. Täydellisesti venäjän-karjalaistunut, miehuutensa päivinä kulkenut Suomessa kaupalla. „Hän osasi melkoisen joukon virsiä, joista hän, sisällyksestä päättäen, lienee kuullut useimmat, ehkä kaikki, Uhtuessa“ (Bor.). V:n 1872:n kokoelmassa lausuu Bor. n:ssa 45: „Paitsi tätä (II n. 45) ja kahta Genetzin kirjaan ottamaa runoa hän lauloi vaillinaisesti ja

lyhyesti: „Šavu šoarella palauve“, „Tuob’ oli viizas Väinämöinen vesti vuorella venehtä“ ja „Kolm’ oli poigoa pahalla“ sekä samaan tapaan kuin hänen tyttärensä [ks. Rot’elan Soavan vaimo N.] „Marjañi mäjellä huuti“, lisäten ainoastaan saunan ha’un.“ V. kuoli 80:n vanhana Varosen mukaan v. 1886 keväällä. Bor. II, G. II. — Ka I,₁ 121, 327; I,₂ 843, 946, 989; loits. I,₄ 211, 324, 442, 1430.

Hännisen Vašsel'ein tytär Natalie; ks. Rot’elan Soavan vaimo N.

Hökkä-Petri; ks. Lesoñi Petri.

Iivanan emäntä; ks. Huotariñi Moarie.

Iivanan Kliimo; Luvaj. Eng. — Mk. I,₂ 1258.

Iivanan leski; Jyvöal. G:n tiedon mukaan Aajuolahdesta, Var:n Jyskyjärvestä. G II. — Ka I,₁ 230; loits. I,₄ 300.

Iivanantytär Iro; Luvaj. Bor. II. — Loits. I,₄ 1003, 1649.

Iivanan vaimo Houro; Oulanka. Oulangasta syntyisin, Sohjenansuuhun naitu; v. 1872 n. 25 v. vanha vaimo, joka tällöin oli ativoissa O:ssa. Bor:n retkikunta v. 1872 totesi sen, mitä ennen Lönnrot ja myöhemmin muut, että Tuoppa- ja Pääjärven ympäristöt olivat jo tyhjät runoista. Vain muutamia häärunoja saatiin Valasjoessa, Oulangassa ja Vartielammissa, muuta ei. „Yleensä“, lausuu Borenius, „ovat hää- ja loitsuruno viimeiset runonlajit, joita kuulee muiden äänien vaijettua“. Bor. II. — Hää I,₃ 1654.

Iivanan vaimo Okahvie; Uhut. Bor:n v. 1872 laulattaessa keski-ikänen nainen. Syntynyt Uhtuessa; oli Herrasen Jermien tytär. Jäi jo nelivuotisena orvoksi ja sai pienestä saakka tehdä kovaa työtä. Meni naimisiin vuokkiniemeläisen kirvesmiehen, Iivanan, kanssa, joka silloin oleskeli Uhtuessa. Elätti naimisissa ollessaan köyhää perhettään myös räätilintyöllä. Kävi häätilaisuuksissa itkettäjänä, mutta ei ollut erikoisen taitava tässä ammatissa. Kuoli Koudan seuduilla, Vienan meren rannalla, jonne Iivana oli siirtynyt, n. 60 v:n iässä v. 1900:n paikoilla. Bor. II. — Ka I,₁ 239.

Iivanaiñi Iivana, Rahusia; Piismal. V. 1877 75 v. vanha; oli ollut 9 v. sokeana. Kuollut v. 1883 (Var.). Hänen laulamansa kolme virttä ovat Bor:n mukaan Lönnrotin laulajan ja Kellovaaran Maksiman laulamien kanssa yhtäläisiä. Virret hän piennä miessä oli oppinut eräältä Jyskyjärven naiselta. Piismalaksi on suuren Nuokkijärven pohjoisrannalla, 35 virstan päässä Jyskyjärvestä etelään tai lounaisetelään, ja oli vilkkaassa yhteydessä J:n kanssa, koska jyskyjärveläiset Suomeen kaupalle mennessään säännöllisesti kulkivat Piisman kautta (Bor.). Bor. III. — Ka I,₁ 17; I,₂ 711, 965.

Iivanaisen Iknatan leski, Lukki; Latvaj. Latvajärvessä Vasovaaralla syntynyt, v. 1877 n. 57 v. vanha. Kiitti miestään erittäin hyväksi laulajaksi. Tämä oli laulanut Kajaanissa 30 v. takaperin pormestarille ja muille, mutta lauluja ei oltu muistiinpantu. Lukki eli Lesosen mukaan vielä v. 1908 yli 90 v:n vanhana miniänsä luona. Oli taitava häävirsien itkettäjä.

Vanhana elätti itseään kerjuulla. Bor. III. — Eril. m. I,₃ 1283, 1349; hää I,₃ 1512.

Iivanaiini Omošso; Niskajärvi. [Marttisen mukaan: Omoosu]. 6 v. nuorempi veljeänsä Ossippaa. Suku muuttanut Jyväskylästä Niskajärveen. Oli kaskenkaataja, pellonkyntäjä ja kalastaja; kävi myös turkinompelussa ja lampaannahkain muokkaannassa Suomen puolella. Oli vanhauskoinen. Kuoli v. 1885:n paikoilla (Karj:lla on v. 1884 paikoilla), 80 v:n vanhana. Alla olevat laulut laulanut yhdessä veljensä Ossipan kanssa. Niskajärvi oli viisi-kuusitaloinen köyhä kylä, 20 virstaa Kivijärvestä Akonlahteen päin. Kaupalla Suomessa ei sanottavasti käyty. Bor. III — Ka I,₁ 457, 608; I,₂ 971.

Iivanaiini Ossippa; Niskaj. Omošsun vanhempi veli, vanhauskoinen, kuten veljensä. Oli v. 1877, jolloin Borenius 29. VIII. Ossippaa laulatti, 71 v. vanha. O:n elinkeinot samat kuin veljen. Kiivasluontoinen, ankara isäntä. Kulkenut paljon pohjoisen perillä, m. m. Norjan-Lapissa, sotamiehenottoa paossa. Kuollut Var:n tiedon mukaan, joka on varmana pidettävä, koska se on samalta vuodelta, talvella 1886 80 v:n vanhana (Karjalaisen tieto: v. 1882—3; myöhempi tieto: n. v. 1890). Bor. III. — Ka I,₁ 44; I,₂ 746; loits. I,₄ 403.

Iivanaiini Prokko; Akonl. „Vittša Prokon“-nimellä tunnettu tietäjä ja ja sanamestari. Sepitti itsekin joskus pilkkalauluja. Esimerkkinä Prokon osaavista sutkauksista kerrotaan seuraava tapaus. „Vittša-Prokko“ oli Prokon haukuntanimi, jota hän ei oikein sietänyt. Munankilahlaitelasta Kormilaa, joka aikoinaan oli koko seutukunnan kuuluisimpia miehiä, pohatta, ja varsinkin „poslovitsoiltaan“ erinomainen, haukuttiin „N'etkoksi“ (lehmän nimi). Kerran tuli Kormila Prokkoa taipaleella vastaan. „Kaksi hyvyä sattuki vassakkah“. Prokko valitti Kormilalle kipeätä kättänsä, johon Kormila ivaten virkkoi: „Vain kipie, vell'i, käsi; et ni vittšua voi viäntiä!“ „Kyllä“, tokasi Prokko, „ainaki sen verran, jotta N'etkolla suan lujan kakluamen“ (Martt.). Häiden pitäjät ja pat'vaskat yleisesti pelkäsivät P:n „rikkoja-taitoa“. Tietäjän-ammattiansa harjoittamassa kävi P. talvisin Sungun puolessa — milloin nosti tytöille lempeä, milloin paransi poikien naimalykkyä j. n. e. Köyhyydessä eli ikänsä. Kuollut 1880-, tai 1890-luvulla. Hannik. — Ka I,₁ 291, 452; I,₂ 738; loits. I,₄ 68, 257, 393, 825, 1366, 1639.

Iknattaiini Iivana, Karhusia; Latvaj. Oli Bor:n laulattaessa elok. 21:nä v. 1879 Kuopiossa 44 vuotias. Bor:lle ilmoittanut poikasena oppineensa runonsa akonlahtelaiselta Homaselta Iivanalta, joka silloin oli ollut keski-ikäinen mies ja jolla oli tati Latvajärvessä. Iivanan isä oli ollut Homa, tietäjä. Bor. arvelee, että tämä Homa oli Simanaiini Homa, Omenaisia, joka veljenpojan, Lytän Ossippan, Bor:lle antaman tiedon mukaan on ollut seudun paras laulaja [ks. Homa]. I. kuljeksi ikänsä kaupalla, milloin Suomessa, milloin Pietarin ympäristöllä; kuoli kauppamatkoillaan Ristijärvellä pääsiäisen aikana v. 1893 55:n vuoden vanhana. Bor. IV. — Ka I,₁ 62, 299, 621; I,₂ 772; loits. I,₄ 286, 287, 1224.

Iknattaisen Iivanan tytär, Marttisä; ks. „Kylän patšaš“ Moarie.

Ijovleff Anni; Kivij. V. 1910 n. 25 v. vanha. Elää vielä (v. 1921) isänsä kotona. Mies ent. Kivijärven venäläisen koulun opettaja. Martt. — Loits. I,₄ 1562.

Il'antytär Ul'ana; Vartiel. V. 1872 n. 20-vuotias tyttö. Bor. II. — Hää I,₃ 1739.

Iljan vaimo; Luvaj. Kotoisin Tetriniemestä. Eng. — Mk. I₂ 1259.

Iljanovna Okseńie; Kenttij. V. 1889 40 v:n ikäinen. Mer. — Mk. I₂ 1193.

Inniñe Arhippa; Kiimasj. Jo v. 1872 vanhemmanpuolinen mies. Sanoi Bor:lle oppineensa runonsa Suurenjärven Ondreiselta Mehvolta (ks. tätä), Meriläiselle kuulleensa äidiltään, Moarie Kondratjovnalta, joka oli kotoisin Tsoimosta. Mer. ilmoittaa A:n iäksi v. 1889 73 v. Luonteeltaan leikkisä, pajatti vielä partasuuna kimakalla äänellään tanssilauluja kisapirtissä. Oli elossa vielä v. 1908. Bor. II, Mer. — Ka I₁ 153, 591; I₂ 719; loits. I₄ 941, 942, 1354, 1740, 1981, 2029, 2030.

Iron-Poavilan vaimo Hoto; Jyvääl. Synt. Kenttijärvestä. Laulajan ikä Bor:lla v. 1877 40—45 v.; Karj:lla v. 1894 65 v. Oppinut laulunsa äidiltään ja muilta. Hoton vanhemmat olivat köyhiä, niin että usein täytyi sekoittaa petäjäistä leipään. Kovasta työstä ja huonosta ravinnosta tuli H. kivulloseksi. Kuoli jähes 70 v. iässä. Bern., Karj. — Ka I₁ 231, 231 a); I₂ 985, 985 a); hää I₃ 1637, 1704; loits. I₄ 13, 717.

Issaako Muarie; Oulanka. V. 1915 n. 52 v. vanha; synt. Oulangassa. Väis. — Eril. m. I₃ 1451.

Issaakko Palaka; Oulanka. V. 1915 38 v. vanha; synt. Tuñtsassa. Yhdessä Nastaássi Issakohvin kanssa. Väis. — Hää I₃ 1655.

Ivano Paraássi; Ohta. V. 1915 65 vanha; Akkasista tuotu. Väis. — Tuuti I₃ 1861.

Ivanoff Iivana; Jelettij. V. 1888 64 v:n vanha. Kuullut kotitienoillaan vanhoilta ihmisiltä. Mer. — Loits. I₄ 2027.

Ivanoff Koista; Jelettij. V. 1889 70 v. vanha; kuullut isältään ja muilta vanhoilta kotitienoillaan. Mer. — Loits. I₄ 722.

Ivanoff Moarie Timontyt.; Kiestinki. Karj:n laulattama 12—13-vuotias tyttö. Laulutuksesta kertoo Inha: „Saattajina oli meillä jälleen naisia. Muuan heistä oli vasta kaksitoista-vuotias tyttö, ja hänen sanoivat toiset taitavan runojakin. Emme tosin luulleet niitten olevan sen arvoisia, että niitä kannattaisi kirjottaa, mutta tytön mieliksi kehotimme häntä laulamaan. Ja tapahtui se kumma, että hän lauloi „Kilpakosinnasta“ kokonaista 236 säettä. Ensin hämmästyimme, sitten ihastuimme, ja runo tietysti kirjoitettiin ja tyttö sai suureksi mielihyväkseen maksun kauniista taidostaan. — — — meista tuntui, kuin olisimme äkkiä päässeet vanhan aarteen perille“ (Kalev. laulum., siv. 177—8). — Kerääjäin ihmettely selvisi kuitenkin varsin luonnollisella tavalla: tyttö oli runon kuullut toista vuotta aikaisemmin erään Latvajärvestä kotoisin olleen kerjäläisen, Tiitta Jyrinpoika Perttusen, lapsilta, jotka olivat runon oppineet Arhippaisalta Miihkalilta. Karj. — Ka I₁ 513.

Ivanoff Ontrei; Kiimasj. V. 1889 80 v. vanha; kuullut isältään samassa kylässä. Mer. —

Loits. I,₄ 571, 886, 943, 1681.

Ivanoff, Savastei; Pistoja. V. 1888 62 v. vanha. Suvannosta kotoisin; ollut ikänsä liikelipeeellä. Kuullut isältään ja isoisältään Suvannon kylässä, Muhoksella Suomessa y. m. Muistoonpantu Venehjärnessä Kauron talossa. Mer. — Loits. I,₄ 7, 215, 353, 452, 466, 590, 610, 635, 636, 730, 981, 1008, 1161, 1187, 1616, 1718, 1963.

Ivanovna Barassie, Jelettij. V. 1888 80 v. vanha. Mer. — Viihd. I,₃ 1940.

Ivanovna Mat'ro; Uhut. V. 1889 19 v. vanha; kuullut äidiltään. Mer. — Ka I,₁ 572.

Ivanoff Out'i; Häme. V. 1888 50 v. vanha; kuullut vanhemmiltaan ja esivanhemmiltaan samassa kylässä. Mer. — Loits. I,₄ 1760.

Ivanovna Out'i; Häme. V. 1889 71 v. vanha. Voisi ajatella edellämämainituksi henkilöksi, mutta iän ero on niin suuri ja runojen paikka kokoelmassa niin eri taholla, että luultavampaa sittenkin on, että eri henkilöitä tarkoitetaan. Mer. — Hää I,₃ 1647.

Ivanovna Tatjana; Suvanto. V. 1888 40 v. vanha. Oppinut äidiltään jo nuorena Valasjoessa. Mer. — Hää I,₃ 1730.

Ivanovna Tatjana; Jelettij. V. 1889 80 v. vanha. Kuullut ja oppinut jo nuorena. Mer. — Viihd. I,₃ 1913.

Ivanovna Toarie; Kuukasj. V. 1889 66 v. vanha. Mer. — Hää I,₃ 1656.

Jakovleff Triifon Miihkali; Alaj. Var. — Ka I,₁ 101.

Jakoleff Triihvana; Voij. V. 1889 71 v. vanha; kuullut isältään Kemissä Vienan rannalla. Mer. — Loits. I,₄ 797.

Jamañi Poavila; ks. Sirkeiñi P.

Jamañi Triihvo; ks. Sirkeiñi T.

Jarassimaiñi Ohvo, Prokkosia; Häme. V. 1872 n. 60-vuotias ukko Pistosta. Bor. II. — Ka I,₂ 951.

Jehrimä; ks. Karjalaiñi Jehrimä.

Jelessein-Ol'eksein vaimo; Akonl. V. 1877 n. 60-vuotias pieni akka. Hannik. — Loits. I,₄ 1638.

Jeremein Hotatta; Akkala. Akkalan I. Akkasien mies Jeremein [Jeremien?] Hotatta, tunnettu „Tšilli-Hotatan“ nimellä, oli v. 1872 72 v. vanha. Lauloi Sampovirren aivan Uhtuen tapaan; ilmoittikin sen oppineensa veljensä vaimolta, joka oli Uhtuesta tuotu.

Sitäpaitsi hän itsekin oli oleskellut Uhtuessa 20 vuotta. Muistoonpantu Ohdassa. Akkalan pieni kylä on Tuoppajärven länsipuolella, Kuittijärven ja Pääjärven keskivälillä. Bor. II. — Ka I,₁ 134, 207.

Jeremeisen Kondratan naihe Kat't'i; Kellov. Tuotu Suurestajärvestä. Bor. III. — Hää I,₃ 1661.

Jermjeff Miihkali; Usm. [Jeremejeff? Martt.]. V. 1889 86 v. vanha. Kuullut kotitienoillaan nuorena. Mer. — Loits. I,₄ 467.

Jeysseiini Mikittä; Kiimasj. V. 1872 keski-ikäinen tai vanhanpuoleinen mies. Kirjoituksessa „Karjalaisia metsämiehiä“ sanotaan M:sta: „Jeyseini Mikittä, Kiimasjärveltä, kuollut v. 1880 yli 80 v. ikäisenä. Oli kuuluisa metsästäjä, kalastaja ja kaskenkaataja; retkillään kävi aina Vienanmeren rannoilla saakka“ (Karj. kirj. II,₂, siv. 334). Lesosen mukaan kävi M. nuorena kauppa Vienan meren rannoilla. Kutoi koti- ja naapurikylissä verkkoa ja lauleli käpy kädessä virsiään. „Näöltään Mikittä oli ruma, mieleltään „villahattu“.“ Lesosen mukaan kuollut jo 1870-luvulla yli 80:n vanhana, mutta edellämmainittu tieto lienee oikeampi. Poika Mikittäini Iivana; ks. tätä. Bor. II. — Ka I,₁ 24.

Jeyssein Simana, Omenaisia; Akonl. T'imon veli; Bor:n laulattaessa Miinoassa 18/10 1871 vanhanpuoleinen mies. Var. ilmoittaa v. 1886 Simanan kuolleeksi n. viisi vuotta sitten, samoin kuin T'imonkin, ja mainitsee sekä T'imon että Simanan Miinoassa olevan „Kliimolan“ naisen veljiksi. Poika Omenaiini Tero. Bor. I. — Loits. I,₄ 1365.

Jeyssein T'imo, Omenaisia; Akonl. „Runomestari“ Jeyssein poika [ks. T'imoini Jeyssei]; Simanan veli. Bor:n laulattaessa 17/10 71 Akonlahdessa vanhanpuoleinen mies. Isästä on eräs tieto kappaleessa: Huovinen Miina. T'imoa kuvasi muuan akonlahtelainen allekirjoittaneelle näin: „Suuri oli T'imo, paljas-otsa, suurinokkainen.“ Bor:n laulattaessa jo „vanha partaniekka“. Oli vanhalla iällään lähtenyt työnansiolle ja kerjuulle Venäjälle, jonne häipyi ja kuoli Varosen mukaan „noin 5 vuotta sitte“, siis n. v. 1881. Sisar Miinoassa „Kliimon naiini“ (ks. Hänniini Marppa). Bor. I., G I. — Ka I,₁ 36, 357; I,₂ 864; loits. I,₄ 254, 255.

Jeysjovna Okseñie; Luomaj. [Jeyssejovna? Martt.]. V. 1889 22 v. vanha. Mer. — Eril. m. I,₃ 1444.

Joakontytär Tomma; Alaj. Kotoisin Kostamuksesta; oppinut vanhemmiltaan. Inha — Ka I,₁ 229, 500, 564.

Joakon vaimo Toarie; Aajuol. Synt. Vuonnisesta, o. s. Bogdanoff, sanoi virren oppineensa Kuvassaaren Prokon miniältä, Malañielta, joka sen arvattavasti, kuten muitakin laulamiansa virsiä, oli kuullut Homaselta Ohvolta. Añni Lehtosen kertomuksen mukaan eli vielä poikansa luona v. 1911 yli 70:n vanhana leskenä. Taikojen tuntija ja „peästäjä“. „Toarie jo yöllä näkөө unissa, kun tuloo huomeneksella hakija. Myös näkee, mi sillä on vaiva, jotta tietää peästä. Vielä näkee, jos ei voi peästä, eikä silloin

rupeakkaan auttamaan. On paljon parantanut. Peästä metsää, kalmoa, moahista, kiroja. Loatii rohtoja kaikenlaisia“ (Añni L.). — Aajuolaksi on pieni kylä, v. 1900 6—7 taloa, Ylisen Kuittijärven länsirannalla, noin penikulma Vuonnisesta etelään tai kaakkoiseen. Bor. I. — Ka I₁ 78.

Joakkoñi Ol'eksei; Koljol. Kol'l'osia; v. 1877 n. 40 v. vanha; tavattu Uhtuessa. Bor. III. — Loits. I₄ 1192, 1265.

Johorjovna Okkulia; Vuokk. [Martt.: Johorjovna Okku]. V. 1889 66 v. vanha. Kuullut vanhoilta kotitienoillaan. N:ssa 891 ja seur. laulajan sanotaan olevan Vuokkiniemestä, mutta n:ssa 2368 Venehjärvestä. Luultavaa kuitenkin on, että ensinmainittu tieto, koska se esiintyy aikaisemmin ja useassa paikassa, on oikea. Mer. — Tuuti I₃ 1858; loits. I₄ 544, 545, 748.

Jouhkimanpoika Fekli; Pääkönn. Taisi olla saman kylän asukkaan, Jouhkima Jouhk:npojan, poika. (Bor.) Kuollut n. v. 1890. G II. Ka I₁ 18, 149, 587; I₂ 712; loits. I₄ 236.

Jouhkimanpoika Jouhkima; Pääkönn. Oli Genetzin v. 1872 laulattaessa 99 v. vanha ja kertoi laulaneensa ennen Lönnrotille. (Gen. pikak. v., siv. 23—24). Pääkönniemi on pienoinen kylä Aunuksen läänin pohjoisrajalla, Kiimasjärven itäpuolella, Nuokkijärven länsirannikolla. Kuollut 1880-luvulla. G II. — Mk. I₂ 1254; loits. I₄ 802.

Jouhkon Ol'eksei; ks. Teppanaiñi Jouhkon Ol'eksei.

Jouhkon vaimo Varvana; Latvaj. Latvajärvestä syntyisin, Hoapovaaralta tuotu. Eli vielä v. 1908 v. lähes 70:n ikäisenä. Ei ollut erikoinen laulaja. Bor. II. — Ka I₁ 172.

Juakon-Iivanan leski Muarie; Kivij. Paahkomienvaarasta. Martt., O. Martt. — Loits. I₄ 681, 705, 1037, 1038, 1298, 1394, 1395, 1470, 1576, 1608, 1721, 1845, 2055.

Juakkoñi Miikkula; Kurki. G II. — Ka I₂ 857; loits. I₄ 230, 883.

Juakkosen Ol'eksein emäntä; Kivij. „Oleksein naiñi“ on itkuvirsien taitaja. Avustanut I. Marttista kotiseutunsa häätapojen kuvauksen laadinnassa v. 1902. M. m. on hän antanut mainitussa häätapojen kuvauksessa (Kirj. S:n arkiston n. 1173) olevat 33 hääitkua. Syntynyt n. v. 1845 ja kasvanut Venehjärvestä. Hiljainen ja itseensä sulkeutuva luonne. Joutui naimisiin Kivijärveen n. v. 1863. Ei ole tarvinnut puutetta kärsiä; hänen Kivijärveen tullessaan elivät miehen veljet, luvultaan viisi, „yhtenä talona“. Vasta kun kaikki veljet olivat joutuneet naimisiin, tapah. n. s. „suuri ero“ ja Ol'eksein perhe muutti uuteen asuntoon. Ol'eksein naisen lapsista toimii yksi poika ja tytär kansanopettajina ja nuorin tyttäristä, Ol'ona, on naimisissa runonkeräyksestään tunnetun Iivana Marttisen kanssa. Kuollut n. v. 1906. Martt. — Hää I₃ 1623.

Juurikka-Ohvo; ks. Harmoñi Ohvo.

Jyrin akka; ks. N'ekka-Jyrin leski.

Jyrin leski Varvana Iivanant., Kuivaj. Taitava häävirsien laulaja ja itkijä. Synt. Kivijärvessä, naimisissa Kuivajärven Jyrin kanssa. Eli ensin hyvin, mutta vanhana sai käydä leipäpalaa kysymässä. Bor. merkinnyt v. 1877 50—60 v. vanhaksi. Karjal. v. 1894: „75—80 välillä; sokea; kuleksii kysymässä, oli Suomessa.“ Kuoli Lesosen mukaan n. 80:n iässä v. 1895. Hannik. — Ka I,₁ 456, 556; mk. I,₂ 1043, 1161; hää I,₃ 1502, 1570, 1606, 1675.

Jyrkiini Huotari; Kiimasj. Mainittu suurena karhunkaatajana Karjalan kirjassa II,₂ siv. 333, jossa hänen sanotaan aina suurille selkosille painautuessaan lukeneen alla mainitun loitsun. „Monin kymmenin oli karhuja kaatanut, lukujensa turvissa vaarat väistänyt.“ Kuollut korkeassa iässä v. 1892. Vartiain. E. — Loits. I,₄ 1083.

Jyrkiini Huotari, Perttusia; Latvaj. Antoi kontionvirsia Bor:lle v. 1872. Oli suuri metsämies. Kolmattakymmentä karhua tappoi eläissään ja karhunpeijaisia vietti juhlallisesti: metsän kuninkaan kunniaksi syötiin, juotiin ja laulettiin. Jyrkisen Riion veli. Lesosen mukaan syntynyt v. 1820:n paikoilla ja kuoli v. 1902. Karj. v. 1894 mainitsee H:n 83 v. vanhaksi. Sukutarinan mukaan esivanhemmat siirtyneet Oulujoelta Karjalaan. Vanhat kertoivat, että Pertuset karkasivat jonkun teon tähden tänne rajan taakse, ensin elättäen itseään kalastuksella, metsästyksellä ja kaskan poltolla, kunnes vihdoin asettuivat pysyväisesti asumaan Latvajärven rannalle. Huotari oli iso, vankkarakenteinen mies, ulkonäöltään kylän komeimpia, luonteeltaan iloinen ja ystävällinen, hyvä perheenisä. Ankarina 1860-luvun nälkävuosina sai H:kin kovaa kokea: kala, metsänriista ja männynkuori oli pääasiallisimpana ruokana. Kävi Suomen puolella turkinompelussa ja lampaannahan muokkaannassa. Kuolintauti oli H:n ainoa sairaus ja sekin tuli lyhyt; 80-vuotiaana ukkona Huotari illalla palasi metsäjärveltä kalastusmatkalta iso kalakontti selässä, tunki pahoinvointia ja oli aamulla jo muuttanut manan majoille. Bor. II—III. — Loits. I,₄ 1202, 1202 a), 1222, 1222 a).

Jyrkiini Iivana, Malisia; Vuonn. Haapakuotkuen Jyrin vanhin poika, kuuluisan Ontrein pojanpoika. Tietäjä ja pat'vaska, [takavuosina oli Vuonnisessa kolmekin pat'vaskaa yhtäikää] jota käytettiin paljon muissakin kylissä. Partasuu uros; maininnut Meriläiselle poikasena tietonsa isoisältään oppineensa. Karhunpeijaisvirsia pani Meriläinen muistoon, mutta jätti toiset kirjoittamatta, luullen ne jo ennen muistoonpannuiksi! (n. 506). I. harjoitti Suomessa kiertokauppaa ja kävi Sungussa metsäeläinten nahkoja myymässä. V. 1881 ikä merkitty 40:ksi, v. 1894 57 vuodeksi. Añni Lehtosen v. 1911 antaman tiedon mukaan „kuollut toissa talvena vähän yli 60-vuotiaana“. Kuva Inhan v. 1894 ottamasta pienennetty. Isästä k. Ontreiini Jyrki. Bor. II, G II, Kr., Mer., Karj. — Ka I,₁ 88, 88 a), 88 b), 267, 312, 372, 415, 495, 691; I,₂ 807, 808, 808 a), 875, 896, 932; mk. I,₂ 1050, 1073; eril. m. I,₃ 1377; loits. I,₄ 464, 604, 634, 751, 1116, 1117, 1118, 1119, 1120, 1121, 1179, 1191, 1208, 1209, 1244, 1245, 1488, 1500, 1763, 2021.

Jyrkiini Jeremie; Vuonninen. Ontreisen Jyrin nuorin poika, „Kuotkuen Jeremie“ tai „Pissonsuun Jeremie“. Bor:n laulattaessa n. 20:n ikäinen. Oli, Bor:n mukaan, runonsa oppinut eräältä „Mušta Rot'o“ nimiseltä köyhältä kerjäläisukolta [„Mušta Rot'o“ l. „Piikki

Rot'o“ oli Karjalaisen tiedon mukaan Vuonnisesta kotoisin]. Samoin nähtävästi hänen veljensäkin. Harjoittanut sepän ammattia, ollut leivässä-eläjä. „Pyyttää kalaa, metsästää, tappaa repoja.“ Tietäjänä häntä ei mainita. Eli vielä v. 1915 n. 70:n vanhana Haapakuotkuessa, pari virstaa Piston kosken korvasta. Bor. II, Paul. — Ka I,₁ 92, 93, Lis. 2134; loits. I,₄ 1249.

Jyrkiäni Riiho, Pertusia; Latvaj. Oli Latvajärven ahkerimpia ja taitavimpia kalastajia; kulki nuoruudesta saakka kiertokaupalla Suomessa. Vankka ja riski mies. Kuollut v. 1892 Kiannalla kerjuussa ollessaan 85 v:n vanhana (Karj.); (Les. mukaan vasta n. v. 1898). Veli Jyrkiäni Huotari. Bor. II. — Ka I,₁ 60, 618.

Jyvöälähden vaimo; Uhut. Jyvöälähden isohko kylä, lähellä Ylä-Kuittijärven rantaa, on hajallinen kylä pienine vainioineen, joiden takaa alkavat penikulmain laajuiset salot. Uhtueen on kylästä suorinta tietä vain 1 ½ pk:aa. Kylä on virkeä ja vahvassa vuorovaikutuksessa Uhtuen kanssa. Ei ole runopaikkana tunnettu. Kansanrunoutta ovat sieltä keränneet etenkin Karjalainen ja Inha kylässä pidemmän aikaa v. 1894 työskennellessään (Ks. Inha Kalev. laulum., ss. 46 ja seur., 55 ja seur.). Välitöikseen keräsivät ja kuvasivat Karjalainen ja Inha täällä venäjän-karjalaisia häätapoja, joista Karjalainen laati seikkaperäisen ja laajan kertomuksen, mikä on painettuna Inhan teoksessa „Kalevalan laulumailta“ ss. 227—251; siihen liittyvät Inhan ottamat monet ja komeat valokuvat säilytetään Suom. Kirj. Seuran arkistossa. 1871:n vuoden matkalla laulatti Borenius Uhtuessa erästä Jyvöälähdestä tuotua Iro-nimistä naista, jolla oli hyvät runovarot. Myöskin Berner on laulattanut samaa henkilöä, ja Bernerin mukaan oli hän Iro Ohvokaiäni, Könin tytär Jyvöälähdestä. Lesöni mainitsee Jyvöälähdestä Hoto Ohvokaisen, joka oli taitava äänellä-itkijä, mutta tämä Hoto oli Kliimon tytär. Marttiäni suhtautuu kuitenkin epäilyksellä Köni-nimeen, koska on sen kohdalle merkinnyt: Kliimon? Bor. I, Bern. — Ka I,₁ 237, 507, 545, 569; I,₂ 944; mk. I,₃ 1124; hää I,₃ 1526, 1550, 1634, 1700; loits. I,₄ 309.

Kaikkonen Aatolvi; Paanaj. G II. — Loits. I,₄ 1477.

Kakaraiäne Jeli; Uhut. Mökinnainen. Kemp. — Lis. loits. 2382.

Kakaraiäne Okahvie; Uhut. Mökkiläisen leski. Kemp., Salm. — Lis. mk. 2197; hää 2255, 2256; san. 2370; loits. 2384, 2390, 2391, 2395, 2395 a), 2402, 2402 a), 2416, 2445, 2507.

Kaksi tyttöä; Uhut. Bor. III. — Eril. m. I,₃ 1465.

22-vuotias tyttö; ks. Eräs 22-v.

Kaksitoistavuotias tyttö; Akonl. Inha. — Eril. m. I,₃ 1401.

Kalaškaiäni Vaške; Haikol'a. V. 1872 n. 70:n vuoden ikäinen ukko. Tapaamisesta kertoo Bor. seuraavasti: „Kalaskaiset ukot, joiden luo nousin Haikol'assa ja jotka kiitettiin laulajiksi, olivat varsin hyväntahtoiset ja ystävälliset, mutta vähän sain heiltä runoja.

Nuorin oli veli Jeušsei, joka näytti olevan talon isäntä, ei ollut laulaja ensinkään. Karppa, keskimäinen veli, osasi Kettusen virren(?) ja yhden loitsuvirren, joista en pannut kumpaistakaan kirjaan. Paras oli tämän suhteen vanhin veli, Vaske, joka asui erillään. Mutta ei hänenkään runot olleet varsin kiitettävät. Runomitan virheellisyys ja tiheät erehdykset sanojeh suhteen näyttivät, että runo täällä jo on vieraalla alalla. Merkillistä on, että tämä kylä on ensimmäinen, jossa Kemijoen puoleksi pehmeäkerakkeinen välitysmurre kohtaa. — Sitä vastaan oli[vat] Karpan Uhtueessa syntyneen naisen häärunot hyvät.“ Bor. II. — Ka I,₁ 334, 672; loits. I,₄ 113, 114, 117, 339, 449.

Kalikin Jerasima; Tsirkkak. Eng. Mk. I,₂ 1253.

Kallio Nikolai; Pirttil. Meriläisen ilmoittamassa muodossa herättää nimi epäilystä; miehen oikea nimi on varmaan ollut Miikkula Kallioff tai Kal'o; vrt. Smötkyñi Riiko. Inhalla on seuraava tätä vahvistava muistoonpano: „Pirttilahessa Smötken Miikula ja Tshinkki-Jyrki tietäjiä ja ehkä laulajia.“ Tietäjän iäksi on Meriläinen v. 1889 ilmoittanut 61 v., useista numeroista on ilmoitettu: kuullut isän sedältä, Huotari Kalliolta, samasta kylästä, joskus: kuullut äidin-äidiltä, Hoto Koroljovnalta, Vuonnisen kylästä. Mer. — Ka I,₁ 368, 636; loits. I,₄ 472, 662, 908, 926, 987, 988, 1100, 1106, 1107, 1204, 1273, 1283, 1284, 1588, 1623, 1624, 1750, 1992, 2000, 2071.

Kallioinen Feodor Jaakonp.; Jyskyj. Basilierin kirjaanpanema 6 p. heinäk. v. 1879. 17-vuotias laulaja kertoi runon kuulleensa Piismalahdessa, jossa hän jonakuna edellisenä vuonna oli ollut paimenena „Jussi Rahikaisella“ ja silloin kuullut isäntänsä muutamia kertoja sitä laulavan. Oli kuullut muutamia muitakin, joita ei kumminkaan muistanut laulaa. Ennenkuin hän rupesi laulamaan, oli B. kysynyt, osasiko hän lauluja Väinämöisestä tai Ilmarisesta tai Joukahaisesta. Laulaja silloin vastasi osaavansa yhden Joukahaisesta ja aloitti sitten suorastaan: Piti viikkoista vihoa, mitään johdatusta siihen lisäämättä (Bor. Bas:n tiedonannon muk.). Bas. — Ka I,₁ 15.

Kananaiñe Teppana; Kananaisien k. Oli jo Bor:n retkikunnan käydessä näillä main mainittu tietäjä, koska Bor. hänestä lausuu: „Kananaisien Teppana oli nytkin yhtä mahdollin saada laulamaan, kuin Genetzin siellä käydessä vähäistä ennen — kenties hänen laulunsa eivät olleetkaan muuta kuin tunnettuja „tieto“- eli „konstivirsiä“. Myöhemmin onnistui Meriläisen saada tietäjä ilmaisemaan runonsa, jotka, kuten Bor. oikein oli arvannut, olivat loitsuja. T. oli Meriläisen tavatessa v. 1888 jo 84 v:n vanha ja „voimaton“. Kuusamolaisen tietäjän, Pekka Kuivalaisen, mainitsi T. oppi-isäkseen. Tältä hän oli poikasena oppinut paljon. Kuivalainen oli silloin, n. 70 vuotta sitten, [lukien v:sta 1888] ollut vanha, 90-vuotias, ja mainio loitsija, ja oli vuorostaan oppinut isältään. Osan tietoja oli T. oppinut Kieretissä äidiltään, tämä taas kuullut isältään; osan kuullut kotitienoillaan n. 60 v. sitten. Mer. — Mk. I,₂ 1055; loits. I,₄ 18, 612, 666, 732, 1018, 1060, 1158, 2115.

Karhu-Pekka; ks. Sakkuñi Petri.

Karhu-T'imo; ks. Petriñi Timo.

Karhusen emäntä; ks. Karhuñi Stepañie.

Karhuñe Okku; Akonl. Latvajärvessä muistoonpantu. Ol'eksein tytär Okku; Akonlahdesta tuotu. Bern. — Mk. I,₂ 1198.

Karhuñi Stepañie; Vuokins. „Karhu-Vaásselein leski“; „Vaásselein leski Stepañie“; näht. = Marttisen: Malafjevna Stepañie; syntyisin Huttusia Akonlahdesta: „Huttusen Stepañie“. V. 1911 73 v. vanha. Tietäjänä käytetty ympäristössä, kuten seuraava hänen tulensyntyrunon (I,₄ 268) johdosta kertoma tapauskin todistaa. Akka kertoi, että kun hänen tyttärensätytär Kontokissa paloi niin pahasti, että vaatteetkin päältä kaikki paloivat, niin häntä käytiin Vuokinsalmesta, 20 virstan päästä, „tai mie parannin tytön. Ei siitä vielä ole monta vuotta. Kun kellä sattuu semmonni vahinko, niin miun luo tullah.“ Martt., N. Les., Eng., Paul. — Hää Lis. 2236; työ I,₃ 1794; loits. I,₄ 268, 268 a) 402, 402 a), 460, 460 a), 460 b), 596, 700, 790, 791, 834, 918, 1000, 1029, 1065, 1342, 1524, 1646, 1709, 1947; lis. 2457, 2494.

Karhuñi Tatjana; ks. Siitarin Hilipän emäntä.

Karjalaiñe (Iivana?); Jyskyj. Muistoonpantu Tuusulassa v. 1889. Muistoonpanoissa esiintyy taikojen ja loitsujen kertojan nimi muodossa: J. Karjalainen, mutta edellä on „Valitusvirren viinasta“ laulanut 69 v. vanha „Johan Karelskij“ Jyskyjärveltä, joka näht. on sama henkilö. Marttisen mukaan oli nimi ennen Korelskij, mutta karjalaisten kesken Karjalainen, joksi myöhemmin virallisestikin muutettu. Tolon. — Loits. I,₄ 235, 1022, 1573.

Karjalaiñi Jehrimä; Vuonn. Lonkan Hilipän poika. Virall. nimi Bogdanoff. Ontreisen Jyrin ikäinen, v. 1877 n. 71 v. vanha. Lauloi yhdessä setänsä Martiskan kanssa Lönnrotille v. 1834 metsäpirtissä matkalla Lonkasta Vuonniseen. L. siitä matkakertomuksessaan mainitsee: „Siinä [nim. metsäsaunassa] söimme päivällistä, ja sen jälkeen panin vielä paperille jonkan Martiskan runopätkän, joka nyt vasta johtui hänen mieleensä.“ Karj. mainitsee, että Hilippä tuli Vuonniseen n. 50 vuotta sitten (siis 1840-luvulla) ja eli poikansa Jehrimän keralla siellä enemmän kuin puolikymmentä vuotta, kuoli 109 v:n vanhana. J. oli ahkera kalastaja ja metsämies, monen karhun kaataja. Oli viinaanmenevä; sai surmansa oman talonsa palossa talvella 1878 yli 70 v:n vanhana. G II, Bern. — Ka I,₁ 266, 310, 416, 643; I,₂ 805, 873; eril. m. I,₃ 1405; loits. I,₄ 216, 446, 873.

Karjalaiñi Maksima; ks. Martiskaiñi M.

Karjalaiñi Martiska; ks. Martiska.

Karjalaiñi Mat't'i; Lonkka. V. 1892 n. 90 v. vanha. Raut. — Loits. I,₄ 1254.

Karjalaiñi Teppana; ks. Martiskaiñi Teppana.

Karpan akka Moarie; Haikol'a. Uhtuesta tuotu, v. 1872 n. 60:n ikäinen akka. Martt. 1908: „Vielä elää. On jo 70 vuoden vanha. Mies on kuollut. Oma mökki on. Ei perin

köyhä. Vähäsen tietäjä ja runonlaulaja.“ Bor. II. Ka I₂ 855; hää I₃ 1539, 1596, 1658, 1742.

Karppa^{ne} I. Karppajeff Hotatta; Luus. V. 1889 80 v. vanha; kuullut isältään ja isoisältään. Mer. — Loits. I₄ 36, 1166, 1501, 1691, 2066.

Karppa^{ne} Kirjana; Vonkaj. Eng. — Mk. I₂ 1269. Nimi Kirjana Marttisen mukaan tuntematon Karjalassa.

Karppa^{ne} Mihhei; Kiimasj. „Sokea Mihhei.“ Vanha, sokea kerjäläisukko, kun lauloi Bor:lle v. 1872. Oli ennen laulanut Europæukselle. Aikoinaan Mihheikin ollut oiva kaskenkaataja, kalastaja ja metsästäjä. Tiedoitta ei metsälle lähtenyt. Jos karhu päälle karkasi, niin Mihhei sanoi: „metšäh Jumalan vil'l'a!“ Karhun pesän kun Mihhei löysi, niin karhun ajoi pesästä sanoilla: „Nouses pois, nokiⁿⁱ neiti, nokiselta nuotiolta! Nyt on ottajat ovilla, pyytömiehet paikoillah!“ (Les.). (Vrt. Karj. kirj. II₂, s. 336). Kuollut v. 1879 tai Les:n mukaan n. v. 1885. Ka I₂ 717; loits. I₄ 63, 695, 805, 1081, 1200, 1849.

Karppa^{ne} Okse^{nie} Iivanant; Kenttij. V. 1894 17-vuotias. Oppinut ristimoamoltaan Out'ilta Kenttijärvestä; Out'in äiti taas Kiimasjärvestä. Inha. Ka I₁ 49, 465; I₂ 754; mk. I₂ 1146; [eril. m. I₃ 1466].

Karppa^{ne} Simana; Kenttij. V. 1887 58 v. vanha; kuullut isältään; kertoi Heikkilässä Naapurinvaaralla Sotkamossa marrask. v. 1887. Mer. — Loits. I₄ 274, 703, 1159, 1466.

Karppo Houro; Sohjenans. V. 1915 34 v. vanha; synt. Sohjenansuussa. Väis. — Tuuti I₃ 1829.

Karppo Ku^{ma}; Sohjenans. V. 1915 60 v. vanha; synt. Sohjenansuussa. Väis. — Lis. Ka 2149.

Karvo^{ne} Aⁿⁿⁱ; Suurij. (P.) V. 1915 49 v. vanha; synt. Suuressajärvässä. Vais. — Työ I₃ 1783; tuuti 1816, 1840.

Karvo^{ne} Katrina; Suurij. (P). Oik.: Kat'erina K. V. 1888 70 v. vanha; kuullut jo lapsena samassa kylässä ja kotitienoillaan. Mer. — Eril. m. I₃ 1389; tuuti 1854; viihd. 1957.

Karvo^{ne} Olga; Suurij. (P.). V. 1915 10 v. vanha; synt. Suuressajärvässä. Väis. — Tuuti I₃ 1863.

Karvo^{ne} Ort't'o; Vuokins. V. 1888 66 v. vanha; „irtonainen mies“; synt. Suurestajärvestä. Kuullut isältään ja isoisältään Suuressajärvässä sekä Suomessa Puolangalla. Kertoi Vuokinsalmessa Siitarin talossa. Mer. — Loits. I₄ 1, 157, 352, 401, 554, 1525, 1627, 1712, 2120.

Karvonen Va^{ssi}; Suurij. V. 1915 33 v. vanha; synt. Soukelossa. Väis. — Loits. I₄ 2125, 2126.

Kaukorannan vanha emäntä. Salm. — Lis. paimenl. 2268.

Kaurahe Iro; Kpäli. Martt.: Kauroñi? V. 1888 22 v. vanha „talon tyttö“. Kuullut äidiltään ja isoäidiltään kotonaan. Mer. — Hää I₃ 1732.

Kaurahe Palaka; Vaarak. V. 1915 68 v., synt. Salmenkylässä. Väis. — Tuuti I₃ 1862.

K'emo l. Kömöhe Houro; Kiest. V. 1915 20 v. vanha; Oulangasta tuotu. Väis. — Tuuti I₃ 1855.

Kemppahe Matti; Nok. Hyrynsalmesta; kuollut v. 1879. G II. Ka I₁ 285; eril. m. I₃ 1274.

Keski-ikäinen nainen; Kivij. Raut. — Mk. I₂ 1058; tuuti I₃ 1849.

Ketoñi Tuomas; Uhut. Muistoonpantu Rautalammilla v. 1887. Kerääjän ilmoituksen mukaan oli Tuomas Ketoñi 30 v. vanha laukkukauppias Uhtuesta. Loitsut poikkeavat melkoisesti tavall. venäjän-karjalaisista. Jalkanen. — Ka Lis. 2146; loits. I₄ 19, 48, 344, 371, 536, 588, 608, 719, 872, 1134, 1154, 1155, 1271, 1302, 1431, 1432, 1478, 2097.

Kettuñi Jyrki; Tsena. Sakari Topelius-vanhemman luona käyneistä vianan-karjalaisista laulajista on Jyrki Kettuñi asetettava ensimmäiselle sijalle. Topelius laulatti Jyrkiä tammik. 23:na [ja näht. seuraavina] v. 1821, jolloin J. lauloi kuusi pitkää runoa. Niinkuin tunnettua, kiintyi Suomen muinaisuuden tutkijain huomio ensi sijassa juuri Topeliuksen Vianan läänin laulajilta saamiin, silloin hämmästyttä herättäviin kertomaruoihin, jotka antoivat toiveita suuremmasta saaliista, sytyttivät sydämiä ja kannustivat Elias Lönnrotia jatkuviin ponnistuksiin. Lönnrot pani Jyrin lauluja muistoon Tsenassa huhtikuun lopulla, arv. 25—26:na, v. 1834. Hän kertoo tästä matkakertomuksessaan: „Tsenanniemessä olin yötä ja panin kirjaan naapurinisännältä Jyrki Kettuselta useita runoja, kirjoittaen myöhäiseen yöhön. Seuraavana aamuna jatkoin samaa työtä. En ollut edellisellä matkallani tavannut häntä kotona, muuten olisin jo silloin toimittanut tämän työn. Tämä Jyrki oli Uudessakaarlepyyssä tohtori Topelius-vainajalle laulanut, kuten kertoi, kokonaista kolme päivää. Minua siis suuresti ihmetytti, etten Topeliuksen kokoelmasta löytänyt niitäkin, jotka hän nyt lauloi. Hän selitti minulle kuitenkin asian sanomalla: „Kuuluupa ne jo teillä olevan ennestään petsatoittuna, a miksi niitä uuelleen laulaisin.“ Kaikkiaan lienee J. laulanut 12 muinaisrunoa ja pari uudenaikaista. Jyrin serkku, Petri Kettuñi, oli niinkään mainio laulaja; ks. Kettuñi Petri. Top., Lönnr. — Ka I₁ 63, 63 a), 63 c), 174, 300, 403, 479, 622 a); I₂ 774, 867, 927, 1000; loits. I₄ 175, 291, 516.

Kettuñi Matti; Nurmil. N. k. „Luusalmen Matti“. Kuhmon kirkolta kotoisin; täällä kuullut laulunsa (Gen.). Bor. huomauttanut: Laulaa ainakin osaksi Akonlahden tavalla. Luusalmosta ja Nurmilahdesta vielä käydään Suomessa kaupalla, vaikka ei niin paljon kuin Uhtuesta ja Vuokkiniemestä (Martt.). G II. — Ka I₁ 203, 549; I₂ 991.

Kettuñi Petri; Tsena. Oli mainehikkaimpia vanhan kansan laulajia. Elää vielä nytkin kansan muistossa „Tsena-Pekan“ nimellä; hänestä on se maine, että „teki laulun, mistä

katšo“. Sjögren, ensimmäinen runonkerääjä, joka itse paikalla pani muistoon Venäjän-Karjalan runoja, mainitsee elok:n 15:nä v. 1825 Vuokkiniemessä laulattaneensa erästä Kettusta, joka näht. juuri oli Pietari. Lönnrotin v. 1834 käydessä Tsenassa oli Pietari jo ollut kuolleena kolme, neljä vuotta. Paitsi Sjögrenin muistoonpanemia on Pietari Kettusen runoista säilynyt huomattavin, ensi kerran Lönnrotin Kanteleen IV:ssä osassa julkaisema „Kettusen toimituksista“, jossa tekijä leikillisesti kuvaa omaa elämänsä ja kosintaansa. Myöh. julkaistu m. m. Lönnrotin matkakertomuksessa Hfors Morgonbl:ssa v. 1834 ja kokoelmassa „Kahdeksantoista runoniekkää“ (ss. 175—81). K:sta kävi se maine, että hän olisi voinut laulaa yhtämittaa vaikka kaksi viikkoa tarvitsematta keskeyttää muun kuin nukkumisen ja syönnin vuoksi. Kuten Lönnrot jo huomautti matkakertomuksessaan v. 1834, oli Kettusella epäilemättä erittäin hyvät runolahjat. Oli nainut Suomesta, Kiimingistä, ja oli ammatiltaan räätäli, „oli monta vuotta oleskellut Suomessa ommellen talonpojille vällyjä ja lammasnahkaturkkeja sekä muita vaatteita. Kun hän sittemmin täältä oli nainut, oli hän palannut kotia ja saattanut sangen hyvään kuntoon erään tilan, jonka isännäksi pääsi“ (Lönnr.). Sj. — Ka I,1 64, 404, 624.

Kieikkihe Joukenia; Uhut. Myös: Joukenia Kiekkijewa; oli talonemäntä. Kemp. — Lis. hää 2253, 2254; tuuti 2272; viihd. 2356; tilap. 2360; san. 2366, 2377; loits. 2506.

Kieikkihe Taneli; Uhut. Oik.: Tañila K. Talollinen. Kemp. — Lis. Ka 2135, 2163; eril. m. 2213, 2214; tuuti 2326; san. 2372; loits. 2389.

Kieikkihe Vašsel'ei; Uhut. Kemp. — Lis. Ka 2164.

Kielövaiini Hoto; Vuonn. Var. — Loits. I,4 463.

Kielövaiini Sigli; Koljola. Leski, kotoisin Vuonnisesta; isä Petrin-Vašselei. Inha — Ka I,2 853; loits. I,4 2090.

Kielövaiini Tanila; Vuonn. Vuonnisessa syntynyt, mutta kasvanut Uhtuessa, muuttanut sittemmin taas Vuonniseen. Ruskeapartainen ukko. Saanut „Plässi-Tanilan“ nimen siitä, kun oli humalaisena tavannut „plässiä“ (tanssia) prissatkaa. Hänen laulamansa runon sekä sisällys että kieli on Bor:n mukaan aivan uhtuelainen. Kuollut Añni Lehtosen v. 1911 antaman tiedon mukaan „lopulla 30 vuotta takaperin, hyvin vanhana“. Karj:n mukaan n. v. 1889. G II. — Ka I,1 86.

Kielövaiini Vaassila; Vuonn. Niinkuin tunnettua, johti onnellinen sattuma Lönnrotin Vuonniseen juuri silloin, kun hän Kalevalan luomisinnossa oli vaikutuksille herkin. Täällä tapasi hän sekä hyvän kertovaisten runojen laulajan, Ontrei Malisen, että suuren tietäjän, jonka Lönnrot viimeisen runonlaulajan tavoin luuli säilyttäneen muistossaan kertovaisten sankarirunojen yhteisen juonen ja jolta hän senvuoksi hartaasti tiedusteli kertovaisten runojen järjestystä. Kielövaiini Vaassila, Iknatan poika, oli tuo ukko, — itse asiassa suuren ikänsä vuoksi jo hämärästi tapaileva vanhus. Käynnistään Vaassilan luona kertoo Lönnrot: „Mutta illalla, Ontrein mentyä nuottaa vetämään, menin Vaassilan luo, joka asui kapean salmen toisella puolella. Tämä Vaassila, joka etupäässä oli perehtynyt loitsurunoihin, oli vanha ukko. Hänen muistinsa oli kuitenkin viime vuosina niin

heikontunut, ettei hän enää osannut sitä, mitä ennen. Väinämöisestä ja muutamista muista mytologisista henkilöistä hän kuitenkin kertoi monta seikkaa, joita ennen en ollut tietänyt. Ja kun sattui niin, että hän oli unohtanut jonkun seikan, jonka minä ennestään tunsin, kyselin sitä häneltä tarkemmin. Silloin hän taas muisti sen, ja niin sain tietää kaikki Väinämöisen urotyöt yhdessä jaksossa, ja sen mukaan olen sitten järjestänyt hänestä tunnetut runot.“ Näin Vaassilalta kyselemällä syntynyt runo, VLR I,₁ 80, on itse asiassa kokoomus katkelmia, hämärästi muistelevan vanhuksen tapailemisia, mutta Lönnrot tässä näki yhtenäisen kokonaisuuden pirstaleita, ja näin käynti Vaassilan luona tavattomasti kiihoitti hänen muutenkin herkkää mielikuvitustaan. Matkalta palattuansa hän kiireimmiten rupesi kokoomaan Väinämöisestä olevia kertovaisia runoja yhteen ja noudatti Vaassilan runon viittaamaa järjestystä ensimmäisessä kokoonpanoyrityksessään „Väinämöisessä“, vaikka huonolla menestyksellä, sillä mitään varsinaista kertomuksen yhteyttä ei näin vielä syntynyt. Mutta seuraava askel johti jo Kalevalaan. Vaassilaa on, paitsi Lönnrotia, laulattanut ensiksikin Cajan v. 1836, kuten Borenius on selville saanut. Mutta Cajanin Vaassilalta saamat lisät ovat todennäköisyyspäätelmien ja vastaisen tutkimuksen varassa ja vaikeat varmasti määrätä. Cajanin päiväkirjakaan ei anna suurta osviittaa: sinä pyhänä, minkä matkamiehet, Cajan ja Lönnrot, Vuonnisessa viipyivät, katselivat he, niin siinä kerrotaan, poikien ja tyttären kisoja, pakisivat kokoontuneiden urohien keralla ja „laulomma Kalevalata ja menimmä sitte maata“. Mutta vielä v. 1839 oli Vaassila elossa, kun Castrén kävi runonkeruussa. C:n Kirjallisuuden Seuralle 6:nä marrask. samana vuonna jättämän matkakertomuksen mukaan sai hän Vuonnisessa nähdä jokseenkin täydellisen kokoelman taikomisessa käytettäviä välikappaleita. Kokoelman omisti seudun kuuluisin noita, Kieleväinen, joka tutkijalle ilmaisi joukon erikoisia taikakeinoja omituisine taikatemppeineen ja erittäin lyhyine loitsuineen (trollformler). Sitten C. mainitsee Vuonnisessa ja muualla kuulleen Väinämöisen poislähdöstä Kalevalasta poikkeavan toisinnon ja jatkaa: Samoin olen ensimmäiseen runoon kuullut mielestäni sangen tärkeän toisinnon. Kun C. myöhemmin (ks. Resor o. forskn. I, s. 89) sanoo tässä tarkoitettun luomirunon toisinnon kuulleen Vaassilalta, on hänen muistinsa varmasti, kuten Borenius on osoittanut, pettänyt, sillä mainitun toisinnon (VLR, I,₁ 114, 114 a) on C. varmaan Uhtuesta saanut. Mitä Vaassilan laulamaksi varmuudella tiedetään, ei, näet, sovellu tämän toisinnon kanssa yhteen, joka noudattaa Uhtuen laulutapaa. Vaassilan tietäjänmaine eli vielä 1870-luvulla seudun väestön muistossa. Lönnr., Cajan. — Ka I,₁ 80; loits. I,₄ 853, 854.

Kipri; ks. Simanaini Kipri.

Kiriloff Miikula; Ohta. „Musta Miikula.“ Inhan laulattama v. 1894, silloin n. 75-vuotias vanhus. Tapaamisesta kertoo Inha: „Pirtissä istui kookas, mustapartainen vanhus nuottaa parsimassa. Minun laadittuani tervehdysten maan tavan mukaan, hän nousi ylös ja saattoi vierashuoneeseen. Aloin varovaisesti esitellä asiaani, mutta kovin vaikeata oli saada Miikulaa edes runoja tapailemaan, koska hän, vanhauskoisena, piti niiden laulamista „reähkänä“ s. o. syntinä, etenkin kun oli vielä paastoaika“ (Kalev. laulum., s. 22). M. ei ollut 20:een vuoteen laulanut, usein häneltä juoni katkesi, jäi välipaikkoja, joita laulaja koetti täyttää suorasanaishella kertomuksella. Eräästä vanhasta tietäjästä saatiin Miikulan kautta joitakuita tietoja. Hän, näet, sanoi oppineensa laulunsa Pistojärven suurelta laulajalta, Homalta, joka oli ollut kuolleena kolmisenkymmentä vuotta. Tämä Homa,

Iknattaiini Homa, niin kerrottiin Inhalle, oli laulanut yhdessä Ont'ippaisen Simanan keralla Suvannossa. Myös „oli laulanut yhdessä Tsenanniemen Kettusen kanssa. Yöllä saunassa alkoi hiljakseen hyräillä. Sylkäsi pirtin perästä ovesta ulos.“ Matkakertomuksessaan v:lta 1846 mainitsee Europæus varmasti saman miehen lausueksaan: „Vuosmassa, vähän matkaa Pistojärveltä, oli samanlainen jäykkä mies, Homa niminen. Yhden noitalu'un hän antoi minulle, mutta ei muuta.“ Mikä tämä loitsu on, ei ole helppo sanoa, kun E. ei merkinnyt edes paikkoja, mistä keräsi, saatikka laulajain nimiä. Inha. — Ka I,₂ 849; eril. m. I,₃ 1305, 1341, 1407; loits. I,₄ 1440.

Kiriläiñe Miihkali; Kiestinki. V. 1889 70 v. vanha; kuullut isänisältä ja vanhoilta kotitienoillaan; myös Kuusamossa Pekka Meskukselta (Mer. n. 1074). Mer. — Loits. I,₄ 1498, 1762, 1796, 2128.

Kirilän-Hilipän akka Iro; Kivij. Kirilänvaarasta. Synt. Tollonjoella. V. 1911 78 v. vanha. Muinaistietonsa kuullut syntymäseudullansa ja Törsimön Mikki-vainaalta, joka oli „ponnetoin tietäjä“ ja kävi I:n kotona usein tietäjänä. Elää vielä (v. 1921) Kivijärven Hilipänvaaralla. Marttiini kertoo, kuinka Iro vielä v. 1914, kun yhtä matkaa tulivat Kivijärvestä Kajaaniin „syöttösijoissa lyöttäyty naisviän kera peittopakinoih“. Ainahan sitä talossa on taian tarvitsijaa. „Mistä leipä, mistä jauho-naškulaiñi ainai läksi.“ Sotavuosina 1915—16 kierteli sekä Suomessa että Muurmanilla ja toi „tietohuolla“ (varsinkin lemmennostolla) „rejittiäin leipiä“ köyhyydessä elävälle perheelleen. Martt., O. Martt. — Loits. I,₄ 11, 97, 625, 706, 1041, 1586, 1741, 1807, 1808.

Kirilän naiñi Out'i; Uhut. Sukunimi: Ahanasjeff; Lamminpohjassa. Salm. — Lis. Ka 2142; mk. 2183, 2204, 2209; hää 2248; loits. 2429, 2432, 2442, 4455, 2470, 2473, 2478, 2484, 2509, 2510, 2511, 2527, 2536.

Kliimon Jyrki; ks. Hikkojeff Jyrki.

Kliimon naiñi; ks. Hänñiini Marppa.

Kokkova Marffa ja Aññi Posarskaa; Paanaj. Marffa Kokkova oli talollisen tytär, Paanajärveltä kotoisin. Kempp. — Lis. tilap. 2358. — Kokkova Marffa yksin: hää 2259.

Koljoñe Moarie; Koljola. V. 1888 68 v. vanha; kuullut jo lapsena isoäidiltään Vuonnisessa ja sitten laulellut omille ja poikansa ja nyt poikansapojan lapsille. Siten on pysynyt muistossa. Mer. — Mk. I,₂ 1063; viihd. I,₃ 1947, 1955, 1956.

Koñovoalañe Simana; ks. Miihkaliñe S.

Kontratjew Antrian; Vuokk. Teräväpäinen ja hyvämuistoinen mies; ikä 43 v. v. 1904. Suomessa liikkunut ja täysin suomalaisella sivistystasolla. Antoi allek:neelle runsaasti sana- sekä sivistyshistoriallisia tietoja 1904:n vuoden keräysmatkalla. Marttiini v. 1921 huomauttanut: „Varmaankin Miinan Ont'rei. Pieni talo keskellä kylää, tsärkän alla. — Ontrei on hyvämuistinen, sanakas mies — pravlenjassa liijatenkin.“ Niemi. — Työ I,₃ 1775; tuutu I,₃ 1814; loits. I,₄ 1319, 1320.

Kontratjow Oksent'ei; Jelettij. Kuullut isältään Jelettijärvellä ja äidinisältään Kieretissä. Mer. — Loits. I,₄ 733, 1538.

Kontulaine Mikittä; Kiisj. V. 1880 60 v. vanha. Kuullut Kuusamosta n. 40 vuotta sitten. Mer. — Loits. I,₄ 3, 1474, 1664.

Kontuvaaran Fetotan akka; Kont. Hänellä olisi enempikin ollut, vaan ei mitenkään ruvennut niitä sanomaan, peläten, että ne menee siitä tehottomiksi. N. Les. — Loits. I,₄ 405, 1648.

Kormilan tyttö l. K:n Passa; ks. Hukkaane Passa.

Kormilaini Tero; Uhut. V. 1872 keski-ikäinen mies. [Bor. tois. paik.: vanhanpuoleinen mies.] Bor. huomauttaa T:n runojen osoittavan, että hän tunsi useampia Suomen murteita ja että oli kaupparetkillä oleskellut läntisessä Suomessa ja sentähden runoja laulaessaankin kieltänsä muodosti täkäläisen mukaan. Oli Les:n mukaan syntynyt Uhtuen Kuikkalassa n. v. 1816. Nuoresta pojasta saakka kävi koko ikänsä talvisin kauppamatkoilla Suomessa Somerolla ja sen naapuripitäjissä. Oli iso, vankka mies. Miehuutensa päivinä melko varakas, mutta köyhtyi myöhemmin, säännöttömän elämän vuoksi, puille paljaille. Eli koko ikänsä naimattomana. Oli näppärä verkonkutoja. Luonteeltaan iloinen ja seuraa rakastava. Osasi puhua m. m. ruotsia ja venettä. Lauleli pitkinä iltapuhteina verkkoa kutoessaan pärevalkean ääressä veljensä lapsille runoja, kertoi satuja, arvoitteli arvoituksia. Marttiini ilmoittaa Teron kuolleen naimatonna kotitalossaan n. v. 1888 70 v. vanhana. Bor. II. — Ka I,₁ 123; loits. I,₄ 871.

Kosmin l. Kusmin Iivana; Uhut. Jouhkolasta. Bern. — Loits. I,₄ 869, 1428, 1755.

Kossini Mikko; Vuonn. V. 1909 „78 vuot. kerjäläisukko Vuonnisesta“ (Paul. n. 3638). Päivölän virren n. 3634:n lopussa mainittu: „Kuullut kalaretkillä Ironjin Miihkalilta, [Marttiini huomauttanut: Ironji-nimi ei ole tunnettu. Eikö: Iron Miihkalilta] joka 9 v. takaperin oli kuollut yli 80-vuotiaana.“ Paul. — Ka Lis. 2169; loits. I,₄ 194, 194 a), 369, 1210, 1246, 1414, 1414 a).

Koutalaine Iivana; Oulanka. V. 1889 74 v. vanha, sanoi kuulleensa vanhoilta liikkueessaan maailmalla ja kuljeksiessaan ympäri V.-Karjalaa, sekä Suomessa Kiimingin tienoilla n. 40 v. sitten. Mer. — Loits. I,₄ 759, 776, 777, 931, 932, 990, 1142, 1143, 1162, 2119.

Krantin emäntä; Vuokk. Martt. — Loits. I,₄ 767, 884.

Krikku-Markke; ks. Lesoini Markke.

Kuotkuen Jeremie; ks. Jyrkiini Jeremie.

Kusmin Iro; Lohivaara. V. 1915 50 v. vanha; synt. Lohivaarassa. Väis. — Tuuti I,₃ 1827.

Kuśmouna Toarie; Alaj. Vuokkiniemestä naitu; oppinut äidiltään. Marttiini: Parempaa rahvasta kutsutaan „isännimie myöt'e“. Oli köyhä eläjä, monta kovaa nähnyt, mies kun oli sokea. Eli 70:n vanhana vielä v. 1908. Inha. — Ka I,1 499; loits. I,4 308.

„***Kylän patšaš***“ ***Moarie***; Kivij. Lauoi G:lle 28–29/6 1872 yhdessä toisen naisen kanssa. Oli epäilemättä (tieto esiintyy paitsi Marttisella, myös Karjalaisen muistoonpanemana) n. s. Ohkemien Moarie, Iknattaisen Ivanan tytär Moarie, o. s. Marttisia. Tämä oli syntynyt Kivijärvessä, kuoli n. 70 v:n vanhana v. 1880. (Marttisen v. 1908 antaman tiedon mukaan: s. v. 1823 † v. 1888.) Nimityksestä „kylän patšaš“ huomauttaa Marttiini, että sitä Vuokkiniemen—Uhtuen seuduilla käytetään rikkaasta tai muuten vaikutusvaltaisesta henkilöstä. „Kai Ohkemien Muarie lienee itkuvirsiensä ja muun muinaistiedon kautta ollut merkittävä henkilö paikkakunnalla, koska tuon nimen oli saanut. Hänen pääasiallisin taitonsa oli itkuvirsien laulaminen.“ Paitsi itkettäjä oli M. hyvin tunnettu häävirsien laulaja. „Ei häitä hänettä pietty monessa kylässä; hänen alla oltih Latvajärvet, vielä muutki kylät.“ Eli koko ikänsä hyvin köyhänä, enimmäkseen „kysyntä-palasisilla“. Lisäksi koetteli tienata tietohuolla, lempeäkin tytöille nosti („Matolahessa neittysie kylvetti“), häissä kulki laulamassa häävirsia ja „itettämässä“. (Martt.) G II. — Hää I,3 1506, 1544, 1574, 1610, 1678.

Kymmenvuotias tyttö; Sappov. Paul. — Lis. tuuti 2283.

Kynttihe Lauri; Jyskyj. Jelkan poika, joka myös oli ollut laulaja. Pojan ilmoituksen mukaan paikkakunnalla syntyneet. Var:n mukaan Lauri kuollut v. 1882, Karj:lle mainittu kuolleen n. 15 vuotta sitten (siis v. 1879) 74 v. vanhana. Kulki Suomessa kaupalla Helsingin ja Hämeenlinnan välillä. Hänen Sampovirtensä on Bor:n mukaan „perusmuodoltaan Uhtuen runojen kanssa yhtäpitävä ja sisältää yksityiskohdissakin muutamia saman paikkakunnan omituisuuksia“. G II. — Ka I,1 13; I,2 964.

Kyrsöhe Asarias; Kiimasj. V. 1889 62 v. vanha; kuullut isänisältään ja isältään sekä vanhoilta kotiseudullaan. Mer. — Loits. I,4 877, 1077, 1078, 1215, 1274, 1280, 1285, 1294, 1331, 1460, 1539, 2069.

Köniö Okko; Jyvöäl. Marttiini huomauttanut: Köni, Könijeff. V. 1915 54 v. vanha; synt. Jyvöälähdessä. Väis. — Tuuti I,3 1809.

Lahen Huotari; Kiimasj. Eng. — Mk. I,2 1256.

Lammasahon Toarie; Vuonn. V. 1913 50—60 v. vanha. Paul. — Loits. I,4 1770.

Larinoff Teppana; Jyskyj. Marttiini: Larionoff. V. 1889 78 v. vanha; kuullut isältään ja äidiltään. Mer. — Loits. I,4 347. 540, 541, 736, 1023, 1334, 1720, 2058.

Larionoff Tarja ja Houri Nikulin; Ruoholaksi. Talonemäntiä Ruoholahden kylässä. Kemp. — Lis. Hää 2249.

Lasso Añni; Lohivaara. V. 1915 37 v. vanha; synt. Sohjenansuussa. Väis. — Tuuti I₃ 1828.

Laulu-Hilippä; ks. Huotariini Hilippä.

Lazarow Malanja; Luus. V. 1892 70 v. vanha. Oppi Nurmilahdesta. Raut. — Hää I₃ 1725; loits. I₄ 37, 115, 985, 1695.

Lehtoñi Añni; Vuonn. Samanlainen ilmiö kuin aikoinaan Larin Paraske oli etelässä, on pohjoisessa Añni Lehtoñi. Kuten Paraske, esiintyy Añni keruun viimeisessä vaiheessa ja hämmästyttää maailmaa runovarojensa äärettömällä rikkaudella. Tosin molempien runot ovat aivan erilaiset, mutta yhteistä näille kansannaisille on esi-isien muinaisten runoarteiden huolellinen säilyttäminen. Vuonninen, tuo kaukainen salokylä, joka jo kerran, 1830-luvulla, antoi Kalevalan kokoonpanijalle ensiluokkaisia aineksia ja johtolangan sen ensimmäisen luonnoksen laatimiseksi, ja sitten Boreniuksen keräysten kautta tavattomasti rikastutti kertovaisten runojen tuntemusta, on Añni Lehtosen laajojen loitsu- ja sananlasku-, itkuvirsi- y. m. kokoelmien kautta näilläkin aloilla kohonnut ensi sijalle Vienan läänin runorikkaiden kyläkuntien joukossa. On kuin olisi Añni Lehtosessa koko heimon muinainen viisaus ja runous vielä kerran ennen sammumistaan leimahtanut kirkkaaseen loimoon ... Ja Samuli Paulaharju, näiden ainesten muistoonpanija, on liittänyt yhden kirkkaimpia helmiä siihen kunniaseppeliseen, jonka hän Suomen Runottarelta on ansainnut 20 vuoden kuluessa kansanrunouden ja kansatieteen työmailla suoritetusta väsymättömästä ja tuloksista rikkaasta työstään. Añni Lehtosen elämäntarina on pian kerrottu — näillä lehdillä tapaamme monta melkein samanlaista — se on ollut tuota yhtämittaista, ankaraa olemassaolon taistelua noilla karuilla pohjan perillä, jossa raataja niin usein saa palkakseen vain pettua leivan asemasta. Sitä enemmän täytyy meidän ihmetellä hänessä ilmennyttä hengen joustavuutta ja selvyyttä sekä muiston terävyyttä. Añnin kohtalo selviää seuraavista Paulaharjan erään kokoelman alkuun 23. IV. 1911 liittämistä sanoista: „Vihkojen sisällys on miltei kaikki kirjoitettu Añni Lehtoselta, joka on 43-vuotias leskivaimo, elää köyhyydessä 6:n lapsen kanssa Vuonnisessa. Mies kuollut 5 v. takaperin lavantautiin ja Añni itse samalla kertaa ollut samassa taudissa aivan tiedoton ja vasta siitä toivuttuaan saanut kuulla, että miehensä jo maannut viikon päivät kalmistossa. Monia muitakin kovia elämäkokemuksia hänellä on ollut. Se kaikissa hänen itkuissaankin kuvastuu. Miltei joka itkussa kulkeutuu hän „opoalaikasiinsa“ ja „urohien turvasitta jääneisiin tuuvittamasiinsa“. Añnin äidin nimi on Okahvie Bogdanoff, o. s. Maliñi; eli vielä v. 1915 n. 90 v. vanhana. Että Añnilla on ollut suussa niin suuret tiedot kuin alla oleva luettelo osoittaa, ei kuitenkaan näytä olevan sattuma, hän näet, on sukulaisuussuhteissa Vuonnisen etevimpien tietäjien ja paraiden laulajien kanssa. Ontrei Maliñi, tuo suuri Kalevalanlaulaja, oli hänen äitinsä isoisä, Homañi Ohvo, Boreniuksen keräyksien ajoilta tunnettu suurtietäjä, oli Añnin isän sisaren mies, ja Mat'ro, Ohvon vaimo, „tenhosa akka“, Añnin täti. Kuuluisa Lonkan Martiska oli Añnin isänisän, Simanan, veli; tältä oli Mat'ro-täti paljon oppinut temppuja; „Martiska pokoinikka ennen juohatti niitä.“ Jyrkiseltä Iivanalta on Añni nimenomaan sanonut paljon oppineensa. „Oli hyvin tietäjä. Kävi usein meillä istumassa ja pakajamassa, luutteli monet synnit ja luvut. Siltä paljon lukuja sain.“ Sen sijaan Ontreisen Jyrin opetukset taisivat mennä hukkaan seuraavasta päättäen: „Kiukaalla kun makasi, niin satuja jutteh ja

kalastustemppuja, miten nuottaa lasetah. Olisi kyllä juohattunut runoja, kun olis tullut kuunnelluks’, mutta kun nakroimma aina.“ Paljon tästä huolimatta jäi Ańnin muistoon, ja tilaisuutta oppimiseen oli, sillä Ańnin ilmoituksen mukaan: „entiseh aikah joka toinen mies ollut tietäjä“. Ańni on kylänsä enin käytetty itkijä. „Viime kesänäkin (v. 1910) yksinäänkin monet häät itettänyt. Monet sulhaset, jos vain Ańnin saavat itettäjäksi, eivät muista itettäjistä huoli. Häissä niin paljon itetäh. Ei tahota saaha itettäjää, kun pitää itkie niin paljon, sellane rojakka käyp’. Isolla eänellä kun pitää itkie, niin ei vanhat enää jaksaa paljon. Siitä niist’ ei niinkään huolita.“ (Paul. n. 4945, siv. 22). — Kuva otettu Paulaharjun lähettämästä valokuvasta. Paul., Ranta, Vout. — — Ka Lis. 2133, 2140, 2150, 2154, 2157, 2171, 2172, 2175; mk. I₂ 1034, 1059, 1060, 1074, 1077, 1091, 1122, 1122 a), 1165, 1165 a); eril. m. I₃ 1294, 1295, 1331, 1332, 1352, 1357, 1361, 1362, 1363, 1372, 1373, 1384, 1388, 1391, 1392, 1393, 1395, 1406, 1408, 1409, 1411, 1416, 1417, 1418, 1426, 1428, 1436, 1449, 1449 a), 1450, 1455, 1457, 1464, 1469, 1472, 1474, 1475, 1488. Lis. 2223; hää 1524, 1538, 1549, 1586, 1631, 1632, 1633, 1694, 1695, 1696, 1697, 1762; työ 1774, 1777, 1791; paimen 1789; tuuti 1799, 1808, 1808 a), 1808 b), 1812, 1813, 1815, 1822, 1823, 1832, 1842, 1842 a), 1852, 1852 a), 1856, 1859, 1867; viihdyt. 1875, 1882, 1882 a), 1882 b), 1884, 1889, 1889 a), 1889 b), 1895, 1902, 1918, 1926, 1932, 1935, 1935 a), 1935 b), 1936, 1638, 1945, 1951, 1953, 1954, 1958, 1959, 1960, 1961, 1963; leikki 1966, 1967, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1976, 1978, 1979, 1979 a), 1980, 1980 a), 1981, 1982, 1983, 1984, 1984 a), 1984 α), 1985, 1985 a), 1986, 1986 a), 1987, 1987 α), 1987 β), 1988, 1989, 1989 a), 1990, 1990 a), 1991, 1991 a), 1992, 1992 a), 1993, 1994, 1995, 1995 a); opett. 2000, 2000 a), 2012, 2012 a), 2026, 2027, 2028, 2032, 2037, 2038, 2039, 2040, 2041, 2042, 2065, 2066, 2069, 2079, 2081, 2082, 2083, 2084, 2086, 2087, 2088, 2089, 2094, 2095, 2098, 2099, 2105; tilap. Lis. 2357, 2364; san. lis. 2367; loits. I₄ 5, 43, 57, 82, 103, 195, 196, 304, 305, 343, 365, 368, 42.8, 450, 450 a), 465, 476, 477, 478, 478 α), 478 β), 478 γ), 479, 480, 488, 489, 489 α), 489 β), 489 γ), 521, 522 α), 523, 524, 525, 526, 527, 551, 552, 569, 587, 605, 605 a), 606, 607, 615, 630, 631, 632, 640, 642, 646, 647, 652, 656, 670, 671, 672, 673, 682, 691, 715, 716, 728, 734, 752, 753, 761, 762, 770, 781, 858, 859, 920, 928, 935, 939, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 989, 992, 993, 996, 1021, 1052, 1053, 1051, 1055, 1056, 1057, 1071, 1071 a), 1071 b), 1122, 1153, 1160, 1177, 1180, 1184, 1247, 1248, 1278, 1303, 1304, 1306, 1306 a), 1307, 1311, 1313, 1321, 1340, 1340 a), 1341, 1345, 1346, 1350, 1415, 1415 a), 1449, 1450, 1454, 1455, 1456, 1459, 1489, 1505, 1533, 1547, 1548, 1549, 1550, 1551, 1555, 1568. 1589, 1590, 1596, 1598, 1610, 1611, 1621, 1659, 1668, 1670, 1673 α), 1687, 1688, 1693, 1715, 1719, 1724, 1734, 1735, 1739, 1742, 1743, 1748, 1749, 1764, 1765, 1766, 1769, 1771, 1773, 1774, 1778, 1779, 1787, 1788, 1789, 1791, 1792, 1794, 1794 b), 1820, 1821, 1833, 1837, 1846, 1881, 1882, 1883, 1893, 1898, 1899, 1905, 1913, 1913 a), 1914, 1915, 1916, 1917, 1919, 1920, 1923, 1929, 1930, 1932, 1935, 1936, 1940, 1944, 1948, 1959, 1973, 1974, 1975, 1982, 1986, 1987, 1988, 1998, 2001, 2007, 2014, 2015, 2016, 2019, 2020, 2033, 2035, 2036, 2037, 2053, 2057, 2057 a), 2072, 2073, 2077, 2078, 2082, 2091, 2098, 2104, 2106, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2124, 2131; lis.: 2380, 2409, 2423, 2424, 2425, 2433, 2434, 2441, 2446, 2456, 2489, 2493, 2496, 2497, 2530, 2531, 2532, 2037, 2538, 2540.

Lehtońi Mat’ro; Vuonn. V. 1911 55-vuotias Vuonnisen eukko; ei ole sukua Ańni L:n kanssa. Kuva Paulaharjun lähettämä. Paul. — Ka Lis. 2145, 2270.

Lehtoñi Moarie; Vuonn. Suuren laulajan, Añni Lehtosen, sisar, v. 1915 n. 50 v. vanha. Paul. — Loits. I,₄ 2094.

Leskiñe Stepana; Suopassalmi. Kehuttiin laulajaksi. Marttisen mukaan kuollut 1880-luvun lopulla. Bern. — Ka I,₁ [284]; loits. I,₄ 801.

Lesoñe Harittana; Venehj. V. 1889 68 v. vanha. Kuullut vanhoilta kotitienoillaan ja liikkueessaan vanhoilta ihmisiltä, vähän paikassaan. Mer. — Loits. I,₄ 33, 473, 649, 755, 1016, 1878, 1911, 2118.

Lesoñi Hoto Laurintytär; Venehj. „Lauren Hoto“, „Sokie-Hoto“. Bor:lla v. 1877 32 v. vanha, Karjal:lla v. 1894 48 v. Sokeana kolmivuotisesta asti. Uuttera ja taitava laulaja. Oppi laulunsa äidiltään Lukki Iivanantytär Remsuselta Vuokkiniemestä. Oli erinomaisen kätevä. Kutoi villapaitoja, sukkia, kehräsi (värttinällä). Piti pientä kauppaakin. Kävi häissä laulamassa tavanmukaisia häävirsiä. Joskus kuitenkin täytyi hengen pitimiksi käydä kerjäämässäkin. Bern.. Karj. — Ka I,₁ 183, 225, 562, 637; I,₂ 894; mk. I,₂ 1118, 1206; hää I,₃ 1518, 1581, 1581 a), 1627, 1690; viihd. I,₃ 1910; loits. I,₄ 297, 421, 1410.

Lesoñi Hovatta Teronp.; Niskaj. Karj. v. 1894 merkinnyt iän 32 v:ksi, Paul. v. 1915 58:ksi. Varahvontta Lesosen veli Venehjärvestä. Tullut vävyksi Niskajärveen. Paul. huomauttanut: „Taikojen tekijä. Asuu Niskajärvellä köyhässä talossa.“ Martt., Karj., Paul. — Mk. Lis. 2211; loits. I,₄ 269, 1219, 1219 a), 1219 b), 1380, 1381; lis. 2465, 2465 a), 2466.

Lesoñi Iivana; Kivij. „Vatšuñi Vouri“. Vatšuñi Iivana, „Vanha Vatšuñi“ (erotukseksi nuoremasta veljestään, Vatsusesta). „Vouriksi“ (Voudiksi) kutsuttiin kylässä. Hän oli seudun ensimmäisiä kirjantaitajia. „Veniähtä ta’i suomie šuatto lukie tai kirjuttua.“ Nuoruutensa ajan kuljeskeli Suomessa. Noin v. 1900 meni — vanhana miehenä — naimisiin ja perusti talon Vatšunvaaralle. Kuoli 1913:n vaiheilla (Martt.). V. 1911 65 v. vanha. Martt. — Loits. I,₄ 2005.

Lesoñi Iknatta; Venehj. „Suolahden Iknatta.“ B:n käydessä v. 1872 n. 60 v. vanha. B:n mukaan tunsu I. hyvin ainoastaan loitsurunoja, jotka sanoi oppineensa eräältä Spiire nimiseltä Latvajärven(?) ukolta. Bor. lausuu: „Mutta koska tämä mies lauluistaan, jotka meille olivat vähempiarvosia, eikä paraita laitaa, rupesi mahdottomia hintoja vaatimaan, (hän tuli nokisena huuhdan ajosta) en ottanut häneltä enempää kuin 2 runoa, metsäntyönnytysvirren ja rauvan synnyn. Mitä tulee pistoksen virteen, jonka hän myös lauloi, on mainittava, että siinä Väinämöinen, joka on matkoillaan kulkeva veneellä, vetää noitanuolen ihmisen ruumiista.“ Vuokkiniemessä v. 1904 saamiene tietojen mukaan oli Iknatta „tietäjä“, „velho“, „peästäjä“. Kiroista päästi. Iknatan parannustapaa kuvatessaan sanoi kertoja: „Saunassa ne peästäjät kylvettih, kiroloista peästettih. Vassalla kylvetettih, sanottih: „lähe tästä liika liikkumah“. Halteissah ollessa hypitäh, reuhatah, kirotah, revitäh vaatteet peältä, puistellah, pieksetäh, veellä valetah.“ „Tuoh ilmah lähen“ sanoi kertoja I:n lausuneen, kun tunsu kuoleman lähestyvän. Var. ilmoittaa Iknatan kuolleen v. 1884. Poika Ont’ippa, ks. tätä. Bor. II. — Loits. 41, 183, 850, 1408.

Lesoñi Ipat't'i; Kiv. Kirilänvaarasta; kuullut Järveläiseltä Lukan Iivanalta Paahkomienvaarasta; ks. Lukkañi Iivana. Ipat't'i elää vielä (v. 1921). On metsämies. Taikoja mielellään kertoo ja niihin uskoo. Martt. — Loits. I,₄ 1173.

Lesoñi Iro Sergeijouna; Kivij. Martt. O. Martt. — Loits. I,₄ 98, 1508.

Lesoñi Juho (Iivana?); Jyskyj. V. 1888 60 v. vanha. Kuullut isältään samassa kylässä ja Suomessa; kertoi Uhtuessa. Mer. — Loits. I,₄ 1476.

Lesoñi Karppa; Jyskyj. V. 1889 80 v. vanha; kuullut isältään ja kotitienoillaan; kertoi Ontrosenvaaran kylässä. Mer. — Loits. I,₄ 562, 1268, 1333, 1447, 1619, 1908, 2083.

Lesoñi Loasari; Venehj. Karjalainen salokylän asukas saa, paitsi karun ja hallanaran luonnon kanssa, käydä ankaraa taistelua karhua, tuota mahtavaa, varovaista ja viisasta petoa vastaan. Varsinkin Venehjärven kylän karja on alituiseen vaarassa. Syyspimeiden tullessa sortaa kontio aivan kylän laidassa, milloin lehmän, milloin hevosen joltakin köyhältä eläjältä; eivät auta „metsää“ vastaan keväällä laitumelle laskettaissa luetut loitsut, ei naisten itku eikä miesten valitus. Tämä ankara todellisuus on Venehjärven miehistä kehittänyt oivallisia karhuntappajia. Semmoinen oli myös Lesoñi Loasari, joka eläissään tappoi 16 karhua. Loasari oli Ont'ipan, „N'äppy-Jyrin“ poika. Ont'ippa jo oli ollut hyvä metsästäjä, karhun- ja porontappaja, oli kaatanut kaikkiaan 24 karhua. Ont'ippa oli ollut suuri syömäri ja arvatenkin voimakas mies. Sananparsi „söit kuin N'äppy“ on vielä muistona Ont'ipasta. O. oli, näet, kerran huuhtaa raatamaan alettaessa syönyt suuren veron: yhdeksän hengen viikon eväät ja siihen vielä ampui lintuja lisäksi. Loasarilta saadun tiedon mukaan on Lesosienkin suku Suomesta; n. 5 tai 6 sukupolvea sitten se on Kuusamosta Ven.-Karjalaan tullut. Pohjoiseen näyttäisi viittaavan sekin, kun Karjalaiselle eräs Venehjärven mies sanoi, että Venehjärven miehet olivat runonsa oppineet Lapista. Loasari mainitaan olleen ahkera kalastaja ja varsinkin taitava onkimies. „Usein hän talvellakin“, kertoo Lesoñi, „istui avannon reunalla ja tuon tuostakin Loasari sieppasi hyppivän kalan avannosta. Sitten taas oli uusi sättä — syötti, onkeen pantava, sylkäsi sättään ja lausui: „Otas onki, nieles niekla, koppoa kovera ranta, miun siimani silie, miun on maimani — syöttini — makie, mennös mustana mereh, nouses moalle valkosena.“ Hänen kuolinvuodestaan ovat tiedot erilaiset, luultavasti lähinnä oikea on Karjalaisen tieto, että hän kuoli v. 1891 70:n v:n iässä. Varonen ilmoittaa hänen elossa olevana vielä v. 1886. Marttisen mukaan olisi L. kuollut muutamia vuosia ennen vaimonsa kuolemaa, mikä tapahtui v. 1890. Bern., Bor. III. — Ka I,₂ [869], [870]; loits. I,₄ 1108, 1233, 1234.

Lesoñi Maŕkke; Koivuj. Lesoñi Maŕkke eli „Krikku-Maŕkke“ oli ensimmäinen eläjä Koivujärven rannalla; oli naapurikylästä muuttanut tuon kalasen järven rannalle. Oli hyvä laulaja ja tekasi itsekin laulun, jos kylässä sattui erikoista tapahtumaan. Inhan käydessä näillä main v. 1894 mainittiin M. kuolleen noin 19 vuotta takaperin. Lesoñi mainitsee v. 1908 Maŕken kuolleen korkeassa iässä n. 40 vuotta sitten, siis pian Genetzin käynnin jälkeen. G II. — Ka I,₁ [215] 464, 525, 611; I,₂ 751; mk. I,₂ 1200; loits. I,₄ 73.

Lesoñi Moarie; Pistoja. Miihkalin talon emäntä; huomattavan tietäjän, Hökkä-livanan, sisar Venehjärvestä. Inha. — Mk. I,₂ 1131.

Lesoñi Moisse; Kokkos. V. 1889 80 v. vanha; kuullut nuorena vanhoilta Pääjärven kylissä. Mer. — Ka I,₂ 952; loits. I,₄ 336,1475.

Lesoñi Ohkemie; Venehj. V. 1901 60 v. vanha; kuullut äidiltään. Martt. — Loits. I,₄ 1448.

Lesoñi Okku; Kivij. „Outokkaisen Okku.“ Oppi suomeksi lukemaan samaan aikaan kuin muut Kivijärven nuoret: Ontron Iivana, Petri Lesoñi, Vašsel'ein Mañu y. m. Syventyi myöhemmin uskonnollisten kysymysten tutkisteluun ja uskonnolliset harrastukset veivät Okun lopulta Munankilahden seudulle „startsoih“ n. v. 1905. Eli vielä v. 1918. Martt. — Loits. I,₄ 1925.

Lesoñi Oksent'ei; Venehj. Outokan poika. Jo v. 1871 vanha ukko. Kova tietäjä ja luja tietohuisissaan; luonteeltaan kiivas; oli usein pat'vaskoina. Tietäjän ammatista oli O:lla sievoinen lisätulo. Taitava metsämies. Kymmenkunta poroa aina talvessa ampui. Kävi veljensä Onuhrien keralla lampaannahan muokkaannassa ja turkinompelussa Suomessa. Oma mökki oli, mutta köyhyys O:n perheessä oli alituisena vieraana. Kuoli Martt:n mukaan n. v. 1878; Les:n n. v. 1887 (?) lähes 80:n iässä. Bor. I. — Loits. I,₄ 295.

Lesoñi Olof (Oksent'ei?); Venehj. Laulajalta on vaan yksi loitsu, joka on muistoonpantu yksinäiselle folioarkille, mikä paperin laadusta päättäen on 1820- tai 1830-luvulta; sen ylälaidassa on sanelijan nimi, kotipaikka ynnä niiden alapuolella ruotsiksi: „Eräs huomatuimmista loitsijoista, väittää, ettei 'kaupungi voiteista' ole hyötyä, vaan usein vahinkoa.“ Niinkuin arvata sopii, on Fellman tämän muistoonpanon tehnyt samalla 1829:n vuoden matkalla kuin erään toisenkin (ks. Lesoñi Vasilius). Tämä käy aivan varmaksi, jos verrataan ylläolevaa huomautusta esääseen toiseen. Muistelmateoksessaan Fellman, osa I, s. 559, muistutuksessa nimenomaan sanoo Vuokkiniemessä tehneensä tuttavuutta erään paikkakunnan huomattavamman loitsijan, Olof Lesosen, kanssa Venehjärvestä, joka antoi hänelle käärmeen synnyn ja väitti tämän olevan vaikuttavamman kuin lääkkeen, joka usein vahingoittaa. Tämä huomautus samalla vahvistaa sen aikaisemmin tehdyn todennäköisyyspäätelmän, että Fellman todella on pannut vanhoja runoja muistoon v. 1829:n matkalla pohjoisen Venäjän-Karjalan kautta Suomen-Lappiin. (Ks. Lesoñi Vasilius.) Fellmanin Lesoselle antamaa ristinimeä Olof ei Venehjärvestä luonnollisesti ole käytetty, se on voinut olla Oksent'ei, sillä esim. Boreniuksen I:sen kokoelman konseptivihossa on muistiinpano: Oksent'ei (Olli) Lesoñi (siv. 98); myös voisi ajatella Ol'ekseita, (Kivij:ssä oli talollinen Ol'okka Lesoñi, joka v. 1896 kuoli 90 v. vanhana; Martt. n. 363); vrt. myös „Olli Mäkeläistä“, jonka ristimänimi oli Onuhrie. Fellm. — Loits. I,₄ 420.

Lesoñi Ol'ona; Kivij. Pirttiniemen Maksiman vaimo. Isä, Huttuñi Huotari, oli kotoisin Kivijärvestä, äiti suomalainen Ilmajoelta, tuotu Kivijärveen n. v. 1845. Kun mies n. v. 1870 kuoli, jäi vaimo leskeksi ja eli sitten „Huttusen akan“ nimellä vuosikymmeniä leskenä Malahvien Riion hoidossa, jolle antoi peltotilkkunsa ja niittynsä viljeltäviksi.

Tytär Ol'ona joutui 16-vuotisenä naimisiin; miehensä Maksima oli vankka työmies ja peloton karhunkaataja, kuoli v. 1898. O. oli tietonsa oppinut äidiltään, „Huttusen akalta“, joka eli lähes 90:n vuoden vanhaksi ja kuoli n. v. 1885 tai v. 1887 (toisen tiedon mukaan v. 1895). Vanhat päivänsä eleli O. poikiensa avustamana; kuoli v. 1902. Ol'onan tytär on naimisissa Kuivajärvestä kotoisin olevan Kliimo Huovisen kanssa ja asuu Parikkalassa; yksi näiden tyttäristä on kansak.-opettajatar. Martt. — Loits. I,₄ 55, 165, 166, 581, 957, 1067, 1527, 1553, 1584, 1710, 1903.

Lesoñi Ont'ippa; Venehj. „Suolahden Ont'ippa.“ Näht. tietäjänä tunnetun Iknatta Lesosen poika; ks. tätä. „Jonkun verran tunnettu taikamies Suolahen Ont'ippa, Venehjärvestä“ (Martt. n. 1350). V. 1915 73 v. vanha. Paul. — Loits. I,₄ 1205, 1411; lis. 2464, 2468, 2514.

Lesoñi Onuhrie; Venehj. O:ria pidettiin 1870-luvulla Hökkä-Petrin kanssa Venehjärven paraina loitsijoina, mutta oli Bor:n toisella matkalla V:ssä käydessä poissa kotoa. Oli Outokkaini, Oksent'ei Lesosen veli ja tämän ikäinen, toinen veli oli Mat't'i. Aikaisemmin elivät veljekset Onhurie, Oksent'ei ja Mat't'i yhdessä, mutta sittemmin erosivat ja kukin asui omassa mökissään. Kuollut Marttisen mukaan n. v. 1883, Var:sen v. 1884. Oli kuollessaan alulla 90 v. vanha. Bor. I, III. — Ka I,₁ 182, 182 a), 409, 409 a), 409 b); I,₂ 791, 791 a), 791 b); loits. I,₄ 296.

Lesoñi Oñuússa; Kivijärvi. Siklin Okseñien tytär. Torikan eli Ylisen Miihkalin naiini. V. 1901 n. 35 v. vanha. Ei ole sanottavassa määrin perinyt äidiltään tämän itkutaitoa eikä muutakaan runoutta, vain jonkun „primietän“ tai taian. Synt. n. v. 1868 Kivijärvessä, joutui n. v. 1890 naimisiin postinkuljettaja Miihkali Lesoselle, „Torikan Miihkalille“. Tässä perheessä sai Oñuússän äitivanhus, Sikl'in Okseñie, vanhuutensa päivinä hoivaa ja suojaa elättäen itseänsä osaksi „kysymällä“, osaksi itkettämällä. Oñuússa elää vielä (v. 1921). „Köyhyys ei ole kodistapaennut, mutta Oñuússän leikkisä luonne on yhä säilynyt“ (Martt.). Martt. — Viihd. I,₃ 1923; loits. I,₄ 279, 1552, 1554, 1654.

Lesoñi Out'i; Kivij. „Vašsun Out'i“ (Vatšu käyt. lapsista = Vašsel'ei) oli Kivijärven Vatšunvaarasta kotoisin ja siellä ikänsä naimattomana elänyt. Synt. v. 1847. Pitkät ajat etevin häävirsiensä laulaja paikkakunnalla. Sointuvalla, surunvoittoisella, kauniilla sävelellä hän niitä lauloi, mikä osaltaan lisäsi hänen laulajamainettaan. Isä, Vatšu, oli aikoinaan Kivijärven merkkimiehiä (kuollut n. v. 1875) osasi runoja ja oli pat'vaskana erikoisen ponteva. Suurena hallavuonna oli Oudinkin täytynyt mennä „piänelolle“ Venäjälle. Silmät olivat nuoruudesta saakka heikot, v. 1908 hän jo oli melkein sokea ja toimeentulonsa hyvin huono. Mutta lähiseudun häissä kävi O. uskollisesti laulamassa ansaitaksensa jonkun kolikon, häälaulajan palkka, näet, ei ollut suuri: „pätkä“ (5 kop.) tai korkeintaan „kriuna“ (10 kop.), mutta O:n näköiselle köyhälle oli tuokin parempi kuin ei mitään. On vielä (v. 1921) elossa, mutta sokea. Tietoniekkoja ovat myös Oudin veljet, Vatsuset Iivanat, mutta heidän tietonsa on, Marttisen mukaan, enemmän uudempaa (eli nykyaikaista) Venäjältä kulkeunutta. Martt., Raut. — Ka I,₂ 977; mk. I,₂ 1137.

Lesoñi Outokka; Venehj. Yliopp. J. F. Cajan, joka syksyllä v. 1836 seurasi Lönnrotia runonkeruulle Lonkan, Vuonnisen ja Jyväskyläksen kautta Uhtueen, on Lönnrotista

erottuaan ja yksin kotimaahan palatessaan kulkenut Venehjärven kautta ja siellä pannut muistoon erään katkelman Outokka-nimiseltä mieheltä (Cajan n. 159). Mies oli Onuhrien, Oksent'tein ja Mat'in isä, Vihtooran ukko. Tämä Outokka oli aikoinaan Venehjärven suurimpia tietäjiä. Paljon kansaa kävi O:n luona apua hakemassa, kävipä O. itsekin ulkokylissä tietohusmatkoilla, josta hänellä oli jonkunmoinen tulo. Paransi kerrankin metsäniityllä heinänteossa olevan Vuonnisen tytön. Tälle, näet, yhtäkkiä ilmestyi kaksi isoa miestä vastaiselle joen rannalle, joka oli 10 sylvän levyinen. Toinen miehistä astui yhdellä harppauksella joen poikki ja suuntasi askeleensa tyttöä kohti, josta tämä pelästyi, kaatui tainnoksiin maahan ja tuli niin kipeäksi, että oli heittänyt henkensä. Silloin kutsuttiin Outokka tytön luo. Outokka tuli, „kävi metsässä tapahtumapaikalla, telmi halteissaan ja sitten kylvetti tyttöä saunassa. Tyttö tuossa paikassa pareni, kuin ois siivellä pyyhkälynyt“ (Les.). Caj. 159. — Ka I,1 688.

Lesoñi Paraska; Venehj. N'äppy-Jyrin“ pojan, Loasari L:n, vaimo [ks. Lesoñi L.]. Kasvanut Latvajärvessä. Oma mökki oli. Kuoli n. v. 1890. Bor. II. — Hää I,3 1517, 1582, 1689; loits. I,4 851.

Lesoñi Petri; Kivij. V. 1901 20 v. vanha; Omel'ie L:n poika. Isänsä, Omel'ie, (kuollut), oli vähän tietäjä ja mielellään semmoisena esiintyi. Petri on etevä sadunkertoja. Martt. — Loits. I,4 1282, 1708.

Lesoñi Petri; Venehj. „Hökkä-Petri“ I. „Miitrein Petri“ oli Bor:n laulattaessa (v. 1872 ja 1877) jo iäkäs talonisäntä. Oppinut isältään, joka oli hyvä tietäjä. Hän, samoin kuin poikansa Iivana, kävi aikoinaan usein „otson ovilla“. Oli kova huuhdanraataja ja piti talonsa maanviljelyksen Karjalan oloihin nähden hyvässä kunnossa: Hökkälä oli leipätalo. Asu Petrillä oli vanhan kansan raatajan, arkipuku: paita, takki ja housut kotikutoista, yksipiistä piikkoa, tuohilötöt jalassa; pyhäpuku samaa kangasta, mutta värjättyä, nahkakengät jalassa. Luonteeltaan kiivas, kuten aimo tietäjälle sopii, kooltaan iso, komea mies. Naimisissa oli P. Loasari Lesosen sisaren kanssa, joka myös oli hyvä laulaja. Vanhana Petriltä silmät heikkoni, tuli lopulta aivan umpisokeaksi. Marttisen mukaan Petri kuoli n. v. 1884 hyvin vanhana; Karj. ilmoittaa v. 1888 syksyllä 80:llä. Bor. I, III, Bern. — Ka I,1 410, 410 a); I,2 789, 789 a), 789 b); loits. I,4 1232, 1409.

Lesoñi Varahvontta; Venehjärvi. Inha on v. 1894 valokuvannut Venehjärven kyläaukean, josta jäljennös nähdään tämän teoksen lopussa. Venehjärvi on Marttisen mukaan verrattain toimeentuleva kylä, vaikka aniharvat siitä kylästä kaupalla Suomessa kulkevat. Kylä on maanviljelyskylä. Siellä on m. m. sangen vanha, kunnianarvoisa, sammaltunut rukoushuone, jonka pihalla ikimuistoisista ajoista Miikulan päivänä vietettiin pokkouhria, s. o. tapettiin Pyhälle Miikulalle luvattu pässi, jonka lihat tilaisuudessa läsnäolleet miehenpuolet yhteisesti suurista tuohiropeista söivät, minkä toimituksen Karjalainen ja Inha v. 1894 ovat sanoin ja kuvia ikuistuttaneet. Venehjärvestä ovat kotoisin Ven.-Karjalan suurimmat karhuntappajat ja kontionvirsien taitajat. Venehjärven piiriin kuuluvat Niskalan ja Huuhtiniemen taloryhmät, samoin kuin Ponkalaksi ja Aajuolaksi, jotka ovat Vuokkiniemenkin kanssa paljon vuorovaikutuksessa. Se mies, jonka nimi on tämän kappaleen otsikossa, on Inhan teoksessa „Kalevalan laulumailta“ saanut laajemman kuvauksen, kuin kukaan muu Ven.-Karjalan mies. Varahvontta Lesoñi joutui,

näet, v. 1894 suomalaisten tutkijain, Karjalaisen ja Inhan, palvelukseen näiden Jyväskylähdessä työskennellessä, Karjalaisen karjalankielen sanaston keräystyössä, Inhan Karjalan luonnon ja kansan kuvaamisessa. V. oli köyhä, työn ja puutteen rasittama mies ruvetessaan tutkijaimme apumieheksi, mutta toimesta erotessaan sekä ruumiin että hengen puolesta suuresti virkistynyt. Tämä aika muodostui valoisimmaksi Varahvontan elämässä: hän kävi avonaisemmaksi ja eri vivahdukset hänen luonteessaan tulivat näkyviin, m. m. eräs sangen miellyttävä: vaikka yksitoikkoinen sanakirjatyö kuinka olisi uuvuttanut istumatyöhön tottumattoman Varahvontan, sai hänet virkeäksi kääntämällä puheen kotona Venehjärvessä köyhässä mökkipahasessa elävään vaimoon ja pieneen tyttäreeseen, joille perheenisä osoitti suurta huolenpitoa ja hellyyttä. Suomalaisiin tilapäisiin isäntiinsä Varahvantta kiintyi niin, että eronhetki syksyllä muodostui varsin raskaaksi, sillä liian nopeasti oli kulunut lyhyt, huoleton, aurinkoinen aika raatajan rahanalaisen elämässä. V. 1894 oli V. 45 v. vanha. Hän kuoli Venehjärvessä v. 1902. Työn kululla tutkijoillemme sanelemansa runot ja muut tiedot oli V. oppinut isältään, Terolta, joka oli ollut hyvä laulaja ja metsämies. V. luonteen kuvaukseksi olkoon vielä lisätty, että hän nuorena kuuluu olleen paraita tanssimiehiä, joka kisakentällä oli heleällä äänellä laulellut uusia suomalaisia lauluja. Suvustaan tiesi V. että se ammoin oli Venehjärveen muuttanut Lapukasta. Kuva Inhan ottaman valokuvan mukaan. Karj., Inha. — Ka I,₁ 137, 306, I,₂ 792, 930; mk. I,₂ 1078, 1083; eril. m. I,₃ 1288, 1289, 1415, 1487; työ 1776; miet. 2073; loits. I,₄ 80, 184, 645, 710, 769, 927, 927 a), 934, 1070, 1109, 1235, 1800, 1879, 1879 a), 2050, 2130, 2130 a).

Lesoñi Vasilius; Venehj. Aikaisimpia Venäjän-Karjalan runojen muistoonpanijoita on tunnettu Lapin maan ja sen olojen tutkija, kirkkoherra Jaakko Fellman (s. 1795, † 1875). Näistä runoista on Fellman itse huomauttanut, että ne on muistoonpantu ennen Kalevalan ilmestymistä (Fell:n kok. n. 41), ja Borenius on arvellut, että ne olisi pantu muistoon Lappajärvellä venäjän-karjalaiselta laukkukauppiaalta (Vienan läänin Sampojakso, n. 19). Mutta huomattava on, että Fellman astui Lappajärveen kirkkoherranvirkaan vasta v. 1833, ja Borenius on, myöhemmin asiata perusteellisesti tutkittuaan (vrt. kuori 84 ja kuori 157, siv. 59) huomauttanut, että „paperi, kirjoituksen muoto y. m. viittaa siihen, että [muistoonpanot on] tehty siihen aikaan kuin F. oli pappina Lapissa“. Sitten on Borenius viitannut Sjögrenin Lappiin tekemään tutkimusmatkaan, jolloin Sjögren lopulla v. 1825 ja alussa v. 1826 oli Fellmanin luona Utsjoella, jonka kanssa Fellmanin keräyksellä voisi ajatella olleen jotakin yhteyttä. Jos tähän sovellutamme sen, mitä Fellman on kertonut eräästä v. 1829 keväällä Vienan läänin laulalueen läpi tekemästään matkasta, jota Borenius ei tuohon aikaan vielä tiennyt, ei enää jää sijaa epäilykselle, missä ja milloin runot on muistoonpantu. Fellmanin silloinen matka Inariin kävi nimittäin Oulusta Puolangan, Hyrynsalmen, Vuokin, Vuokkiniemen, Jyväskylähdän, Uhtuen, Luusalmen, Nurmilahden, Jyskyjärven, Suopassalmen, Paanajärven, Vuojärven ja Usmanan kautta Venäjän-Kemiin ja sieltä Kannanlahden ja Kuolan kautta Suomen-Lappiin. Matkakertomuksessaan kertoo Fellman, että hän, mitä enemmän hän lähestyi Suomen ja Venäjän rajaa, huomasi kansanlaulun käyvän yhä yleisemmäksi. Näin hän kirjoittaa: „Se kaikui pihalta, kun olin sisällä, ja huoneista, kun olin ulkona. Jos pyysin heitä laulamaan odottaessani hevosta, niin lauloivat muutaman kopeikan maksusta sekä nuoret että vanhat, miehet ja naiset — tytöt enimmäkseen hää- ja hautausvirsiä [itkuja?]. Tämän tavan, nim. että naiset lauloivat kehrätessään, miehet verkkoa kutoessaan, huomasin

meidän puolella rajaa vasta Järvelässä, josta se jatkuu itäänpäin Venäjän puolella Jyväskylästä asti, jossa se loppui. Yhden ja toisen laulajan tapasin alempanakin Kemijoen puolella, mutta en kuullut heidän kehoittamatta laulavan“ (Jacob Fellman, Anteckningar I, ss. 496—98). Vähäsen jäljempänä Fellman kertoi Vuokkiniemessä kysyneensä muutamalta vanhemmalta mieheltä, mitä hän uskoi maailman luomisesta, saaden vastaukseksi: „kah, pyhä veli, meillä on sama usko kuin teillä. Kokko lenti pohjosesta, pani munan Väinämöisen polven päälle ja loi siitä maailman. Niinhän tekin uskotte.“ — Mitä runojen laulajaan, Vasilius eli oikeammin Vašsel'ei Lesoseen tulee, on hänen kotipaikakseen käsikirjoituksessa ilmoitettu ensin (n. 39) Kivijärvi, sitten Venehjärvi (n. 41). N:ossa 39 on lisäksi sanottu „viimeinen runo Lesoselta Vuokkiniemestä“. Kun runojen sisällys viittaa Venehjärveen, on ne julkaisussa ilmoitettu Venehjärvestä saaduiksi. Tätä käsitystä vahvistaa vielä sekin, että Fellman on saanut loitsun toiseltakin Venehjärven mieheltä, Olof Lesoselta; ks. tätä. Fellm. — Ka I,₁ 75; I,₂ 786; loits. I,₄ 294, 520, 849, 1231.

Lesoni Vihtora; Venehj. Esimerkkinä monasti todetusta karjalaisen kansanmiehen hyvästä muistosta ovat venehjärveläisen Vihtora Lesosen runot. Häneltä pani Karjalainen v. 1894 muistoon 1483 säettä, aavistamatta että kaikki oli Kalevalasta opittua, ja kuitenkin ei Vihtora itse sanonut osaavansa edes lukea. Kun runonkerääjät tapasivat Vihtoran, kertoo Inha, oli Vihtoraa kohdannut Ven.-Karjalassa usein sattuva suuri vahinko: ainoat lehmät oli karhu surmannut, ainoan hevosen pilalle repinyt. Vihtora, komea, keski-ikäinen mies, aivan surun ja epätoivon murtamana, istuskeli sanaa sanomatta yksissä paikoin, ei puhunut mitään, ei välittänyt kenestäkään. Tähän suruun toi runonkerääjään saapuminen jotakin lievennystä, ja niin lauloi hän Karjalaiselle yllämainitut runot. Runonsa oli V. muka oppinut isältään. Isä ja varsinkin ukko, Outokiima, olivat muka olleet suuria laulajia ja tietäjiä. Les:n tietojen mukaan oli isä, Mat't'i, todella ollut ahkera laulaja, „iltapuhteina, pärevalkean ääressä verkkoa kutuossa lauleli lapsilleen ja illanistujille, jotka Mat'in luoksi kokoontuivat pitkinä talvi-iltoina, kenellä verkonkuvonta mukana, kenellä sukaneulonta tahi kuosali värttinöineen. Siinä he arvoituksia arvoittelivat, satuja kertoelivat ja runoja laulelivat.“ V. oli v. 1894 42 v. vanha. Kuva on Inhan valokuvan mukaan. Karj. — Ka I,₂ 1023—27; eril. m. I,₃ 1480; op. I,₃ 2010.

Lettijo Añni; Järvenpää. V. 1915 52 v. vanha; synt. Katoslammilla. Väis. — Työ I,₃ 1788.

Levan vaimo Houri; Suurij. Oppinut häävirtensä Muujärven häissä. Bor. II. — Hää I,₃ 1490, 1562, 1660.

Levasen Iknatan vaimo; Kivij. Martt. Tyttönä ollut „kylän paras“. Vielä (v. 1921) elää. Pojista yksi naimisissa Venehjärven tietäjän Hökkä-Iivanan tyttären, Sohjan, kanssa. Leski n. v:sta 1912. — Loits. I,₄ 1806.

Levasen Ol'eksein vaimo; Kivij. Luku- ja kirjoitustaitoinen. Tuotu Rimpirannalta. Elää vielä (v. 1921) Kivijärvessä. Martt. — Loits. I,₄ 1937.

Lippoñi Kauro; Ponkal. Kotoisin Venehjärvestä, josta 50 v. takaperin muuttanut ja tehnyt talonsa metsään lähelle Ponkalahtea. Paul:n laulattaessa v. 1915 oli 86-vuotias. Nuorena ollut paljon kaupparetkillä Länsi-Suomessa. Paul. Ka lis. 2168; eril. m. lis. 2212; loits. I₄ 299, 422, 423, 1236.

Lippoñi Poavila; Vuokk. „Sokea-Poavila“, Petrin poika. Bor:n muistoonpano v:lta 1871: „nuori, n. 30 tai 35 vuotias mies; sokea.“ Sokeaksi kerrottiin P:n tulleen vasta täysikasvuuisena. Kuoli syksyllä v. 1893 68:lla ikävuodellaan. (Karj.). Bor. I. — Ka I₂ 928, 928 a).

Loasarien Kauro; Nurmil. Bernerillä: Kauro Loasari; oikeastaan: Luašarin Kauro. Lesoñi kertoo, että Kauron isoisä, Marttiñi [näht. virheellisesti] sanoo isä, oli Suomesta, Kuusamosta, tullut. Miten hän oli Karjalaan kulkeutunut, ei tiedetä. Sen verran vaan tiedetään, että hän oli tehnyt talonsa Nurmilahteen jylhään korpeen. Kauron virall. nimi oli Kauro Lazaroff. Äiti oli Uhtuesta Kormilaisen tytär. K. oli ahkera työmies ja hyvä kalastaja. Kuoli Les:n mukaan 75 v:n iässä n. v. 1875, Martt:sen n. v. 1878. Bern. — Loits. I₄ 1434.

Loasarin vaimo Paraška; ks. Lesoñi Paraška.

Lonkan Martiska; ks. Martiska.

Lukañe Okahvie; Kpäli. V. 1888 48 v. vanha. Oppi Vaarakylässä jo lapsena. Itse ollut laulamassa monissa häissä. Mer. — Hää I₃ 1732 α).

Lukkañi Huotari; Ponkal. Ponkalaksi on Marttisen mukaan pienehkö, mutta virkeä kylä, jonka asukkaista melkein toinen puoli tuli nälkävuonna 1900 omillaan toimeen. Suomessa kaupalla kävijöitä oli koko joukon ja suomalaista vaikutusta oli puvuissa ja rakennuksissa havaittavissa. Kun Lönnrot syksyllä 1833 kulki Tsenanniemestä Ponkalahden kautta Vuonniseen, mainitsee hän kylässä olleen 4 tai 5 taloa. Tähän matkaan liittyy otsikossa olevan runonlaulajan nimi. Boreniuksen v. 1877 laulattama „Ponkalahden Huotari“, Prokkosia, on nimittäin todettu Lönnrotille v. 1833 laulaneeksi pojaksi. Asianlaita on seuraava. Kun Lönnrot matkusti veneellä Ponkalahdesta Vuonniseen, otti hän soutamaan kaksi poikaa, joista toinen oli 15—20:n, toinen 7—8:n v:n ikäinen. Vanhempi osasi runoja, nuorempi sadun, mitkä L. veneessä poikien soutuessa pani muistoon. Kun lähestyttiin matkan maalia, alkoi nuorempi pojista varsin hätäillä, ettei vaan hänen satunsa jäisi pois kirjasta! L. ei pannut poikien nimeä muistoon, kertoo vaan tapahtuman, mutta syksyllä v. 1877 sattui Borenius tapaamaan Ponkalahden miehen Huotari Lukkasen ja pani tältä kirjaan koko joukon runoja. Tällöin selvisi, että Huotari oli juuri vanhempi noista Lönnrotin soutajista! Huotari oli silloin 61 v. vanha. Hänestä kerrotaan, että hän piti talonsa aina hyvässä kunnossa; oli kalastaja ahkera, kävi myös simpukanpyynnissä Pistonjoella. H. kuoli 1892 talvella n. 90 v. vanhana. Lönnr. 1833, Bor. III. — Ka I₁ 259, 260, 307, 369; I₂ 793, 793 a), 871; eril. m. I₃ 1290; loits. I₄ 185, 298, 909, 1206, 1412.

Lukkañi Iivana; Paahkomienv. Kivijärvellä kerrottiin, että n. v. 1875 olivat tunnettu

metsämies Lukkañi Iivana ja Konstun Omel'ie yhteisellä metsästysretkellä Livon selkosella. Metsästyspirtistä hävisi erään kerran sinne kerättyjä pyydettyjä lintuja ja tupakki-vosmuska. Tällöin pakotti Lukkañi I₄ 2117:ssa kerrotulla tavalla varkaan tuomaan takaisin varastetut tavarat. Mainitulla Lukkasella, joka on tunnettu myös Järveläisen nimellä, näkyy olleen suuri tietäjänmaine paikkakunnalla. Tästä kertoo I. Marttiñi matkakertomuksessaan v. 1911: „Kivijärven sanakasta karhuntappajaa ja tietäjää, Lukkaista Iivanaa, kävi puolestani puhuttelemassa sukulaiseni, opett. Nasto Lesoñi, mutta leikkisästi ivaten oli vanhus köllöttänyt kiukaansa korvalla eikä ollut ruvennut mitään kertomaan.“ Tuli loppu-iällään (vv. 1905—7?) heikkomieliseksi; kuoli muutamia vuosia sen jälkeen. Tietojaan ei milloinkaan Marttiselle ruvennut kertomaan. „Tavallisessakin puheessa oli „sanasavotsikka“.“ (Martt.). Martt. — Loits. I₄ 2117.

Lukkajeff Vaššel'ie; Usmana. V. 1889 42 v. vanha. Mer. — Viid. I₃ 1878.

Lukki; ks. Riion akka Lukki.

Luukkojef Vaššel'ie; Röhö. V. 1888 60 v. vanha; kuullut vanhoilta kotiseuduillaan. Mer. — Loits. I₄ 1272, 1335, 1690.

Luukkojow Paavo; Luusalmi. V. 1892 40 v. vanha. Oppinut Röhössä. Raut. — Hää I₃ 1536, 1646, 1726.

Luusalmen Matti; ks. Kettuñi M.

Lyttäis-veljekset; ks. Omenaiñi Ossippa ja Mikihvaara.

Lyttäñe Huotari; ks. Omenaiñi Huotari.

Makarinen vaimo; Nokeus. Saarenpäästä. Kuollut v. 1883. G II. — Ka I₂ 995, 995 a).

Makkoñe Huotari; Kiimasj. V. 1889 n. 68—70 ikäinen ukko; kuullut kotitienoillaan vanhoilta ja isänsä äidiltä, Tatjana Ivanovnalta, Kostamuksesta. Mer. — Loits. I₄ 26, 570, 924, 1337, 1492.

Maksimaiñi Hil'ippä; Tsena. „Tsena-Vilkku.“ Bor:n laulattaessa Jyväälähdessä v. 1872 n. 30:n ikäinen tai nuorempi. Tsenassa syntynyt ja kasvanut. Elänyt ikänsä hyvin köyhänä pienessä hökkelissä. Suuren lapsijoukon isä. Ei ollut tietäjä eikä runoniekka, mutta osasi koko joukon vanhan kansan sananparsia ja kertoili mielellään kaskuja. V. 1895, V:n ollessa muurarina Marttisella Kivijärvessä, tiedusteli M. Vilkulta vanhoja tietoja, „mutta eihän Vilkku niitä juuri muistanut. Sitävastoin muista „muajilman aššoišta“ pakinaa riitti. Uunit tulivat vinoja“ (Martt.). Kuollut v. 1906. Bor. II. — Ka I₂ 777.

Malafjevna Stepañie; näht. sama kuin Vaššel'ein leski St.; ks. Karhuñi St.

Malahvien Vaššel'ein emäntä; ks. Marttiñi Ol'ona.

Maliini Iivana; ks. Jyrkiini Iivana.

Maliini Jeremie; ks. Jyrkiini J.

Maliini Jyrki; ks. Ontreiini Jyrki.

Maliini Ontrei; Vuonn. Ontrei Savasteinpoika Maliselle kuuluu Latvajärven Arhipan rinnalla kunniasija Kalevalanlaulajien joukossa. Hän ja Arhippa ovat laulaneet täydellisimmät Kalevalan runot. Syyskuussa v. 1833 Lönnrot laulatti häntä kahtena päivänä (18 ja 19:nä) ja sai saaliiksi kauniita, pitkiä kertovaisia runoja. Ei tosin läheskään niin paljon kuin Arhipalta, niitä on säilyssä vaan seitsemän tai kahdeksan, mutta Kalevalan kokoonpanijalle sillä kertaa erinomaisen tähdellisiä ja tervetulleita. Jo aikaisemmin, elokuussa v. 1825, oli Sjögren pannut kaksi, kukaties kolme, Ontrein runoa Vuonnisessa muistoon, mutta vasta Lönnrotin käsissä niistä muodostui sankarirunostollemme pohja. Seudun vieraanvarainen väestö otti Lönnrotin tällä hänen ensimmäisellä käynnillään tavattoman hyvin vastaan, matka muodostui kaikissa suhteissa erinomaisen hauskaksi. Vuonninen on pohjoisen Ven.-Karjalan isoimpia kyliä, siinä oli vuosisadan vaihteessa n. 110 taloa, mutta kylä on köyhä eikä voi hallavuosina omin voimin elää. V. 1900 arveltiin vaan kahden talon pääsevän yli talven ilman nälkäapua. Kylästä ei paljon käyty kaupalla Suomessa — noin kymmenkunta kaupankävijää oli — on liikeyhteydessä etupäässä Vuokkiniemen kanssa. Vuonnisen piiriin kuuluu Korpivaaran kylä sekä Lonkka. — Ontrei oli mahtava tietäjäkin; oli kova karhuntappaja, esimerkkinä hänen mahdistaan mainitaan, että hän, kuten joistakuista muistakin suurista tietäjistä kerrotaan, laulamalla otti karhun suusta hampaat irti. Añni Lehtoñi, Ontrein sukulainen, O:sta lausuu; „Sehän on ollut koko kylässä viisahin. On ollut kirjämies. Sillä oli ollut vuospoalikkakin (riimusauva), mutta kun talo oli palanut täysineen, oli sekin palanut.“ Ontreilla oli myös viisikielinen kannel, jota sekä hän että hänen molemmat poikansa soittivat sangen kätevästi. Ontrein v. 1833 tehty kannel oli käytännössä vielä v. 1877, jolloin Borenius sen hankki Suomen Kansallismuseolle. Malisien suku on tullut Hailuodosta. Tiedot siitä, milloin suvun kantaisä on Venäjän-Karjalaan tullut, poikkeavat kuitenkin melkoisesti toisistaan. Suom. Kuvalehdessä v. 1873 (siv. 278) sanoo Borenius: „Molemmat, sekä Jyrki että Ohvo, ovat Malisien laveata sukua, joka, Jyristä lukien, kuusi sukupolvea takaperin on Hailuodosta Vuonniseen tullut.“ Mutta v. 1877 kertoi Ohvo Boreniukselle, että siirtyminen Suomesta olisi tapahtunut kahdeksan polvea takaperin, joista hän nimeltä mainitsi viiden polven päämiehet. „Siitä kahta polvea en muista.“ Karjalaiselle mainittiin v. 1894, että „nykyään elävä polvi on viides“. Suvun kantaisän nimi oli Nykkyri Maliini. „Ne on eläneet, selvä Lappi, teällä ennen kalalla ja lihalla, peuroja tapettu ja kaloja pyyvetty. Peuroja oli teälä mahottomasti silloin. Poattih pois enin osa, kuin tuli toiset eläjät“ (Bor. Ohvon mukaan). Ontrei kuoli v. 1856 75:n vuoden vanhana. Ontrein pojista ks. Ontreiini Jyrki ja Vaššil'ei. Jyrin runot olivat Boreniuksella tarkeänä osviittana hänen isän runoja määrätessään, sillä ne pitävät hyvin tarkkaan yhtä niiden kanssa. Añni Lehtosen tiedon mukaan oli Ontrein tytär, Ul'ana, mainio itkettäjä. Sjögr., Lönnr. — Ka I,₁ 79, 79 a), 185, 185 a), 262, 412, 487, 640, 689; I,₂ 794.

Maliini Out'i; Vuonn. Naitu Hämeeseen. Lauloi yhdessä Ossipan lesken Paraskan kanssa. Bern. — Hää I,₃ 1522, 1693.

Maliini Tiihvana; Jyskyj. V. 1889 68 v. vanha; kuullut vanhuksiltaan Jyskyjärvellä; kertoi Tsolmossa. Mer. — Loits. I,₄ 1296, 2012.

Markkeini Huotari; Korpj. Vanhemmanpuoleinen mies Korpijärven uudistalosta, joka on penikulman päässä Vuonnisesta itäpohjoiseen. Anni L. v. 1911: „Kuollut n. 10—15 vuotta takaperin. Oli jo hyvin vanha, lähes 80-vuotias. Oli tietäjä, käyttih toisista kylistäkin etsimässä. Oli hyvän talon isäntä, ei lähtenyt kuleksimaan, tultiin etsimään luokse.“ Bor. II — Ka I,₂ 809; loits. I,₄ 1115, 1243.

Markkeisen Potahvein leski Onukka; Uhut. Röhössä syntynyt, Uhtuessa kasvanut. Bor. III. — Hää I,₃ 1716.

Marttina; Luomaj. Alajärvestä muuttanut Luomajärveen, joka on 10 virstaa Alajärvestä Kenttijärveen päin. „Alajärvi, samoin kuin Luomajärvi, Kenttijärvi ja Koivajärvi ovat kaikki pieniä kyliä. Alajärvi kuuluu Uhtuan piiriin. Se onkin vähän virkeämpi, kuin nuo toiset kylät.“ (Martt.) M. kuollut Varosen m. v. 1886. Veljestä ks. Vaassel'ei. G I. — Ka I,₁ 422; I,₂ 819, 983, 1008; loits. I,₄ 861.

Marttinan emäntä Okku; Akonl. V. 1911 n. 65 v. vanha. Oli syntyisin Kivijärvestä „sitä Juakkosen viisasta sukuo“ (Juakkosen Ol'eksein sisar). Kuollut n. v. 1916, samoin kuin miehensäkin. Martt., O. Martt. — Loits. I,₄ 831, 897, 998, 1026, 1324, 1578, 1802.

Marttinan Iro; Akonl. Meni v. 1913 naimisiin (n. 40 v:n ikäisenä) kivijärveläisen Kaurosen Vaassel'ein kanssa. Elää vielä (v. 1921). N. Les. — Viid. I,₃ 1881.

Marttinan Maksima; Kurki. Bern. — Ka I,₂ 856.

Marttiini Anni; Kivij. „Vassel'ein Anni.“ Nuorin Vaassel'ei Marttisen tyttäristä. „Hänkin, teräväpäinen kuin on, on kerännyt muistiinsa melkoisen joukon pientä runoutta: taikoja, sananlaskuja j. n. e.“ Mennyt v. 1904 naimisiin Kivijärven koulussa toimineen venäläisen opettajan kanssa. Martt. — Loits. I,₄ 1575.

Marttiini Iro; Kivij. Riion leski; v. 1911 75 v. vanha. Kuollut v. 1917. Martt., O. Martt. — Loits. I,₄ 689, 1318, 1325, 1343, 1387, 2052.

Marttiini Jelena; Vuokk. Näht. Ol'ona Marttiini (Iivana Marttisen vaimo) Kivijärvestä. Ol'ona on joskus kirjoittanut nimensä Jelenaksi. Vuokkiniemessä ei ole Marttisita. (Martt. v. 1921). Martt. — Loits. I,₄ 1542.

Marttiini Maura; Kivij. Maura Marttisen suku juontaa alkunsa Vuokkiniemestä, josta hänen isovanhempansa muuttivat Kivijärveen kuuluvaan Törsimöön. Mauran äiti, joka oli syntynyt n. v. 1805, joutui 20-vuotiaana suoraan kisapirtistä naimisiin Outokkaisen Ol'okan kanssa, jonka koti oli kylän parhaita, mutta morsian oli köyhästä kodista. Sulhasen äiti oli toivonut rikasta ja kuuluisaa vaimoa pojallensa ja ilmaisi tyytymättömyytensä joikumalla morsiamen tulijaisissa, että hänen poikansa muka „toi

Törsimöltä tyhmän ja mösläkielen“ (mösläkieleksi sanotaan sellaista, joka rikkoo s:ää tai k:ta). Jeli, se oli nuoren miniän nimi, eli ikänsä „pohattana“, vieläpä antoi kuollessaan miehelleen 400 ruplaa, joita oli monta kymmentä vuotta säilyttänyt ullakkoaitan katossa tuohien välissä ja joiden olemassaolosta ei kukaan tiennyt. Oli melkoisen taitava tietäjä ja kuoli Kivijärven n. v. 1870. Lapsia oli vaan kaksi tytärtä, joista vanhempi, Añni, oli naimisissa Kivijärven Vaskan Riiolla, nuorempi Maura, synt. n. v. 1835, Malahvien Ontrolla [ks. Marttiñi O.] samassa kylässä. Maura eli ikänsä tyypillisenä vanhan kansan käsitysten ja uskomusten edustajana, jotka hänen poikansa Iivana on uskollisesti jälkimaailmalle pelastanut. Ämmöltään, Out'i Jyrintytär Remsuselta, joka niinikään oli tietäjä, hän kerääjille sanoi runonsa oppineensa, mutta itse asiassa on hän muistonsa kerännyt useiden ennen eläneiden seudun asukkaiden tait ja temput, kuten esim. ukkonsa Outokkaisen, joka oli syntynyt n. v. 1760, Niskajärven Hilatan akan (synt. n. v. 1800) y. m. tullen siten sangen suureksi vanhan kansanuskon ja pitämysten tuntijaksi. Omassa elämässäänkin hän piti tiukasti kiinni vanhan rahvaan opetuksista ja esimerkistä. Lauoi mielellään vanhoja runoja — parhaat nykyaikaiset laulut olivat hänestä niiden rinnalla mitättömiä — varsinkin „Ahti Saarelaisen virsi“ oli hänen lempivirtensä. „Kotona ollessani“, näin kertoo hänen poikansa Iivana, „täytyi minun usein lukea hänelle Kalevalaa. Sitä hän ymmärsi, se löysi vastakaikua hänessä, vaikka muusta suomalaisen kirjan lukemisesta ei sanonut ymmärtävänsä.“ Suuren, toiselle kymmenelle nousevan lapsisarjan äitinä, oli Mauran elämä ankaraa taistelua Pohjolan karun luonnon kanssa. Vuosikausiin perheen elättäjät itse eivät saaneet muuta kuin petäjärieskaa syödäkseen. Kerrassaan merkillistä on, että näin ankaran olemassaolon taistelun ohessa korkeampia harrastuksia saattoi pysyä vireillä. Lukemisen opetuksestaan kertoo Iivana Marttiñi, että naapurissa Juakkosen Ol'eksei, joka itse ei osannut lukea — Kivijärven ei ollut koulua — piti Vuokkiniemessä vähäsen koulua käyneiden poikiensa avulla koulua siten, että antoi kylän lapsille viikon varrella opittavaksi muutamia venäläisiä kirjaimia ja lupasi „puaskoja“ palkinnoksi, jos kirjaimet muistetaan. Laukkumiesten mukana käärepapereina kulkeutuneista sanomalehtinumeroista oppi lukuhaluinen poika sitten suomea lukemaan ja kirjoittamaan liitupalalla seiniin piirtelemällä ja varsinkin kiukaalla päreihin piirtelemällä. Mutta näinkin alkeellisilla opinnoilla kehittyi pojasta mieheksi vartuttuna ensimmäinen ja erittäin huomattava ja taitava kotiseutunsa kansanrunouden kerääjä, jonka keräykset usein koskevat kansanelämän vaikeammin tutkittavia aloja, jotka tilapäisiltä matkaajilta tavallisesti jäävät salaan ja vasta aukeavat seudun omille lapsille. Kaukonäköinen Lönnrot jo aikoinaan ymmärsi kotiseudun tutkimuksen suomalaisten heimojen omasta keskuudesta kasvatettujen tutkijain kautta parhaiten edistyvän (Lönnrotin matkat I, s. 191). Maura Marttiñi elää vielä (1921) ja on melkoisen virkeissä voimissa. Paitsi poikaa, Iivanaa, on perheen Vuokkiniemeen naitu tytär, Muarie, ollut suuresti huvitettu kansanrunouden tuntemisesta ja keruusta, ks. Remsujeff Muarie. Tähän liitetty kuva on I. Marttisen Kirj. Seuralle lähettämästä jäljennetty. Martt., Raut., Karj., Niemi. — Ka I,₁ 361, 361 a), 361 b), 467, 467 a), 614, 614 a); I,₂ 757, 757 a); mk. I,₂ 1032; eril. m. I,₃ 1321, 1321 a); tuuti 1801, 1865, 1872 a); opett. 1996; tilap, 2060; loits. I,₄ 10, 512, 513, 514, 623, 679, 757, 902, 919, 956, 958, 1035, 1036, 1069, 1220, 1221, 1388, 1458, 1469, 1543, 1545, 1563, 1582, 1583, 1585, 1599, 1605, 1605 a), 1725, 1839, 1839 a), 1839 b), 1844, 1895, 2042, 2042 a).

Marttiñi Ol'ona; Kivij. Malahvien Vaassel'ein, s. o. Vaassel'ei Marttisen (Iivana Martttisen

sedän) vaimo; ei ollut tietäjä eikä runoniekka. „Nuo hänen vähäpätöiset runonpätkänsä ja sananlaskunsa ovat niitä tavallisia pieniä, joita melkein jokainen karjalainen nainen osaa. Pieniä taikoja hänellä kentiesi on vähän tavallista enemmän“ (I. Martt). Synt. Akonlahdessa n. v. 1850 (toisin v. 1901 merkitty 60 v. vanhaksi), joutui n. 16-vuotisena naimisiin Kivijärveen. Tyttäret, Moaria (Mañu), Palaga (naimisissa Kostamuksessa: Palaga Rugojeff) ja Añni ovat kaikki kansantietoutta antaneet Iivana Marttiselle. Perhe eli verrattain vapaana puutteesta; perheenisä, Vašsel'ei, oli perin rehellinen ja perheestään huolehtiva mies. Ol'ona M. elää vielä (v. 1921) Kivijärvessä tyttäriensä Añnin ja Mañun kanssa entisessä kodissaan. Martt. — Loits. I,₄ 619, 655, 1020, 1039, 1297, 1896, 2017.

Marttiini Ontro; Kivij. „Kivijärvi on pieni eikä runoista rikas“, oli Boreniuksen retkikunnan käsitys v. 1872, mutta myöhempi, Iivana Marttisen suorittama, työ on osoittanut, että pitempiaikainen paikallinen keräystyö on paljon arvokasta vanhaa täältäkin tuonut ilmoille. Tämä lähellä Suomen rajaa oleva kylä käsittää likellä olevat Vatsunvaaran ja Kirilänvaaran taloryhmät sekä kauempana ympärillä olevat Ilvesvaaran, Paahkomienvaaran ja Törsimön, v. 1900 yhteensä n. 42 savua, joista 1/3 (n. 10 tal.) oli silloisena hallavuonna omillaan toimeen tulevaa. I. Marttisen tietojen mukaan on Kivijärvessä alkuansa ollut vaan kaksi sukua: Marttiset ja Lesoset, joista Marttisien sanotaan polveutuvan suomalaisesta Martti-nimisestä miehestä. Tähän viittaa sekin, että esim. Lesosia eli Lesojeffeja on n. 80% koko kylän väestä, ja että muita, ilmeisesti myöhemmin muuttaneita, kuten Remsusia ja Perttusia, on vaan joku perhe. Noin 3/4:sta taloista käytiin kaupalla Suomessa. Suomen vaikutusta lienee, että Kivijärven nuori polvi on ymmärtänyt valistuksen merkityksen aikaisemmin kuin monien muiden kylien, siellä useimmat työtökkin osaavat lukea ja kirjoittaa. Vanhan polven edustajista Ontro Marttiini ei ollut runoniekka ei tietäjä eikä sanaseppä, mutta pitkän elämänsä kululla on hän sekä nähnyt että kuullut paljon, joka hänen poikansa kautta on tullut jälkimaailman tietoon. O. syntyi n. v. 1820—1825. Nai n. v. 1850 samasta kylästä Outokkaisen Ol'eiksen tyttären, Mauran, ollen silloin n. 25-vuotias, nuori vaimo 16 v:n ikäinen. Eli sitten „yhtenä talona“ veljiensä Iljan, Vašsel'ein ja Riion kanssa, kunnes tuli „suuri ero“, joka kaikessa suvussa tapahtui, [„suureksi eroksi“ sanotaan veljesten eroamista eri taloiksi. „Jako juattu, leipä leikattu“] ja O. rakensi pirttipöksän vähän matkan päähän vanhalta paikalta. Oma tupa valmistui v. 1869; se oli ilonpäivä, jota vanhemmat myöhemmin kyynelsilmin muistelivat siihen liittyviä suuria ponnistuksia ajatellessaan. Vanhan kansan tapaan viljeli Ontrokin huuhtaa, teki työtä melkein yötä päivää, mutta kunnan ruoka-ateriaa ei silti saanut, vähät jauho-varat täytyi säästää petun sekoitukseksi, joka oli alinomaisena leivän vastikkeena. Pettua ja vehkaa liiki hatussa piestiin. Usein vei halla kaiken. Säästää piti äärimmäisiin; tällainen elo oli tosin alkuperäistä metsänraikasta, mutta toisaalta puutteellista ja kurjaa. O. ei ollut kyvykas kauppatoiimiin, mutta kävi kuitenkin Suomessa laukun keralla. Pysyi työkykyisenä korkeaan ikään asti; vaikka jo läheni yhdeksättäkymmentä veti vielä nuottansa ja kiersi penikulmaisen „puutikkansa“ (ansakierroksensa). Ontro kuoli maaliskuussa v. 1918, sanottiin kuollessaan olleen n. 102 v. ikäisen. Niinkuin Maura Marttisen elämäkerrassa on mainittu, ovat, paitsi perheenemäntää, poika Iivana ja tytär Muarie Karjalan heimon sivistyshistoriassa erittäin muistettavat. Tähän liitetty kuva on Suom. Kirj. Seuran kokoelmista ja I. Marttisen lähettämä. Martt. — Miete I,₃ 2096; loits. I,₄ 96, 725, 1145, 1327, 1328, 1529, 1571, 2002, 2003.

Marttiini Palaga; Kivij. Vaassel'ein Palaga; Vaassel'ei ja Oloña Marttisen tytär. V. 1901 18 v. vanha. Naimisissa: Palaga Rugojeff. „Usein Palaga ja Mañu päätäkauden juoksivat luokseni kertomaan jonkun muistamansa sananlaskun, ennenkuin se mielestä unohtuu“ (I. Martt.). Elää vielä (v. 1921) kolmen lapsensa kanssa leskenä (mies kuoli n. v. 1916) Kostamuksessa. Martt. — Loits. I₄ 1830, 1956.

Marttiini Sandra; Kivij. Riion Mat'in tytär; runonkerääjä I. Marttisen serkku; v. 1911 15—16 v. vanha. Kesällä v. 1911 keräsi M. tältä serkultansa ja vaimonsa sedän tyttäreltä, Petrin Añnilta, jotka molemmat olivat n. 15—16 vuoden ikäiset, jolloin nämä kilvan kertoivat, mitä tiesivät. „Tytöt, molemmat nerokkaan näköiset ja sanasutkauksilla varustetut, leikkillisesti sanoivat: no kunhan antanet viisi kopeikkua, jotta šuamma kuklaset [nuket], niin šuat kirjuttua još koko yön meiltä starinua ja tietohukšie.“ Sandra M. ilmoittanut kuulleen äidinäidiltään, Juakon-Iivanan akalta. Sandra M. on v. 1921 suorittanut kansak.-opettajatartutkinnon Sortavalan seminaarissa ja kuuleman mukaan mennyt naimisiin erään itäsuomalaisen rakennusmestarin kanssa. Martt. — Loits. I₄ 1706, 1918, 1931, 2095.

Marttiini Vaassel'ei; Kivij. Ontro Marttisen veli. Oli rehellinen ja perheestään huolehtiva mies sanan kauneimmassa merkityksessä. Aikaisimmasta nuoruudestaan alkaen kävi kauppamatkoilla Pietarin seudun suomalaisen väestön keskuudessa, palaten keväisin kotiin, kuten muuttolintu. Runoja V. ei osannut juuri ollenkaan, mutta yleisestä taikoihin uskomisesta ei hänkään ollut vapaa. Syntynyt ja kasvanut Kivijärven Malahvien talossa. Neljä veljestä oli; kun kaikki olivat menneet naimisiin, erosivat veljekset sovussa ja V. perusti kotinsa kivenheiton päähän vanhalla paikalta. Kuoli v. 1902. Martt. — Loits. I₄ 1838, 2105.

Martiska; Lonkka. „Lonkan Martiskaa“ ja hänen veljeänsä Hilippää pidettiin aikoinaan koko pohjoisen runoalueen paraina laulajina. M. oli Karjalaisien sukua, jonka kerrotaan tänne muuttaneen Vuolijjoelta, Oulujärven rannalta, jonne ne olisivat tulleet Oulujärven pohjoispuolelta Melalahdesta ja Melalahteen Ven.-Karjalasta (Karj.). Maineelta tunsu Lönnrot Martiskan jo ennenkuin häntä Lonkassa huhtikuussa 17—20 p:nä 1834 laulatti. Lönnrot kuitenkin pettyi jossakin määrin Martiskan runojen suhteen. Sanoja ei M:lta puuttunut, vahinko vaan, etteivät ne hänellä olleet paremmassa järjestyksessä, arvelee Lönnrot matkakertomuksessaan. „Enimmästi hän siirtyi toisesta runosta toiseen, niin että se, minkä häneltä panin muistiin, tosin kelpasi täydentämään ennen keräämiäni, mutta ei tarjonnut mitään täydellisiä runoja. Rommipulloni, jonka sisällystä hän ahkerasti maisteli, kuten sanoi, vahvistaaksensa muistiansa, yhä vaan sekoitti hänen ajatuksiensa. Tästä huolimatta hän lauloi minulle loppupuolen tätä sekä kaksi seuraavaa päivää.“ Lönnrotin saapuminen tänne runoalueen pohjoiskolkkaan oli huomattava tapaus, joka elävästi painui läsnäolleitten mieleen. Vielä kuusikymmentä vuotta myöhemmin kertoi Martiskan poika, Teppana, Inhalle, kuinka Martiskan väki „Kajaanin tohtorin“ tullessa oli ollut kaskea kaatamassa. „Tohtori oli noutanut Martiskan kaskelta, laulattanut häntä kokonaisen päivän ja antanut pankkoriksin palkaksi“ (Kalev. laulum., ss. 37—38). Borenus on aivan oikein huomauttanut, että Martiskan runovarot eivät olleet niinkään pienet, kuin Lönnrotin matkakertomuksesta voisi päätätä. Lönnrotin arvostelu on ymmärrettävissä, kun muistaa, että hän varmaan piti etupäässä silmällä runojen eepillistä

kelpoisuutta, s. o. tulevaa Kalevalaa. Martiskan laulamat runot täyttävät Boreniuksen mukaan runovihkossa A II 5, 24 ensimmäistä nelitaitteista lehteä sekä lehdet 29—32, myöhemmin laulettuja lyhyempiä paloja lukuunottamatta. Runovarojen runsauden puolesta on Martiska Ven.-Karjalan ensimmäisiä laulajia, vaikkei hän muodossa ja selvyudessa vedäkään parhaimmille vertoja. Lonkan kylän lukee Marttiini Karjalan köyhimpiin. Suomessa ei sieltä käydä kauppamatkoilla. „Talvella usein ei ole tietä mihinkäänpäin; ainoastaan suksilla pääsee muiden kylien yhteyteen.“ Martiskan isä, Vaassila, oli Kuusamon Huhmarniemestä muuttanut ensin Vuonniseen ja sieltä nainut. Sitten, kun häntä siellä oli ruvettu vihaamaan, muutti Lonkkaan, joka sai nimensä hänen lonkkapuolesta tammastaan. M:n isällä oli kolme poikaa: Martiska, Simana ja Hilippä. Martiska sepitti itsekin runoja, m. m. hän oli kuuluisa v. 1825—30 sepittämästään runosta, kuinka hän, syytettynä tuolla rajaseudulla siihen aikaan tavallisesta poronvarkaudesta, joutui linnaan (ks. Lönnr:n matkak. v:lta 1834). Teppanan kertomuksen mukaan oli M. istunut kolme vuotta vankeudessa, päässyt sieltä karkaamaan, mutta otettu kiinni, viety Helsinkiin ja sinne kuollut v. 1839 71:n vuoden iässä. (Inha, Kalev. laulum., s. 362—3). Hänen pojistaan ks. Martiskaiäni Maksima ja Teppana. Lönnr. — Ka I,1 97, [142], 189, 273, 314, 420, 421, 538, 647, 695, 695 a), 695 b), 696; I,2 813, 814, 815, 897, 1002; mk. I,2 1123, 1174, [1184]; op. I,3 [2013]; loits. I,4 198, 306, 1123, 1211, 1250, 1251, 1252, 1416.

Martiskaiäni Maksima; Lonkka. Maksima Karjalaiäni, Lonkan Martiskan poika. Matkakertomuksessaan v:lta 1872 lausuu Bor.: „Hänen [nim. Martiskan] poikansa Maksima nyt harjoitti runojen laulamista isän tavalla, vaan nämäkin hänen runonsa ovat tärkeät olleet juuri sen tähden, että ne ovat osviittoina isän runoihin, samoin kuin Arhipan ja Ontrein runoihin heidän poikiensa laulamat.“ „Laulaja, jolta Genetz kaikkiaan sai viisi runoa, on toisessa samporunossaan tarkkaan, vaikka paikoin vaillinaisesti, säilyttänyt isän perintöä“ (Bor. k. 150, s. 35). Mer:n käydessä v. 1888 76 v. vanha (Mer. n. 128). G II, Kr., Mer. — Ka I,1 100, 191, 274, 275, 317, 649, 698; I,2 817, 818; loits. I,4 430, 595, 782, 1689, 1699, 1707.

Martiskaiäni Teppana; Koljola. Lonkan Martiskan poika. V. 1851 muuttanut kotivävyksi Tiiovaaraan eli Koljolaan. Bernerin, Meriläisen ja Inhan laulattama. Mer. ilmoittaa v. 1888 T:n iäksi 68 v. Inha on teoksessaan „Karjalan laulumailta“ erinomaisen elävästi kuvannut (ss. 37—42) Teppanaa ja hänen lauluansa. Peläten laulusta tulevan reähkää kieltäytyi T. aluksi laulamasta, mutta muutti sitten mielensä, ja kerran runon ladulle lähdettyänsä suoritti tehtävänsä niin hyvin, että kerääjä kokonaan joutui vanhan runon lumoihin. Vasta Teppanan esittämänä runo kuulijasta runolle tuntui, laulu laululle. T. loihti esiin kappaleen entisyyttä ja tunnelman, josta nykypolvi jo jää osattomaksi. Inha kuvaa sitä seuraavasti: „Kuinka verrattoman kauniilta tuntui tuo autereinen, tarumainen runo Osmottaren oluen keitosta, jolla hän lähti komean Lemminkäisrunon ladulle:

„Savu saarella palavi,
Tuli niemen tutkaimella,
Suuri ois’ sotisavuiksi,
Pieni paimosen tuleksi. ...“

Siinä on kaikuja ajoilta, joihin ei mikään kirjoitettu tieto ulotu. — — — Ja monta muuta kaikkein parasta vanhaa runoa hän lauloi, lauloi varsinkin Väinämöisestä, ja näin kuullen niitten kaikkien vanha jalous vasta kohosi täyteen loistonsa. Kuulija sai elävän käsityksen siitä, kuinka nuo vanhat runot ovat tietoisin innostuksen hehkussa syntyneet ja kuontuneet ja siitä syystä juuri sisältävät sen, mitä kansan sielussa on jalointa ja ylhäisintä. Hän lauloi Väinämöisen veneen veistännästä, hänen polvenhaavastaan, Vellamon neidon onginnasta, ja kaikesta runolaulusta, mitä olen milloinkaan kuullut, oli tämä parasta. — Väsyi vanhus kuitenkin lopulta, eikä suostunut kaikkea tietoaan laulamaankaan. Oli jo myöhäinen yö, kun päätimme. Sydämellisyydellä, jota tässä kauppakansassa ei kaikisti tapaa, hän tarjosi talossaan köyhän illallisen ja lattialla yösijan, enkä ole monesti niin viihtyisään lepoon vaipunut, kuin Teppanan puhtaassa pirtissä, nokisten orsien alla. Teppana oli noita vanhan kansan yksinkertaisia, herttaisia salolaisia, joita Lönnrot matkakertomuksissaan niin viehättävästi kuvaa ja joitten rivit siellä rajantakaisessa Karjalassakin harvenemistaan harvenevat. Koko talokin oli niin vanhanaikainen ja jyrävä, että siellä tunsii olevansa lähempänä runojen aikaa kuin nykyisemmin rakennetuissa, jotka ovat ahtaammat ja muutoinkin ajan mukaan muuttuneet. — Mutta tavallista kauvemmin, minun jo levolle mentyä, vanhus sinä iltana seisoi kuvien edessä, risti silmiään ja hiljaisella äänellä rukoili anteeksi sitä, että hän oli antanut nuoruuden syntisten tunteitten hetkeksi vallata itsensä ja elämänsä lopulla näin unhottanut luvatus ylösnousemuksen“ (Kalev. laulum., ss. 40—41). Meriläiselle on T. ilmoittanut kuulleen Muhoksella Heikki Kylmäselältä noin 45 v. sitten osan tietohuksistaan, osan Kuusamon puolella n. 30 vuotta sitten. Bern., Mer., Inha. — Ka I,₁ 280 a), 670, 670 a); I,₂ 850, 882, 904, 1007; loits. I,₄ 328, 330, 774, 874, 1135, 1441, 1663, 1964, 1995, 2006, 2089.

Martiskan veljenpojan tytär; Ohta. Inha. — Loits. I,₄ 1439.

Mastinin Simana; Järvenpää. V. 1915 56 v. vanha; synt. Ruvassa. Väis. — Loits. I,₄ 1323.

Matro; Uhut. V:n 1834:n matkalla tapasi Lönnrot Uhtuessa erään taitavan naislaulajan, josta hän kertoo: „Muuan leski, nimeltä Matro, kunnosti itseään ennen muita. Sittenkun hän puolentoista päivää oli laulanut, sukankudin kädessään, astui hänen sijaansa toisia, jotka lauloivat osaksi hänen laulamiensa runojen toisintoja, osaksi toisia, uusia“ (Lönnrotin matkat I, siv. 213). Matron laulamia runoja ei Lönnrot kuitenkaan ole erikoisesti merkinnyt, joten niitä epävarmoina ei ole Matron nimelle pantu. Karjalaisen tiedustelujen mukaan on kysymyksessä oleva leski ollut joko Vuonnisesta tai Pistojärvestä kotoisin ollut kerjäläisakka tai eräs Röhöstä kotoisin ollut Matro Ol'ekseintytär, jota oli haukuttu „Löytö-Matroksi“ ja oli kuollut neljäntäkymmentä vuotta sitten. Lönnr. — Ka I,₁ 105, 318.

Matvejowna Matro; Valasj. Matvein tytär, Peättösen Ondrein vaimo; v. 1884 oli 60:n paikoissa, ehkä muutaman vuoden yli. Vaarakylästä kotoisin; isä Kemijärvellä syntynyt; „ruotalainen“. Bern. — Hää I,₃ 1652, 1735.

Matvejowna Tatjana; Uhut. V. 1889 65 v. vanha; kuullut äidiltään syntymäkylässään,

Tsiksassa. Mer. — Loits. I,₄ 663, 994, 1665, 1960, 1976, 2065.

Melentjeff Homa; Usmana. V. 1889 74 v. vanha; kuullut vanhoilta kotikylissään. Mer. — Loits. I,₄ 9, 1496, 1847, 1965.

Mihailovitš Miihkali; Kellov. V. 1889 68 v. vanha; kuullut vanhoilta kotikylissään. Mer. — Loits. I,₄ 657.

Mihheijeff Mihhei; Vuokk. V. 1889 50 v. vanha; kuullut isältään. Mer. — Loits. I,₄ 1738.

Mihheynä Out'i; Uhut. V. 1889 74 v. vanha; kuullut isältään ja vanhoilta. Mer. — Loits. I,₄ 35, 553, 557, 1494, 1613, 2026.

Mihkulan vaimo; Vuokk. Näht. = Miikkulan a. Lönnr. — Hää I,₃ 1685.

Miihkaline Simana; Kellov. Borenius lausuu matkakertomuksessaan v. 1872: „Mehiläisessä Lönnrot mainitsee Karjalan paremmiksi runopaikoiksi Kellovaaran, ja samaa kylää lähetessä kuulee nytkin jo kaukana „Koňovoalaiseen“ eli Miihkaliseen Simanaan viitattavan, jota koko tienoon taitavimmaksi tietäjäksi ja laulajaksi sanotaan. Eikä perille päästyä toivossaan pety. Muutamia virstoja Kemin kahden eteläisen latvajoen yhtymäpaikasta etelään on Tsirkkemin oikealla varrella 7 pienoista mökkiä, vaan niiden asukkaista ovat mainittu Simana ja hänen serkkunsa(?) Maksima [ks. Riikoini M.] epäilemättä paraita nykyään elävistä laulajista.“ Simana oli Bor:n käydessä 60:n ikäinen ja laulanut aikaisemmin Lönnrotille kahden tunnin ajan tätä Jyskyjärveen kyyditessään, [kuten näkyy L:n matkakertomuksesta, eräässä metsäpirtissä matkalla Kellovaarasta Jyskyjärveen] samoin kuin äitinsä Moarie, Latvajärven Arhipan sisar [ks. Perttuñe Moarie], jota silloin oli kiitetty parahiksi runonlaulajiksi ja jota ympäristössä vieläkin sellaisena muisteltiin. S:n isä oli niimikään ollut taitava laulaja ja kuohari eli „koňovoala“. Tämän isä, Jeremie, S:n isänisä (Bor. II, n. 166 kons.) (toisen tiedon mukaan Simanan isä Miihkali ja hänen veljensä Pedri, Jeremien pojat, Rokkosia = Kielöväisiä) olivat ensin tänne muuttanut Ponkalahdesta, Ylisen Kuittijärven länsirannalta. Suku Suomesta alkuisin, kuten Latvajärven ja Vuonnisen laulajasuvut, Perttuset ja Maliset. Simana lauloi etupäässä kertovaisia runoja, mutta osasi jonkun verran loitsurunoja y. m. runoutta, joita kaikkia sillä kertaa ei kumminkaan ruvennut laulamaan. Yhteensä on häneltä saatu 13 runoa. Simana kuoli v. 1876 keväällä 70:n vuotiaana. Pojat D'ement'ie ja Miihkali samoin laulajia. Sisaresta ks. D'euhtin naiñi Važe. S:n serkku oli Trohkiman naiñi Oud'i Tsolmossa. Lönnr., Bor. II. — Ka I,₁ 1, 2, [242], 281, 281 a), 433, 433 a), 514, 514 a); I,₂ 703, 858, 955, 956; mk. I,₂ 1211; eril. m. I,₃ 1273, 1345; loits. I,₄ 231, 354.

Miihkalisen Simanan poika; Kellov. Bor. III. — Ka I,₁ 2 a), 144 a), 433 a).

Miikkulan akka; Uhut? Caj. — Loits. I,₄ 1983.

Miinan vaimo Iro; Latvaj. Saarijärvestä tuotu; Iutan tytär. Bor. II. — Ka I,₁ 364; eril. m. I,₃ 1282; hää 1511, 1616.

Miitrein akka Natal'ie; ks. Remsujeff N.

Miitrein leski l. M:n akka; Vuokk. Boreniuksen ja Genetzin Vuokkiniemessä laulattama. Karjalaisen tiedustelujen mukaan ollut Out'i Teppanantytär Rettijeff (isän nimi Lesoñi), Marttisen mukaan Huttusen Tatsin tytär Kivijärvestä ja kasvanut Kivijärvessä. Eli köyhänä yksin pitäen huolta viidestä lapsestaan. Käynyt kerjuulla (vuoden tai vähemmän) Onegan ja Kemin puolella (meren rannalla). Kuoli Iljan päivän aikaan v. 1885 yli 60:n vanhana. Bor. I, G II. — Ka I,₁ 485, 631; I,₂ 781, 980, 1001; mk. I,₂ 1115; hää I,₃ 1515, 1579, 1622, 1686, 1686 a), 1686 b).

Miitrein Petri; ks. Lesoñi Petri.

Mikittäini Iivana; Kiimasj. Jeysseisen Mikitän poika. Elellyt kasakoimisella. V. 1908 oli yli 70:n vanha. Bor. II. — I,₁ 286, 443; I,₂ 718.

Mikittäini Okahvie; Suurij. Meriläisellä: Okahvie Mikittä; kuljeksiva nainen; v. 1889 56 v. vanha. Oppinut Uhtuen tienoilla. Ollut itkijänä monissa läksijäisissä. Mer. — Hää I,₃ [1595], 1650.

Mikkisen Miihkalin akka; Lyttä. N. Les. — Loits. I,₄ 91.

Mikkojef Añni; Vuokk. Kotoisin Vuokkiniemestä. Nuorempana elänyt Kemin tienoilla erään sahan isännöitsijän palveluksessa. Naimisiin mentyensä palannut V:een, jossa oli sittemmin asunut. Oli yhtä aulis kuin tyttärensä Kat'ti runonkerääjälle antamaan tietoja; oli I. Marttisen v. 1900 oleskellessa Vuokkiniemessä 65 v. vanha. Añni on kuollut n. v. 1916 kotonaan Vuokkiniemessä. Tyttärestä ks. Mikkojef Kat'ti. Martt. — Loits. I,₄ 1512, 1513, 1736, 1810, 1946.

Mikkojef Kat'ti; Vuokk. „Pekon-Huot'in Kat'ti.“ V. 1900 asui Iivana Marttiini kruunun viljamakasiininhoitajana Vuokkiniemessä ollessaan Pekon Huot'in talossa. Sekä talon emäntä, Añni Mikkojef [ks. edellä] että hänen 25-vuotias tyttärensä, Kat'ti, kertoivat auliisti, mitä tiesivät kansantietoutta. Marttiini kertoo heidän puheissaan esiintyneen paljon sananlaskuja. „Varsinaisia pitempiä runoja heillä ei juuri ollut, mutta sitä enemmän pieniä „primittöjä“ ja taikoja sekä sananlaskuja. Varsinkin lemmennostotaikoja Kat'ti kertoi melko joukon ja vielä hänelle tuntui niitä jäävänkin. Taikoihin he uskoivat vahvasti.“ Pekon Huot'in Kat'ti elää vielä (v. 1921). Martt. — Loits. I,₄ 1809, 1827, 2132.

Minin; Kiimasj. Inha. — Loits. I,₄ 1082.

Mitrofanoff Malanie; Uhut. Talollisen leski; v. 1918 79 v. vanha. Kemppe., Salm. — Lis. Ka 2158; tuuti 2300, 2307; viihd. 2344, 2344 a), 2348, 2348 a), 2348 b); san. 2374; loits. 2417, 2451.

Mitrofanoff Miihkali; ks. Hilippäini Miihkali.

Mitrofanoff Ol'ona; Uhut. Leski Ol'ona Mitrofanoff I. Hotjoona oli v. 1918 53 v. vanha; o. s. Vasiljeff; kotoisin Alajärvestä. Kemp. Lis. Ka 2138; mk. 2181, 2189, 2195, 2200; hää 2258; tuuti 2298, 2320; viihd. 2351; loits. 2415, 2461.

Mittojoff Petri; ks. T'eppiini Petri.

Moišseiini Kuśma; Latvaj. Ahosia Latvaj:n Hoapovaaralta. Kuśman laulutuksesta kertoo Bor.: „Illan suussa sunnuntaina, kun työ minulta loppui, läksin neljänneksen päästä Hautavaaralta etsimään erästä laulajaa Kuśmaa, joka päivällä oli metsässä. Minä tapasin miehen, mutta aika oli myöhäinen, jonka tähden panin kirjaan ainoastaan yhden runon. Hän lupasi seuraavana päivänä tulla luokseni tointansa jatkamaan, vaan ei tullut.“ Myöhemmin laulatti Karjalainen Kuśmaa, joka silloin oli 61 v. vanha. Oppinut virtensä taatoltaan. Suku kotoisin Oulujoelta. Elänyt ikänsä Latvajärvellä kaskenpoltosta, metsästyksestä ja kalastuksesta. V. 1908 hän asui vaimonsa kanssa sadan vuoden vanhassa pirttisessä, joka oli pönkitetty seipäillä sekä sisältä että ulkoa, jotta katto ei sortuisi vanhusten päälle. Tietäjän ammatista oli Kuśmalla vielä vanhanakin jonkun verran tuloa. Oli luja tietohuisissaan; sille parille, jonka hän pat'vaskana pani yhteen, ei tullut mitään pahaa pahansuovain ihmisten puolelta. Ks. Ahoini Kuśma; isä Piirteini I. Spiireini Moišsei; ks. sitä. Bor. II, Karj. — Ka I,2 769; eril. m. I,3 1284; loits. I,4 290, 1100, 1203, 1225, 1226.

Muljo Palaka; Uhut. Kemp. — Lis. hää 2263.

Musta Miikula; ks. Kiriloff M.

Muuan n. 70-vuotias eukko; Miinoa. V:n 1894 matkalla kertoo Blomstedt Miinoassa pitäneensä majaa Outokan Iivanan talossa, josta kaikki raavas väki oli poissa takamailla heinänteossa. Täällä (runonk:ssa Bl. sanoo: ent. Savinan talossa) laulatti Blomstedt vanhaa, lähes 70-vuotiasta eukkoa, joka oli vanhauskolainen eli „tarovieru“ eikä mitenkään antanut nimeänsä kirjaan, koska pelkäsi, että jos „mierolaiset“ tai „ristiveljet“ saisivat tietää, että hän oli laulanut, siitä olisi hänelle tullut reätkä eli synti. Eukko sanoi ennenkin laulaneensa runonkerääjille, Helsingin herroille, olipa hän omien sanojensa mukaan ollut kerran Oulussakin, sinne kutsuttuna, laulatettavana“ (Bl. n. 20). Blomstedtin tiedonannot verrattuina A. V. Ervastian matkakertomukseen „Muistelmia matkalta Venäjän-Karjalassa“ v:lta 1879 tekevät todennäköiseksi, melkein pä varmaksi, että laulaja-eukko oli Savinan vanhan isännän leski. Ervasti nimittäin kertoo majailustaan ukko Savinan eli „Sampan“ talossa (ss. 22—24), että silloin tämä vaimoinensa oli ainoa talossa kotona-olija, koska muu väki — aivan kuin Blomstedtin käydessä — oli kaukana niityllä tai kaskella, vaimonpuolet nuotalla. Ukko oli „staroverksi“, jonka vuoksi Ervasti kumppanineen meni naapuritaloon syömään, saadakseen maitoa ja voita, joita paastonaikana ei luultu Savinassa saatavan. Yöksi palasivat matkailijat Savinan taloon. Laulattamisesta ei E. puhu, eikä matkailijoilla siihen näy elleen aikaakaan, seuraavana aamuna varhain kun jo jatkoivat matkaa. Mutta mahdollista on, että Ervasti myöhemmin olisi Oulussa, jossa hän eli sanomalehdentoimittajana 1880-luvun alkupuolella, eukkoa tuttavapiirissä laulattanut, panematta runoja paperille; sillä toistaiseksi ovat nämät ja

muut aikaisemmat eukon runot tietymättömissä. Puhe „Helsingin herroista“ voi johtua tosin siitäkin, että runonkerääjät Savinan varakkaaseen taloon usein kyllä olivat poikenneet, mutta taas menneet runoja sillä kertaa kysymättä. M. m. on Meriläinen kertonut v. 1889:n matkalla viipyneensä Miinoassa pari päivää „erään ystävällisen Savina-nimisen ukon luona“ (kirjeessä allekirj:lle). Bl. — Hää I₃ 1494; loits. I₄ 131, 242, 887.

Muuan vaimo; Vuonn. Inha. — Ka I₁ 228; I₂ 902.

Muuan vanha naiseläjä; Vuonn. Matkakertomuksessaan v:lta 1834 lausuu Lönnrot: „Syötyäni Teppanassa välipalaa, jonka isäntä itse nyt kantoi pyötään, ja jona oli voita, leipää ja suolattua lihaa, ilmottautui muuan vanha naiseläjä laulamaan muutamia runoja. Niitä ei kuitenkaan ollut useampia kuin että 2 tai 3 tunnin ajassa ehdin panna ne kaikki kirjaan“ (Lönnrotin matkat I, siv. 210) Lönnr. — Mk. I₂ 1151; hää I₃ 1521.

Mäkeläini Miihkali; Vuokk. „Toskani Miihkali.“ Oiva sadunkertoja; kertoi satuja miesjoukolle, kun ennen veneellä Suomeen kaupalle mentiin. Hyvänsävyinen ukko, ei tehnyt pyhänä työtä eikä sallinut kiroamista. Kutoesaaan verkkoa lauleli ja satuja toimitti. Sieltä täältä maailmalta kuullut. V. 1892 n. 50 v:n ikäinen. Kuollut v. 1902. Raut., Martt., Niemi. — Eril. m. I₃ 1286; loits. I₄ 585, 585 a), 585 b), 644, 1103.

Mäkeläini Okahvie; Vuokk. Rautellin v. 1892 laulattama vanha, 80-vuotias eukko. Saarijärvestä tuotu, Arhippaisen Miihkalin vaimon sisar. Saarijärvi on „Kontokin matalla“ n. 6—7 virstan päässä Niskajärvestä; siinä on vaan viisi taloa, kaikki ylen köyhiä. Harvoin vieraita nähdään, sillä kylän kautta kulkee vain kivi- ja latvajärveläisiä Kontokkiin Iljan päivän praasnikkaan (Martt.). Laulunsa O. oppinut kaikki jo lapsena Saarijärvestä. Oli edellä mainitun Miihkali Mäkeläisen äitipuoli. Sanottiin „Toskan akaksi“; oli kooltaan pieni, „kävi hieromassa, jos käsi nyrjähti; jos kasvajainen kasvoi, niitä pois hieroi“. Raut. — Ka I₁ 560, 633, 687; mk. I₂ 1116, 1150, 1236; eril. m. I₃ 1287, 1329, 1390, 1414, 1447, 1456; hää I₃ 1516, 1559, 1580, 1688, 1749; tuuti I₃ 1873; viihd. I₃ 1909, 1962; loits. I₄ 780, 907, 961, 1406.

Mäkeläini Olli; Vuokk. Suomalaisen runonkeräyksen historiassa on Vuokkiniemellä Sakari Topelius-vanhemman päiviltä saakka hyvä kaiku. Vuokkiniemen kirkonkylä, jota VLR:ssa Vuokkiniemellä aina tarkoitetaan, on Uhtuen rinnalla pohjoisen Venäjän-Karjalan toinen kirkollinen, hallinnon ja liike-elämän suuri keskus. Lönnrot jo mainitsee sen käsittäneen n. 70 yhdessä ryhmässä olevaa taloa. Sen asutussuhteet ja lähin ympäristö selviävät seuraavasta virallisesta v. 1904 Vuokkiniemen papistolta saadusta tilastosta: Vuokkiniemen kirkonkylä 109 taloa, 749 asukasta; Köynäsjärvi 25 t., 200 a.; Tsenanniemi 16 t., 100 a.; Pirttilaksi 24 t., 151 a.; Ponkalaksi 14 t., 100 a.; Mölkkö 7 t., 51 a.; Venehjärvi 30 t., 243 a. Vuokkiniemeen sisältyvät runonkeräyksissä mainitut Iutala, Rimpiranta, Karkujärvi, Tollonjoki, Kapula, Piesunki ja Riinuojarvi. Vuokkiniemen kirkonkylästä ei milloinkaan ole tuon suurempia runosaaliita saatu, sen maine on oikeastaan enemmän historiallinen, koska Vuokkiniemi ensiksi on kohonnut kirkolliseksi ja yhteiskunnalliseksi keskuksiksi pohjoisessa Ven.-Karjalassa. Nämät seudut nimittäin kuuluivat — niin kerrottiin Repolassa — kirkollisessa suhteessa

Repolaan ennen Vuokkiniemen kirkon valmistumista. —Ensimmäinen itse Vuokkiniemen kirkonkylästä kotoisin ollut laulaja on Sakari Topelius-vanhemman keräyksissä mainittu Olli Mäkeläini, jonka laulamista seitsemästä katkelmasta yksi, loitsu „Kerskaussanat“, on painettu „Vanhojen runojen“ v. 1826 ilmestyneen kolmannen osan alkuun nimellä „Loihtiminen“ (siv. 1—2). Säilynyt käsikirjoitus, 1222 a) 12, on Topeliuksen veljenpojan, F. M. Toppeliuksen, käsialaa, ja käsikirjoituksen yläreunassa on huomautus: „Olli Mäkeläinen, käynyt 4 kerta yli Tunturin Lapin maassa“, arv., kuten Borenius on huomauttanut, kalastusretkillä Jäämeren rannikolla. Jo Borenius aikoinansa päätteli, että laulaja oli Vuokkiniemen seuduilta, koska eräs samporunon katkelma [VLR I,₁ 65] läheisesti liittyi Kettusen laulamaan ja erääseen Sjögrenin samalta seudulta saamaan Samporunoon (Q n. 43, VLR I,₁ 404). I. Marttisen Vuokkiniemessä tekemien tiedustelujen kautta on kysymyksessä oleva henkilö vedetty likemmäksi todellisuutta. Topeliuksen Mäkeläini on Marttisen v. 1921 antaman tiedon mukaan ollut vuokkiniemeläinen Mehvoñi Onuhrie, [ei Vet'oñi, kuten Marttisen mukaan aikaisemmin olemme ilmoittaneet] joka on Mäkeläis-nimeä käyttänyt Suomessa kauppamatkoilla. Onuhrieta ei muistella erikoisena runo- eikä tietoniekkana. Eli ikänsä köyhänä, viimeiset vuotensa vaimoineen poikansa, Mehvosen Mat'in, hoivaamana. On kuollut 1860-luvulla; vaimo elänyt miehensä jälkeen ja ollut kuollessaan toisella sadalla. Top. — Ka I,₁ 65, 176, 367, 686; eril. m. I,₃ 1364; loits. I,₄ 42, 487.

Mäkeläini Out'i; Vuokk. Miikkali Mäkeläisen vaimo; Rautellille ilmoittanut oppineensa tädiltään ennen; v. 1892 oli 45 v. vanha. Raut., Salm. — Lis. eril. m. 2215, 2217; tuuti 2271, 2285, 2287, 2288, 2322; loits. I,₄ 1015; Lis. 2383, 2387, 2396, 2397, 2404, 2405, 2406, 2421, 2422, 2426, 2427, 2435, 2437, 2438, 2443, 2458, 2471, 2482, 2485, 2486, 2492, 2508, 2521, 2528, 2533, 2534, 2539, 2541.

Mässi; ks. Hänñiñi Vaásselei.

Nakrisahon emäntä; Akonl. O. Martt. — Loits. I,₄ 148.

Nakrislahen Huotarin vaimo; Akonl. Ks. Huotarisen Maksiman naista. N. Les. — Loits. I,₄ 675, 1371, 1579, 1642.

Nakrislahen Riion akka; Akonl. Lehmän lypsyloitsun johdosta akka lausui: „Ei heitä, kaiken, enämpi onnako hyvin vieruija, ka mie heitä ikäni polsuitin. Niin ñi nyt, kun mi tulou, šitå pitoistah pietåh.“ (O. Martt. n. 15, I,₄ 1504). Martt., O. Martt. — Loits. I,₄ 546, 617, 1504, 1559.

Nakris-Matin akka; ks. Huotarisen Maksiman naiñi. Vrt. Nakrislahden Huotarin vaimoon; olisiko sama?

Narkkoñe Petri; ks. Huotariñi Petri.

N'ekka-Jyrin leski; Vuokkin. „Jyrin akka“. Virall. nimi: Moarie Iivanantytär T'eñeššeff, omaa sukua Mařkkesia Vuonnisesta. Moarien iså, Mařkke Iivananpoika, synt. Mikossa, virsta Vuonnisesta. Mařkke, samoin kuin hänen poikansa Soava ja Huotari ja tyttärenså

Moarie olivat laulajia, kerrottiin Karj:lle Vuonnisessa. M. laulanut Lönnrotille ja jollekin muulle n. 60 vuotta takaperin. Poika arveli sen olleen „Kajoanin tohtorin“ (Karj.); Mafkke on kuollut v. 1874—76. Jyrin akasta G. huomauttanut: „Huono laulaja. Kaikki virret vaillinaiset.“ Kuollut Petron pyhässä v. 1888 93 v. vanhana. [Var. v. 1886 huomauttanut: „ei ollut kotona“ (siis elossa)]. N'ekkañi on talon haukuntanimi Vuokkiniemessä. G II. — Ka I,₁ 73, 224, 407, 486, 630, 630 a); I,₂ 782, 981; loits. I,₄ 845 α).

Nenätön Hoto; ks. Sokie-Hoto; Latvaj.

Nevalaiñe Jementie; Kellov. Eng. — Mk. I,₂ 1082, 1251.

Niemen-Maksiman t. Mat'in vaimo; ks. Lesoñi Ol'ona.

N'ihvon leski Okahvie; Latvaj. Laulattamisesta kertoo Bor.: „— — aloin kirjoittaa [Latvajärvässä] erään Kivijärvässä syntyneen Okahvie nimellisen naisen runoja. Mainittavat ovat näistä hänen erinomaisen täydelliset häärunonsa, jotka yhteensä tekivät 401 värsyä, ja joista yksin tulijaisvirsi oli 249 värsyä pitkä.“ Latvajärveen naitu Kivijärvestä Marttisen paikalta; Malahvie Marttisen kanssa veljesten lapset ja yhdessä kasvaneet. Hää- ja itkuvirsiä osasi O. hyvin. Melkein kaikissa lähiseudun häissä käytettiin häntä itkettäjänä ja laulajana. Kadotti näkönsä vanhuudessaan. Varonen merkinnyt kuolleeksi jo v. 1886. Marttisen mukaan olisi kuollut vasta 1890-luvun lopulla 80:n vanhana. Bor. II. — Ka I,₁ 219, 220; I,₂ 767; mk. I,₂ 1109; hää I,₃ 1510, 1546—47, 1576, 1615, 1681; viihd. I,₃ 1906.

Niikkaanoff Hotatta; Hirvis. Renkimies; v. 1889 56 v. vanha. Kuullut poikasena Koutajärven tienoilla ja Kannanlahden puolella, vähän paikassaan, sekä muualla Venäjän-Karjalan pohjoisnurkalla ynnä Suomessa Kuusamossa. Mer. — Loits. I,₄ 20, 30, 1842, 1971, 2009.

Niikkaanoff Mihhei; Uhut. Renkimies; v. 1889 42 v. vanha. Kuullut vanhoilta ja kuljeksiessään. Kertoi Pekkosen talossa Uhtuessa. Mer. — Loits. I,₄ 784, 793, 975, 1473.

Niikkaanoff Risto; Kiimasj. V. 1889 60 v. vanha. Mer. — Loits. I,₄ 370.

Nikitin Risto; Kiimasj. (P). Huonokuuloinen ja vähävoimainen, v. 1888 88 v. vanha ukko. Kuullut isoisältään ja isoäidiltään ja lisää minkä mistäkin Ven.-Karjalan pohjoisosista, enimmäkseen kumminkin isoisältään. Mer. — Loits. I,₄ 2, 222, 333, 483, 591, 664, 876, 982, 1312, 1502, 1535, 1669, 1746, 1834, 2085.

Nikitina Stepañie; Oulanka. V. 1915 53 v. vanha; Oulangassa. Väis. — työ I,₃ 1785; tuuti 1830.

Nuori tyttö; Kivij. Raut. — Mk. I,₂ 1089.

Nuori tyttö; ks. Eräs 22-vuotias tyttö.

Nuori vaimo; Akonl. Hannik. — Hää I,₃ 1501; loits. I,₄ 256.

Nykäni Hoto; Sappov. Oli tarkkapäisimpiä vanhan kansan naisia Akonlahden seutuvilla. V. 1904 kerätessäni kalevalaisten sanain selityksiä Akonlahdesta tuli Hoto ensin sivullisena tätä toimitusta kuulemaan, mutta osoittihe pian muita etevämmäksi, ollen erinomaisen tarkka- ja selväjärkinen nainen. Häneltä sain varsinaisen työn ohessa kaikenlaista kansantietoutta. H. oli v. 1904 56 v. vanha, oli elänyt leskenä jo 20 vuotta. Syntynyt Tetriniemessä, laulunsa pienenä oppinut äidinäidiltään. Hoton myöhemmistä vaiheista tiedän vain sen verran, että hän vanhempana alkoi sairastaa. Kuva allekirj:n ottama v. 1904. Niemi, Ohrt. — Ka I,₁ 211, 288; mk. I,₂ 1028, 1086, 1132, 1196; eril. m. I,₃ 1442; hää 1496, 1541, 1601, 1602, 1670, 1766; tuuti 1807, 1836, 1857, 1866; sananl. 2033; tilap. 2058; loits. I,₄ 247, 669, 1061, 1600, 1632.

Nykäni Jupla; Akonl. Eng. — Mk. I,₂ 1265; työ I,₃ 1793.

Nykäni Kat't'i; Akonl. V. 1904 54 v. vanha. Niemi. — Mk. I,₂ 1212.

Nykäni Out'i; Akonl. Juplan tytär Akonlahdesta. Karj:n laulattaessa v. 1894 35 v. vanha. Heikki Hämäläisen vaimo. V. 1904 mainittiin: „Elää eikä vanha ole; vielä on nuori, onkohan 50 v.“ Karj., Niemi, Ohrt. — Ka I,₁ 338, 455; mk. I,₂ 1030, 1100, 1135, 1224; eril. m. I,₃ 1443; tuuti I,₃ 1871; loits. I,₄ 830,953, 1370, 1640.

Nykytti Samuli; ks. Trohkimaiñi Soava.

Ohkemien Moarie; ks. Moarie, „Kylän patsas“.

Ohvanaiñi Paraskeva; Uhut. V. 1886 51 v. vanha. Var. — Ka I,₁ 241; hää I,₃ 1535, 1553, 1717, 1718, 1719.

Ohvon vaimo Mat'ro; ks. Homasen Ohvon v. M.

Ohvokaiñi Arhippa; ks. Hilippäini A.

Ohvokaiñi Iro; ks. Jyvöälahden vaimo.

Ohvolasjovna Toarie; Mihheilä. V. 1889 64 v. vanha. Kuullut isältään ja äidiltään Usmanalla sekä isoisältään. Mer. — Loits. I,₄ 4, 8, 609, 794, 1010, 1019, 1617, 1618, 1680, 1823, 1969.

Ohvonasjeff Aññi; Uhut. Talollisen leski. Kemppe. — Lis. mk. 2196; hää 2257; tuuti 2306.

Ohvonasjeff Jehkimä; Uhut. V. 1889 83 v. vanha. Kuullut isältään ja muilta vanhoilta nuorempana kotitienoillaan sekä kuljeksiessaan Suomessa Muhoksen tienoilla; myös isänsä äidiltä, Okku Ohvokaiselta. Marttisen mukaan ei Uhtuella ole Jehkimää vaan

Jehhimä. Samassa hän huomauttaa, että kun karjalaiset eivät ole tottuneet lausumaan venäläisiä sukunimiä, muuttuu Afanasjeff Ohvonasjeffiksi j. n. e. Mer. — Loits. I,₄ 15, 16, 108, 772, 929, 976, 977, 1451, 1518, 1934, 1970, 1993, 2062, 2087.

Ohvonasjo Tat't'i; Vaarak. V. 1915 69 v. vanha; Uhtuesta tuotu. Väis. — Tuuti I,₃ 1798.

Okahvanan Muarie; Kostam. Iivanan leski Kelloniemestä. Oppi äidiltään, Okahvanan akalta, joka oli 90 v. vanha eikä enää osannut taikojaan. Kerääjän kysymykseen, oliko Muarie ketä parantanut, vastasi Okahvanan akka: „Oi lapsi rukka, monie kymmenie ta satoja on miän Muarie piäštän. Ei suinki hyvästä pahua tule.“ Raudan vihojen johdosta [I,₄ 161] akka kertoi: „Viime kesänä [1911] Pekon lesen Hilatta leikkai viikattehella jalkah hyvin pahaksi, tuli miun luo (akka sanoi), mie satuin olomah metsässä, [näht. niityllä selkosessa] hiän vuotti koko netälin meilä; mie kuin siitä kotih tulim ta puhuin rauvan vihoih, niin sinä iltana astu Hilatta kotihis, se niin kuin siivellä pyyhki, malta sie. Vain ei sitä pie äijiä palkkua ottua, siitä luku mänöy tehottomaksi, jotta ei ni toitsi tepsii.“ N. Les. — Loits. I,₄ 161, 273, 461, 1004, 1031, 1032, 1383, 1482, 1541, 1651, 1813.

Okahvie; Suurij. V. 1871 nuori neitonen. Bor. I. — Hää I,₃ 1649, 1734.

Okahvie Mikitta; ks. Mikittä[ini] O.

Okko; Sompaj. Vanhemmanpuoleinen vaimo, Uhtuesta syntyisin, Sompajärveen naitettu (Bor.). Bor. II. — Hää I,₃ 1659.

Okseñi; Soukeloj. Salm. — Hää I,₃ 1657, 1741.

Ol'eksei; Kolj. Ol'ekseitä oli Inhalle mainittu hyväksi laulajaksi, mutta todellisuudessa hän ei ollut tuon etevämpi. Inha. — Ka I,₁ 206, 331, 428; I,₂ 903; loits. I,₄ 219, 448, 1136, 1216, 1266, 1267.

Ol'eksein emäntä; Kuivaj. V. 1915 n. 60—70 v. vanha. Paul. — Loit.s. I,₄ 400, 1374.

Ol'eksein naiñi; ks. Juakkosen Ol'eksein emäntä.

Ollikaiñi Riiko; Ponkal. „Tsinkki-Kiiko“. V. 1915 104 v. vanha, sokea tietäjä. Marttiñi mainitsee, että maine Tsinkki-Riion „tietohuisista“ oli Ven.-Karjalassa laajalle levinnyt. Häntä ja Smötkyistä pidettiin tietäjäpolven viimeisinä pylväinä. Paul. — Lis. eril. m. 2216; loits. I,₄ 187.

Omel'ien akka Miinoassa; ks. Saljo Kat't'i Ivanovna.

Omel'ien vaimo; Kivij. Sampon-Juplan tytär Akonlahdesta; 16 vuotiaana naitu Kivijärveen. N. 35 v. vanha v. 1893. Mies Lesoñi Omel'ie († 1918). Morsiamensa toi Omel'ie suoraan kisakentältä. Siitä kertoo Marttiñi: „Oli Petrun päivän pruasniekka noin v. 1876—77. Tavallisuuden mukaan oli Kivijärven „purlakkoja“ keräytynyt Akonlahteen. Omel'ie, joka jo kotona lähteissään oli vanhemmilleen sanonut, ettei „tykätä pahua,

vaikka pruašniekasta sattunou perehen l'isiä tulomah“, kisakentillä keksi mustasilmäisen nuoren tytön. Iltapäivällä mentiin sulhasiksi ja samana iltana pidettiin häät. Aamulla sitten lähdettiin nuorta morsianta uuteen kotiin tuomaan. Omel'ien naisen ei ole puutetta tarvinnut kärsiä, mutta terveytensä on ollut horjuva. Hän muistaa koko joukon taikoja ja pienempiä loitsurunoja, mutta ei niitä mielellään kertonut. On kuullut isältään Sampon-Juplalta melkein kaikki, mitä muistaa.“ Jupla-ukosta kertoo Marttiini, että hän oli mies „joka hyvin pitkän elämänsä aikana on nähnyt sekä tuulta että tuiskua, mutta kaikesta huolimatta on viime vuosiin asti säilyttänyt sekä henkiset voimansa että ruumiillisen terveytensä, joka vasta viime vuosina on ruvennut heikkonemaan. Ukon sekä puheissa että käytöksessä on aina ollut tavallista enemmän pontta ja kantavuutta. Epäilemättä hänellä olisi muistissa syntyjä syviä, varsinkin mitä taikoihin tulee, mutta en ainakaan minä ole häntä saanut mitään kertomaan.“ Syksyllä v. 1903, kun M. kävi ukon luona kyselläkseen muutamia häämenoihin kuuluvia taikoja, oli tämä jo kovin vanhentunut ja ikääkin oli 90 v. paikoilla. Omel'ien naiini elää vielä (v. 1921). Erittäin järkevä nainen ja sovittava luonne. Martt. — Loits. I₄ 1348, 1758, 2054, 2092.

Omenaiini Huotari; Tetrin. Osasi kuuluisan Homan lauluja [ks. Homa], sillä Bernerin konseptivihossa on n:ssa 35 Huotari Lyttäsen nimen alapuolella sanat: „Homan laulut“, millä ei voitane muuta tarkoittaa kuin, että Huotari oli perinyt lauluja Homalta. Miehen nimi Bernerillä: Lyttäne Huotari. Akonlahdessa sanottiin Huotari v. 1904 Lytän Mikihvoaran veljeksi ja Huotaria kuvattiin näin: „Olipahan tuo, rahvahan mies vaan semmoine. Iso mies, vahva. On kuollut, onkohan vuosia kymmenen, vai enempi.“ Vanhoilla päivillään eli kerjuun varassa. Tiedot kuolinvuodesta epävarmat. Varonen v. 1886 ilmoittaa: „kuollut vuotta 3 sitte“; toisen tiedon mukaan H. olisi kuollut vasta v. 1890. Bern. — Loits. I₄ 888.

Omenaiini Mikihvoara; Lyttä. N. 10 virstaa Vuokinsalmesta Akonlahteen päin on Lytän pienoinen, vain neljä taloa käsittävä „metsäkylä“. Tästä, kylästä oli „Lytän Mikki“, joka lauloi Bor:lle v. 1871 erikseen ja yhdessä veljensä Ossipan kanssa. Silloin vanhemmanpuoleinen mies. Oli Ven.-Karjalan huomattavimpia miehiä aikansa. Osaavasti lausuu Marttiini näistä: „Karjalassakin ovat aikojen kuluessa omat kuuluisat miehet olleet. Kuka heistä lienee saavuttanut maineensa tietäjänä, runontaitajana, kuka kuuluisana metsänkävijänä tai ohhansikkana, sanasavotsikkana j. n. e. Semmoisia kuuluisia miehiä oli Lytän Mikki, Juurikka-Kirilä (Pirttil.), Mikihvuraani Iivana (Kivij.), Jamaani Puavila (Uhut), Munankilahden Kormila j. n. e.“ Muisteltiin v. 1904 paikkakunnalla laulajana, tietäjänä ja kuuluisana pat'vaskana. Hänen tietäjämäineensa oli suuresti lisääntynyt siitä, että paransi kivijärveläisen Outokkaisen Ol'okan vaikeasta, lääkärien parantumattomaksi julistamasta taudista. Kerrottiin että M. oli kulkenut kaukana pohjoisessa, oli „Lapin ukkoja oikein“. Synt. n. v. 1808, kuollut v. 1878. Bor. I, Mustak., Ollil., Paul. — Ka I₁ 392; mk. I₂ [1101]; loits. I₄ 150. 339 α), 366, 397, 508, 698, 698 a), 1643.

Omenaiini Ohvo; Niskaj. Antanut Akonlahden seutuvilla Meriläiselle loitsuja, oli M:n ilmoituksen mukaan „huonokuulonen ja voimaton, köyhä kylän kulkulainen“ (n. 271), v. 1888 105 v. vanha. Erään Akonlahdessa muistoonpannun taian Ohvon sanotaan kuulleen „isältään, Homa Omenaiselta, samassa kylässä“ (n. 2310). Samoin sanotaan myös n:ssa

2317 ja 2323. N:ssa 271 sanotaan „kertoi Ohvo Omenainen Niskajärven kylästä Akonlahden pitäjältä“. Ohvoa v. 1904 Akonlahdessa tiedustellessani sanottiin Ohvo O:n asuvan Vuokinsalmessa eikä Niskajärvessä. Olisiko tämä Ohvo ollut kuuluisan Homan poika? Ks. Homa. Mer. — Loits. I,₄ 95, 120, 121, 660, 1463, 2101, 2114.

Omenaihi Ossippa; Lyttä. Ossipasta ja hänen veljestään, Mikihvoarasta, lausuu Bor. matkakertomuksessaan: „Peraat laulajat [Akonlahdessa] ovat kaksi Lyttäis-veljestä, Mikihvaara ja Ossippa. Edellinen on tietäjänä tunnettu Uhtuessa ja Vuonnisessa asti sekä kauvempanakin, vaan kertomarunojen laulajana on nuorempi veljes häntä taitavampi.“ Ossipalta yksin sai Bor. 7 runoa; sitäpaitsi lauloi O. pari runoa yhdessä veljensä Mikihvoaran kanssa. Vanhemmanpuoleinen mies oli O:kin jo tällöin; kolmas veli oli Huotari (Bernerin Huotari Lyttäine), neljäs Konaška [ks. Ahappeine Iivana]. Hannikaiselle O. lauloi Lytässä v. 1877. Reijonen kirjeessä Boreniukselle v. 1885: „muistan, että Akonlahden Oleksin talosta Lyttäniemelle, josta matkaa kuului olevan 2 s. o. 5 lyhyen virstan paikkeille. Veljekset Omenaiset taisivat laulaa molemmat, Ossippa, vanhempi, lauloi varmaan.“ V. 1904 ei Akonlahdessa Ossipasta enää paljoakaan tiedetty. Hänen kerrottiin kuolleen markkinamatkalla Suomessa 1880-luvulla. Bor. I, Bern., Hannik. — Ka I,₁ 38, 38 a), 163, 163 a), 163 b), 604, [677]; I,₂ 742, 998; mk. I,₂ [1101], 1225, 1250, 1250 a); loits. I,₄ 339 a), 824.

Omenaihi Paraska; Akonl. Poahkomie Omenaisen sisar. Kuullut isältään ja äidiltään kotikylässään ja kotitienoillaan. Meriläinen ilmoittanut P:n iän v. 1889 75 vuodeksi. Pitkän elämänsä aikana saanut paljon puutetta kärsiä, varsinkin leskeksi jäätyään. V. 1908 ollut jo toistakymmentä vuotta kuolleena. Mer. — Loits. I,₄ 674, 925, 1595, 2008.

Omenaihi Poahkomie; Akonl. Virall. nimi: Pahom Melentjeff. Aikanaan tunnetuimpia Akonlahden tietäjiä. Inha kuvaa hänet hyvissä varoissa eläväksi, ystävälliseksi ukoksi, joka ei salaillut tietojaan, vaan kohteli avomielisesti ja ennakkoluulottomammin, kuin moniaat muut, tutkijoita (Kalev. laulum., s. 124). P. kertoi Karjalaiselle oppineensa taikansa ja sanansa eräältä Lapista karanneelta mieheltä ja eräältä Latvajärvestä syntyisin olleelta naiselta. Mer:lle ilmoittanut kuulleensa isältään ja isänisältään sekä äidiltään sam. kylässä. Oli paraita sanaseppiä, tietäjä „ilmanikuini“, pat'vaskana ensimmäisiä. P:n pat'vaskan varat olivat voittamattomat. Eräs paikkakuntalainen häntä kuvasi: ropakanlainen ukko, selväpäinen; sukkelasanainen, mitä viisaimpia vain miehiä; sillä paikalla syntynyt; hammaasmaosta se loihti ja peästi. — Kuoli talvella v. 1903 94:n vuoden iässä. Kuva Inhan v. 1894 ottamasta pienennetty. Bern., Mer., Martt., Karj., Pfal. — Ka I,₁ 162, 359; I,₂ 740; hää I,₃ 1604; tuuti 1795; loits. I,₄ 144, 144 a), 258, 258 a), 259, 470, 470 a), 470 b), 507, 577, 827, 951, 952, 1090, 1171, 1287, 1462, 1493, 1520, 1592, 1676, 1676 a), 1676 b), 1784, 1785, 1858, 1859, 1860, 1861, 1862, 1863, 2025, 2061, 2061 a).

Omenaihi Tero; Akonl. Simana O:n poika (ks. Jeysein Simanaa). Virall. nimi: Terentjei Semenovitš. Ei erikoinen runojen taitaja. Murhattiin Sotkamossa talvella 1892—3; oli kuollessaan n. 50—60:n paikoilla. Bern. — Ka I,₁ 358.

Omenaihi Simana; ks. Jeysein Simana.

Omenaini T'imo; ks. Jeyssein T'imo.

Ondreine Gostja; Suurij. Europæuksen laulattama v. 1845, Genetzin 17. VIII. 1872. Europæus laulatti Gostjaa todennäköisesti joulukuun alussa, Suurenjärven kylässä, koska Eur. silloin Repolan pohjoispuolella olevasta Omelian kylästä, jossa hän alkoi runoja saada, kulki itäänpäin Muujärven kantta Tiiksijärveen, ja sieltä kääntyi pohjoiseen Kiimasjärveen, jonne tie menee Suurenjärven kautta. Bor:n mukaan on Suurenjärven kylä (1870-luvulla 10 taloa) Aunuksen läänin pohjoisosassa pari pk. ison Nuokkijärven eteläpuolella. Asukkaiden mainitaan tulleen etelästäpäin, Muujärven kylästä. Genetzin 17. VIII. 1872 kirjaanpanema liittyy niin tarkkaan E:n runoon, että laulaja epäilemättä on ollut sama. Mainittiin Karj:lle eläneen Poadenessa. Ondreisen Gostjan pojasta ks. Gostjañe Iivana. Eur., G II. — Ka I,₁ 9, 9 a), 681; I,₂ 706, 960, 960 a).

Ondreine Mehvo; Suurij. Kuollut 1881? (Var.). Bor. II, G II. — Ka I,₂ 705; eril. m. I,₃ 1309.

Onëksin leski Marppa; Tuhkala. Suvannosta tuotu, v. 1872 keski-ikäinen vaimo. Tuhkala on runoalueen rajaseutua. Matkakertomuksessaan lausuu Bor.: „Tuhkalassa erottuamme, Genetz Savannosta sai ainoastaan yhden häävirsikokoelman, Kiimasjärvestä ei mitään. Minäkin puolestani panin Tuhkalassa kirjaan palasen häävirsistä. Muuta en sieltä saanut enkä Katoslammista, Akkasista, Ohasta ja Pistosta mitään.“ Bor. II. — Hää I,₃ 1731.

Ont'ippaini Loasari; ks. Lesoñi L.

Ontrein naini; ks. Torikan Ontrein n.

Ontreijova Anastasia; Luvaj. Mer:llä myös Nastassie O.; v. 1889 58 v. vanha; kuollut vanhoilta kotikylissään. Mer. — Loits. I,₄ 2060.

Ontreini Jyrki; Vuonn. Kuuluisan Sjögrenin ja Lönnrotin aikuisen laulajan, Savasteisen Ontrein poika, pohjoisen Ven.-Karjalan kaikkein huomattavimpia laulajia. Sanoi v. 1877 syyskesällä täyttäneensä 71 v., siis syntynyt v. 1806; oppinut enimmäkseen runonsa isältään tämän kanssa kalassa käydessään. Sampovirressä (VLR I,₁ 84) esim. sanoo Borenius Jyrin hyvin uskollisesti säilyttäneen isänsä laulutavan, „vaan paikoin se on lyhennyt siten, että yksityisseikat ovat karisseet pois“. Jyrki asui Haapakuotkuessa, mantereella lähellä Pistonjoen suuta, viisi virstaa kylästä. Kun Lönnrot v. 1833 syksyllä Vuonnisesta palasi Vuokkiniemeen, oli hänellä soutajina m. m. Ontrein talon vanha emäntä, hänen miniänsä ja tyttärensä, jolloin emäntä, näyttäen erästä n. penikulman päässä Vuonnisesta olevaa saarta, kutsui Lönnrotia vasta siellä käymään, koska perhe aikoi seuraavana kesänä muuttaa sinne. Bor:n muiston mukaan oli Jyrki maininnut raivanneensa uudistalon 40 vuotta sitten, mikä sopii yhteen edellämaitun tiedon kanssa. Bor. huomauttaa, että talon kohdalla oli metsäinen niemi, joka tulvan aikana näyttää aivan saarelta. Bor. on Jyrkiä verrannut Arhippaiseen Miihkaliin ja huomauttaa hänen runojensa ihmeteltävästä, klassillisesta puhtaudesta, joka ilmaantui eri aineiden sekoituksen välttämiseksi, jossa J. oli melkein Miihkalia etevämpi. J. lauloi Bor:lle syksyllä v. 1871 eepilliset runonsa, v.

1872 lisäksi loitsuja ja karhunpeijaisvirret. V. 1877 vertasi Bor. vielä Jyrin runot. Kaikkiaan muistoonpani Bor. häneltä 29 runoa, jotka sisälsivät yli 2400 säkeen. Jyrki oli ulkomuodoltaan Añni L:n mukaan „samaa mallia kuin Vasseleikin“. Luonteeltaan Bor:n ilmoituksen mukaan oli J. hiljainen, mutta toimen mies. Boreniuksen käydessä v. 1872 oli Jyrki jo heittänyt talonsa isännyyden pojallensa Iivanalle, mutta otti silti yhtä ahkerasti kuin ennenkin talon toimiin osaa. Hän ei itseensä tahtonut kehua ja siksipä häntä vain sivumennen mainittiin laulajana (Borenius, Suomen Kuval. 1873, s. 278). Aikoinaan oli Jyrki ainoa „kirjamies“ koko seudulla. Karjalaiselle Jyrki mainittiin kuolleeksi n. 10 vuotta sitten 70 paikoissa, siis n. v. 1884. V. 1872 valokuvasi A. Berner Jyrin; B:n valokuvasta tehty jäljennös nähdään tässä [ks. Homañi Ohvo]. Vanhempi veli Vašsil'ei, sisar Moarie (ks. Rotjosen akka M.), pojat Jyrkiñi Iivana ja Jeremei. Bor. I—III. — Ka I,₁ 84, 84 a), 84 b), 186, 186 a), 265, 265 a), 308, 308 a), [341], 370, 370 a), 414, 414 a), 491, 491 a), 641, 641 a), 690, 690 a); I,₂ 801, 801 a), 802, 802 a), 802 b), 802 c), 872, 872 a), 895, 982; eril. m. I,₃ 1292, 1293, 1330, 1351, [1360]; loits. I,₄ 81, 81 a), 193, 193 a), 302, 302 a), 425, 425 a), 426, 855, 855 a), 857, 857 a), 910, 1113, 1113 a), 1114, 1207, 1207 a), 1241, 1241 a), 1242.

Ontreini Tomenttie; Luvaj. Valtasien sukua. Bor:n käydessä n. 60-vuotias. Oli kylänsä parhaimpia eläjiä, luku- ja kirjoitustaitoinen; vanhauskoisten johtomiehiä. Kova kaskenkaataja, ahkera kyntäjä ja taitava kalastaja. Harjoitti myös seltin kauppaa. Kuoli Var:n tiedon mukaan v. 1885 (Les:n tieto: v. 1900, ei voi olla oikea). Bor. II. — Ka I,₁ 154, 382, 445.

Ontreini Vašsil'ei; Vuonn. Haapakuotkuen Jyrin vanhempi veli. Ei oikeastaan ollut runonlaulaja. Bor. lausuu hänestä: „Koska hän lapsuuden päivistä saakka ei ole laulun taitoa harjoittanut, hän ei ensin tahtonut näitä unhotettuja muistoja ruveta tapailemaan, kieltäen olevansa runon sukua; mutta ukon siihen vihdoon ryhdyttyä, näyttihe että oli hänelläkin ollut suussa suuri tieto, vaikka muisti nyt jo oli alkanut pettää.“ Asui yksinäisellä paikalla Paalan uudistalossa Pistonjoen varrella, kosken korvalla, muutamia virstoja joen suusta. Añni Lehtosen kuvauksen mukaan: „Isolaatuinen mies, jolla oli ollut oikein suuri ruskea parta. Oli kalamies, pyytänyt lohta Pissonjoesta. Hirsistä salvanut seinät koskeen ja asetellut rysät. Savottamiehet nyt ne purkaneet.“ Bor. arvosteleo Vašsil'ein iäksi v. 1872 n. 70 vuotta. V. oli ollut naimisissa Tsenan laulajan Petri Kettusen tyttären kanssa; Lesosen mukaan kuollut 1870-luvulla. Bor. II. — Ka I,₁ 91, 187, 492, 693; I,₂ 810.

Ontrojeff Jyrki; Kontokki. V. 1889 67 v. vanha. Kuullut vanhoilta syntymäkylässään Paanajärvellä. Mer. Loits. I,₄ 367, 1620, 2081.

Ontroñe Tanila; Tsiksa. V. 1889 86 v. vanha; kuullut isältään, isänsä veljeltä ja vanhoilta Voijärvellä. Mer. — Ka I,₂ 950; loits. I,₄ 6, 653, 984, 1961, 1967, 1968, 2088.

Ontronofv?] St'epañie; Uhut. V. 1915 44 v. vanha; synt. Uhtuessa. Väis. — Tuuti I,₃ 1860. Elää vielä v. 1921.

Ontroppañe Poavila; Kellov. V. 1889 68 v. vanha; kuullut vanhoilta kotikylässään

Nokeuksessa; kertoi Kellovaarassa. Mer. — Loits. I,₄ 2075, 2076, 2084.

Ontroppainē Vaššēl'ei; Vaarak. V. 1888 64 v. vanha; kuullut esivanhemmiltaan. Mer. — Loits. I,₄ 779, 879, 1009, 1079, 1138, 1557, 1672.

Onuhrie; ks. Lesoñi O.

Onukka; Uhut. Markkeisen Potahvein leski; v. 1894 52 v. vanha. Inha. — Hää I,₃ 1720.

Ort'on vaimo Oppo; Uhut. B:n laulattaessa v. 1872 keski-ikäinen vaimo. — Syntyi Uhtuessa, meni naimisiin saman kylän miehelle Onttol'an Ort'olle, kuoli 60:n iässä n. v. 1886. (Karj:lla 1887:n paikoilla.) Isältään, joka oli ollut hyvä laulaja, O. lienee enimmät laulunsa oppinut. O. oli ahkera ja toimelias talonemäntä. Eli hyvin koko ikänsä, vaikkei erityistä rikkautta ollut. Oli ahkera kalastaja, usein oli Opolla veres kalakeitto perheelleen tarjottavana. Bor. II — Ka I,₁ 509.

Orttemjovna Okku; Tjemjärvi. V. 1889 60 v. vanha. Mer. — Hää I,₃ 1743, 1744.

Out'i; Kenttij. Inha. — Ka I,₁ [169]; I,₂ 974; mk. I,₂ 1136; loits. I,₄ 1384.

Outokinovna Moarie; Luvaj. Outokiiman tytär. V. 1889 62 v. vanha; kuullut vanhoilta kotikylässään. Mer. — Ka I,₁ 335; loits. I,₄ 355, 650, 944, 1630.

Outokka; ks. Lesoñi Outokka.

Outokka Savinaisia; Miinoa. Outokka ei ollut tietäjä eikä runontaitaja, mutta O:n isä kuuluu aikoinaan olleen kuuluisa tietäjä. Kuollut 1890-luvulla. Bl. — Loits. I,₄ 812.

Outokkaiñe Iivana; Kiv. Martt. — Loits. I,₄ 743.

Outokkaiñe Iivana; Munank. Eng. — Mk. I,₂ 1266.

Palaka eukko; Uhut. Salm. — Lis. tuuti 2282, 2292, 2304, 2328; loits. 2474, 2522, 2525.

Pankro? Latv. Bor:n käydessä v. 1872 mainittiin Latvajärven muka kuuluisimpana laulajana, ei Arhippaista Miihkalia, vaan erästä Pankroa, mutta P. ei silloin ollut kotona, vaan oleskeli Suomessa, Puolangalla, työnhaussa. Tähän suureen huutoon arveli Borenius aivan oikein miehen loitsijamaineen olevan syynä. Bor. pyysi silloin 4/7 1872 kirjeellisesti Puolangan kunnansihteeriä, Jaakko Aspia, Pankroa laulattamaan, mutta tämä näht. ei ollut enää siellä, vaan mahdollisesti Kiannalla, jonka vuoksi Asp lienee pyytänyt Kiannan nimismiestä, I. Saksaa, asiasta huolta pitämään. Kun Saksan v. 1874 Kirj. Seuralle lähettämät runot Bor:n mukaan läheisesti liittyvät Latvajärven Moissein [ks. Ahoñi Moissei] laulamiin, on todennäköistä, että Pankron runot on näin saatu talteen. Pankrosta tietää Lesoñi, että hän oli Ahosia ja Mikitän poika. Kun yksi Moissein veljistä juuri oli Mikittä nimeltä, oli siis Pankro tämän veljenpoika. Oli syntynyt Latvajärvellä, oleskeli parhaan ikänsä Suomessa. Oli tunnettu hyväksi lampaannahkojen muokkaajaksi.

„Muuta rikkautta ei Pankrolla ollut kuin raudat, joilla hän lampaannahkoja pehmitteli.“ P. oli hyvin viinaanmenevä mies; minkä tienasi, söi ja joi. Noin 1885:n paikoilla P. hävisi Suomeen, hänen viimeisistä vuosistaan ei tiedetä (Les.). Varosen mukaan olisi P. kuollut n. v. 1882. Saksa. — Loits. I,₄ 77, 101, 173, 285, 415, 462, 548, 583, 842, 1657.

Pankroñi Tiitta; Jyskyj. G:n alk. käsik. Bor. merkinnyt: Iknattaiñi T., Pankrosia, v. 1877 87 v. vanha. G II. — Ka I,₂ 708.

Pappisen emäntä; Niskaj. V. 1915 n. 70 v. vanha. Paul. — Lis. Ka 2166; loits. 2447, 2480, 2495.

Parppeine Vaásil'ei; Suurij. Kuollut v. 1883? (Var). Bor. II. — Ka I,₁ 147; loits. I,₄ 799.

Parva-Jussi; Munank. Parvala-niminen talo on Suomen puolella, Latvajärven ja Suomussalmen välillä (Martt.). Eng. — Mk. I,₂ 1267.

Paulajeff Teppana; Vuokk. V.1889 56 v. vanha. Mer. — Erii. m. I,₃ 1285.

Pekon-Huotin Kat't'i; ks. Mikkojeff Kat't'i.

Pekon-Huot'in naiñi; ks. Mikkojeff Aññi.

Perttuñe Arhippa; Latvaj. Kalevalan kehityshistoriassa tulivat Arhippa Perttusen runot käänteeseen muodostaviksi. Vasta sen jälkeen kuin Lönnrot huhtikuussa v. 1834 oli tämän Vienan läänin etevimmän runonlaulajan tavannut ja hänen tavattoman runsaat runovaransa muistoonpannut, saattoi Kalevala kasvaa kansaneepokseksi, jonka puitteisiin mahtui koko vanha runoutemme. Sekä laulujen lukumäärän — Arhipan laulamia runoja on lähes 60 (silloin eri runoiksi luettu muihin liittyneet johdatus- ja loppusanat) — että niiden sisällyksen ja muodon puolesta on tämä suuri mestari yläpuolella muiden. Hänen runoissaan, huomauttaa Borenius, ei yleensä tavata sitä eri runojen yhteen sekoittamista, joka huonommilla laulajilla on tavallista. Se kaunis kuva, minkä Lönnrot matkakertomuksessaan ja Vanhan Kalevalan esipuheessa Arhipasta ihmisenä piirsi, on niin tunnettu, että emme sitä tässä toista: Arhippa oli todella kuin suuri patriarkka, joka osoitti tien nuorisolle nousevalle, polvelle ylenevälle. Perttusien suku oli neljä tai viisi miespolvea sitten tullut Oulujoen varsilta, Arhippaisen Miihkalin tiedon mukaan „Perttulan kylästä“, jonka nimellisiä taloja Bor. on maaverokirjoista löytänyt v. 1680 Oulunsuun kylästä ja Muhoksen Laitasaarelta. Runonsa sanoi Arhippa oppineensa koostaan ja väkevyydestään „Suureksi Iivanaksi“ kutsutulta isältään. Arhippa oli perheen ainoa poika, jota paitsi oli kolme tytärtä: Moarie (naitu Kellovaaraan), Salomanja (Torohvein Piminänpojan vaimo) ja Maura (vaimona Miihkali Jeremeinpojalla). Lapukka-järven rannalla nuotalla ollessa oppi A. pienenä poikana runonsa, kuunnellensa isävainajansa ja erään lapukkalaisen apumiehen laulua: yökaudet olivat nämät laulaneet käsitysten valkean ääressä eivätkä samaa runoa koskaan kahdesti. „Jos nyt taattoni eläisi, niin kahtena netelinä et hänen lauluja kirjottaisi. Senlaisia laulajoita ei enää maahan synny ja kaikki häviävät ne vanhat laulut pois kansasta“, virkkoi A. Lönnrotille. Myöhemmin on arveltu, että Arhipan isän laulukumppani oli kotoisin

Venehjärvestä Lesosia, joka tuli talolliseksi Latvajärven Kuikkalahteen ja oli nimeltään Torohveinen Iivana eli „Kuikka-Iivana“. Mutta Vanhan Kalevalan alkuperäisen k:n alkulauseessa Lönnrot ilmoittaa miehen nimeksi Mitron. Lönnrot laulatti Arhippaa kolmatta päivää; vähien varojensa vuoksi hän saattoi A:lle antaa vaivanpalkkaa vain 3 ½ pankkoriksiä, mutta lausuu kirjeessään Keckmanille 1/5 1834, että hän, jos olisi varakkaampi, tahtoi Arhipalle antaa kunniapalkinnoksi 20 ruplaa. Lönnrotin käynnin jälkeen eli tuo jo silloin 80-vuotias vanhus vielä yli puolenkymmentä vuotta ja runonkerääjiä kävi kahdesti hänen luonansa, nim. v. 1836 laulatti Arhippaa Cajan ja 1839 Castrén, jotka, ikävä kyllä, eivät enää panneet kirjaan kuin muutamia harvoja runoja. C. oli toivonut saavansa Arhipalta loitsuja, mutta pettyi, sellaisia hän ei saanut, sillä A. oli sanonut, ettei hän niitä ollut opetellut, koska piti taikuutta synnillisenä ja jumalattomana (C:n matkak.). Castrén muuten kehui Arhipan vapaamielisyyttä siinä, että hän salli C:n ja hänen matkakumppaniensa käyttää talon ruoka-astioita ja veitsiä ja salli heidän polttaa tupakkaakin tuvassaan, jota muualla ei missään suvaittu (Resor o. forskn. I 89). Sukutietoina mainitaan, että Arhipakin, kuten isänsä, oli väkevä; ei ollut pitkä, mutta tukeva mies. Kerran A. rukiita kannettaessa ehdotti tovereilleen Ivaskaiselle Jyrille ja Iivanalle: „kuotetah, vel'l'et, kuka pitimmän matkan juoksou.“ Arhippa 5 nelikkoa [1 nel. = 4 ½ meidän vanhaa kappaa] rukiita selässä juoksi pitkän matkan muiden edelle, toiset eivät voineet kuin pikkusen matkaa (Bor.). Arhippa on kuollut luultavasti v. 1840 tai viimeistään seuraavana vuonna. Hänen pojastaan ks. Arhippaine Miihkali. Lönnr., Caj., Castr. — Ka I₁ 54, 54 a), 54 b), 170, 170 a), 171, 297, 297 a), 339, 339 a), 362, 362 a), 399, 399 a), 469, 469 a), 527, 615, 678, 683, 683 a); I₂ 758, 758 a), 758 b), 759, 759 a), 759 b), 760, 763, 865, 892, 925, 978, 978 a); mk. I₂ 1033, 1103, 1103 a), 1103 b), 1103 c), 1105, 1105 a), 1105 b), 1182?, 1186, 1230; eril. m. I₃ 1278, 1347, 1375, 1420, 1471; op. 1998, 1999, 2005, 2006, 2008, 2092; loits. I₄ 168, 280, 281, 410, 411, 411 a), 411 b), 836, 836 a), 837, 905, 921, 1095, 1095 a), 1096, 1397, 1656.

Perttuine Matro; Lapukka. Iivana Perttusen tytär Latvajärvestä. V. 1915 yli 80 v. vanha. Kuullut isävainaaliansa, Iivana Perttuselta. Eli Lapukassa. Arhippaisen Miihkalin serkku. Paul. — Loits. I₄ 1190, 1227, 1396, 2034.

Perttuine Moarie; Kellov. Suuren Latvajärven laulajan Arhippa Perttusen sisar. Oli Kellovaarassa naimisissa taitavan laulajan, Miihkalin, kanssa, jonka isä oli Ponkalahdesta syntyisin. Moarieta laulatti Lönnrot huhtikuussa v. 1835. Lönnrotin käydessä oli Moarie jo vanha, kuten näkyy seuraavasta kohdasta L:n matkakertomuksessa: „Tulin ensinnä Kellovaaraan, jossa vanhalta akalta, Latvajärven Arhipan sisarelta, kirjoitin usiampia runoja.“ Moarie kuoli v. 1854 t. 55 toisella sadalla, melkein 120 v. vanhana(!). Matkalla Kellovaarasta Jyskyjärveen kirjoitti L. Moarien pojalta, Simanalta, metsäpirtissä kaksi tuntia runoja; ks. Miihkaliine Simana. Lönnr. — Ka I₁ 208, 573; I₂ 701, 954; mk. I₂ 1144; hää I₃ 1662; viihd. I₃, 1903.

Perttuine Šimana; Latvaj. Iivanan poika. Mainittu kuolleeksi v. 1894. Bor. II. — Ka I₁ 619; loits. I₄ 1400, 1401.

Pestrikö Tero; Sohjenans. V. 1915 73 v. vanha; synt. Sohjenansuussa. Väis. — Ka Lis. 2155, 2176; viihd. I₃ 1920.

Pestrikö Vašši; Sohjenans. Väis. — Työ I,₃ 1784; viihd. 1900.

Petrin Añni; Kivij. V. 1911 16 v. vanha; Lesosia; ks. Marttiini Sandra. Martt. — Loits. I,₄ 1344.

Petrin Mañu; Kivij. V. 1911 16 v. vanha; Lesosia. V:sta 1916 naimisissa Suomussalmen kirkolla Akonlahdessa syntyneen kauppiaan U. Bogdanoffin kanssa. Martt. — Loits. I,₄ 1957, 2013.

Petriini Iivana; Uhut. Haikol'asta kotoisin, mutta sinne arvattavasti muuttanut Uhtuesta taikka Tsiksasta; v. 1872 noin 30:n ikäinen mies. Runo muistoonpantu Uhtuessa. Bor. II. — Ka I,₁ 1009.

Petriini T'imo; Latvaj. „Karhu-T'imo.“ „Oli miehien mies nuorena, oli miehen muikku.“ Bor:n tiedon mukaan ovat Latvajärven Karhut = Karhuset, joita oli lähes puoli kylää, tulleet Orihvedeltä Suomesta, noin kahdeksan miespolvea sitten. T'imo oli Karjalaisen käydessä 81 v. vanha, muistinsa menettänyt ja heittänyt pois „syntiset“ lorut, ei ruvennut enää laulamaan, koska „kirja sanou, jotta siitä tulou synti“. Kertoi ukkonsa, Rot'o Piminänpojan, ja Piminän olleen suuria tietäjiä ja laulajia. Niinpä oli Piminä kerran loitsinut vetehisen kivelte ja pakottanut hänet pyytämään anteeksi sitä, että oli vaivannut erästä ihmistä (Karj.). Tästä Rot'ka Piminänpojasta, kuollut Latvaj:ssä n. v. 1884 yli 70:n v:n vanhana, on opettaja Petri Lesoñi muistoonpannut sivistyshistoriallisesti hauskan muistelmaa. Rot'ka oli ikänsä köyhä eläjä ja hänen nimeensä liittyi eräs paha kolttonen: hän oli kerran lehmikarjasta varastanut härän, jonka metsässä keitti tuohiropposessa ja pisti poskeensa! Tähän oli hänet nälkä pakottanut. — Vanhana kärsi T'imokin köyhyyttä ja puutetta. Eli vielä v. 1908 90:n v. vanhana. Oli osannut paljon runoutta ja kerrotaan hänen ennen nureksineen sitä, että runojen kerääjät aina kääntyivät T'imon naapurin, Arhippaisen Miihkalin, puoleen, vaikka hän, T'imo, olisi muka ollut ainakin yhtä etevä, etevämpiäkin runomies, kuin Arhippaiñi Miihkali (Martt.). Bor. III. — Ka I,₁ 61.

Petrisen emäntä; Vuokins. V. 1915 60 v. vanha. Paul. — Loits. I,₄ 1379.

Petroff Anna; Akonl. V. 1898 58 v. vanha; äidiltään kuullut omassa kylässä. Jouhki. — Erii. m. I,₃ 1402; hää I,₃ 1568; loits. I,₄ 829.

Petroff Apro; Suopassalmi. Muisti jonkun verran taikoja ja sananlaskuja. Kertonut Marttiselle Ruovedellä. Syntynyt Suopassalmessa n. v. 1850 (v. 1893 mainittu 40 v. vanhaksi); köyhä eläjä, ollut myöh. m. m. paimenena; elossa vielä v. 1904. Kuullut n. s. Pouvilta Luusalmessa. Martt. — Loits. I,₄ 1938.

Petroff Out'i; ks. Hilipän akka Out'i.

Pietarovna Toarie; Luvaj. V. 1889 22 v. vanha. Mer. — Viihd. Lis. 2331.

Piirteini I. Spiireini Moissei; Latvaj. Matkamuuistelmissaan v:lta 1872 lausuu Bor.:

„Aivan hyvällä mielellä ja oma[lla]tunnolla en lähtenyt kuitenkaan matkaan [nim. Latvajärvestä], koska ne pienet runopalaset, jotka Kuśman vanha sairas isä, Moisei, vuoteeltansa luki, muutamissa, vaikkei tärkeissä kohdissa, poikkesivat muista Latvajärven runoista.“ Tässä mainitta Moissei oli Ahosia, suuri noita ja tietäjä, jota käytettiin paljon pat'vaskana. Nuorempana kotonaan, kun huuhtaa raadettiin runsaasti, eli Moissei „väki hyvänä“. Köyhtyi vanhemmalla puolen ikäänsä, mutta eli kumminkin „pöksän paikalla“ ikänsä loppuun. Moisseista sanottiin: „Runoloista, tietohuksista luajittu koko Moissei.“ Karjalaiselle kerrottiin, kuinka Moissei muka oli Miihkalia etevämpi, mutta vei laulunsa manalle. Moissein loitsijantoimesta kertoo Lesoñi erään esimerkin. Puavilaini Kauro odotti Teppanaista Jouhkoa sulhasiksi tyttärensä, mutta J. menikin toiseen paikkaan. Tästä sydäntyi Kauro, ja kun hääpäivä tuli, varotti väkensä, kiersi raudalla kotinsa, luki lujat luvut, synnyt syvät, ja meni Jouhkon häihin. Siellä kutsui Kauro Jouhkon pihalle, tarjosi tälle viinaa pullostansa, josta Jouhkolle kävi ylen läylemäksi ja hän pian kovasti sairastui. Spiireini Moissei kutsuttiin tietäjäksi. „Moissei meni, nousi luonto, kävi karvalle, telmi halteissaan ja kylvetteli hyväisistä Jouhkoa ja tuosta paikasta Jouhko tuli terveheksi.“ M:n isä, Pikku Spiire I. Piirre,¹ († n. v. 1865) oli kova tietomies, „hullu tietäjä“, ja ensimmäinen, joka tupakoi Latvajärvessä. Vielä muistellaan, kuinka rahvas tuota savutusta kummakseen katseli: mies panee törtön suuhunsa, sitten imee, imee, ja vihdoin tuprahuttaa savua suustaan, — kyllä hän ei ollut oikea rissitty henki! — Moisseita laulatti Borenius kolmannella matkallaan 4/9 1877 Hoapovaaran uudistaloilla, lähellä Latvajärveä. Ja samalta tietäjältä on Meriläinen vielä v. 1888 pannut muistoon taikoja ja loitsuja, sillä epäilemätöntä lienee, että Meriläisen Ahonen Mouses on sama mies [ks. Ahoñi Moissei]. Iästään lausui M. Bor:lle: „Jo on 9:s kymmen miulla, ei lie vielä yli puolivälin eikä alla.“ M:n kuolemasta ovat tiedot eriävät: Bor:lle on hänet mainittu kuolleeksi (Kuopiossa saatu tieto) jo v. 1879; Karjalaisen mukaan olisi M. elänyt toista sataa vuotta vanhaksi ja kuollut v. „1891 keväällä“. Jos, niinkuin varmalta näyttää, Meriläinen on vielä v. 1888 tavannut Moissein elossa, on Karjalaisen tieto varmaankin oikea. Latvajärven laulaja Iknattaini Iivana on v. 1879 Boreniukselle antanut loitsun [I,₄ 287], jonka sanoi oppineensa Spiiren Moissein veljeltä, Mikitältä. Bor. III. — Ka I,₁ 365; I,₂ 771; eril. m. I,₃ 1327; loits. I,₄ 75, 100, 841. Lisää ks. Ahoñi Moissei.

¹ Marttiini huomauttanut: Piire tai Piirre ovat Latvajärvellä tuntemattomat.

Pikku-Miina; ks. Huovinen Miina.

Pirttiahon Tomma; Vuokins. Leski, ikä muistoonpanoissa eri lailla merkitty; mutta v. 1903 n. 70 v. ja 1912 n. 80 v. näkyvät lyövän yhteen. Eli vielä v. 1920 Pirttiahon hyvinvoivassa talossa. Pieniä „primiettöjä“ jonkun verran Marttiselle kertoi. On Kivijärvestä Malahvien tyttäriä, Ontro Marttisen sisar. Hänen elämänsä on onnellisempi monien muiden aikaisin leskeksi jääneiden elämää, kun hyvin toimeentulevassa kodissa on saanut elämänsä iltpäivät viettää. Martt. — Loits. I,₄ 1144, 1172, 1378, 1702.

Pirttiahon Triihvo; Vuokins. Pirttiahon Triihvo oli aikoinaan paikkakuntansa ehkä etevin ja valistunein mies. Vilkas ja iloinen luonteeltaan. „Hiän on aivan suutkasta ta komppasanoista luajittu“, sanoivat paikkakuntalaiset. Marttiini arvelee hänen olleen ensimmäisen, joka Vuokinsalmessa osasi lukea ja kirjoittaa. Ei käynyt kauppamatkoilla,

vaan viljeli erinomaisella harrastuksella maata. Ei ollut runoniekka, mutta osasi satuja, joita kertoi taitavasti. Kuoli keuhkotautiin v. 1896. Saman taudin uhriksi joutuivat Triihvon pojatkin, toinen jo ennen isää, joten kelpo talo joutui lopulta kolmen lesken, Triihvon, hänen poikansa ja veljensä lesken hoitoon ja alkoi rappeutua. Myöhemmin on kuitenkin talo, kun Triihvo-vainajan isästä pieniksi jääneet pojat ovat kasvaneet, vaurastunut erinoinaisesti ja yksinomaan maanviljelyksen kautta. Martt. — Loits. I,₄ 578, 1092.

Pirttiniemen Maksiman naiini; ks. Lesoñi Ol'ona.

Pissonsuun Jeremie; ks. Jyrkiñi J.

Poavilan vaimo Hoto; Jyvöäl. Bor. mainitsee v. 1871 n. 40:n ikäiseksi. Kuśman tytär Kent'tijärvestä. Lesosen mukaan syntynyt n. v. 1830. Vanhempien kotona täytyi usein sekoittaa petäjäistä leipään. Näht. kova työ ja niukka ravinto aiheutti kivuliaisuuden, joka Hotoa vaivasi koko hänen ikänsä. Tosin Jyvöälähdessä Hoto eli paremmin, „mutta pohasvutta ei hänellä koskaan ollut“ (Les.). Hoto kuoli lähes 70:n iässä. Bor. I, Bern. — Hää I,₃ 1525, 1699.

Poavilan vaimo Moarie; Kont. Kostamuksesta syntyisin. Kontokin ja Kostamuksen isohkot kylät, joskin itsenäisempiä kuin esim. Vuokinsalmi, Niskajärvi y. m., eivät ole liikekeskustoja. Niiden yleinen merkitys supistuu kirkkopyhän eli pruasniekan viettoon, jota Kontokki viettää Iljanpäivänä, Kostamus stroitsana. Näihin juhliin kokoontuu nuori väki Vuokkiniemestä ja muualta lähikylistä. Poavilan vaimo oli leivässäeläjä, meni vanhana „startsoihin“ [näistä metsissä elävistä erakoista ks. Inhan teosta „Kalevalan laulum.“, s. 97—98] ja siellä kuoli v. 1904. Bor. II. — Ka I,₂ 748.

Poavilaiñi Lari; Kont. V. 1889 76 v. vanha. Lari Poavilaista Kontokista ei ole voitu todeta; sen sijaan on sieltä mainittu eräs Leva P., josta tiedetään, että hän mielellään lauleli vanhoja runoja. Tämä olisi kuitenkin ollut jonkun verran nuorempi, v. 1908 n. 60:n, mutta laulajien ikä Ven.-Karjalassa on yleensä niin vaikeasti määrättävä ja epä määräinen käsite, ettei siihen voi aina perustaa. Mer. — Ka I,₁ 682.

Poavilaiñe Ort't'o; Suvanto. V. 1889 64 v. vanha; kuullut isältään samassa kylässä. Mer. — Loits. I,₄ 692, 795.

Polokjovna Moarie; Suopass. V. 1889 48 v. vanha. Kuullut jo nuorena kotitienoillaan Jyskyjärvestä. Mer. — Hää I,₃ 1554, 1597.

Polvinen Antti ja Mikita; Vartius. Eng. — Mk. I,₂ 1262.

Ponajeff Taaria; Kananaist. k. V. 1889 90 v. vanha. Mer. — Loits. I,₄ 882 [Ka I,₁ 348].

Ponkalahden Huotari; ks. Lukkañi Huotari.

Popoff Tatjana; Niskaj. O. s. Lesoñi, Kivijärvestä tuotu, v. 1900 22 v. vanha. Juakkosen

suvusta hänkin. Noin 1877—78 oppi toisten Kivijärven nuorten mukana lukemaan ja kirjoittamaan. Sen pidemmälle valistusharrastukset eivät voineet päästä, sillä naimisiin joutui nuorehkona yksinäiselle vaaralle Niskajärveen. Kertoi Marttiselle auliisti, mitä sattui muistamaan. Uuden ajan mielipiteet oli. Martt. — Loits. I,₄ 541 α), 579, 1728.

Posarskaa Añni; Paanaj. Talonemäntä Paanajärven kylästä. Kemp. — Lis. hää 2231; tuuti 2270.

Potahvei Sirkei; Valasj. V. 1888 68 v. vanha; kuullut isältään ja isoisältään Valasjoessa, kertoi Kiisjoen kylässä. Mer. — Loits. I,₄ 345, 611, 638, 754, 880, 1479.

Potapoff Mikko Jehkimäini; Miinoa. Passa Hukkasen poika; v. 1894 24 v. vanha. Kuullut Tsolmossa Liedman Iivanalta ja muilta. Karj. — Ka I,₁ 157; I,₂ 724.

Poton emäntä; Akonl. Yhdessä erään lähitalon akan kanssa. Elää vielä (v. 1921) Akonlahdessa. Martt. O. — Loits. I,₄ 898.

Poutanen Mikko; Akonl. Eng. — Loits. I,₄ 149.

Prokkosen Iivanan vaimo Malañie; Vuonn. Oli Bor:n laulattaessa kolmannenkymmenen alulla tai keskivälillä. Oma sukuaan Lehtoñi ja kotoisin Vuonnisesta. Hyvä häävirsiens laulaja, myös tietäjä ja itkettäjä. Ajoi poikineen rahtikuormia Oulusta viisiin, kuusin kerroin talvessa, kevätpuolella toi tarpeita itselleenkin ja piti pientä kauppaa. Runot pani Bor. muistoon v. 1872 perheen uudistalossa Kuvassaassa, eräällä saarella lähellä Piston suuta ja Haapakuotkutta, n. 5—7 virstan päässä pääkylästä. Silloisesta laulattamisesta kertoo Bor.: „Vähän matkan päässä Kuotkuesta on eräässä Kuittijärven saassa talo, jonka nuori miniä myöskin osasi runoja laulaa. Mitään merkillistä uutta ei näissä runoissa ollut, vaan laulettuina suloisella äänellä ja hyvin vaihtelevalla sävelellä, jonka hento surumielisyys hyvästi sopi hänen kivuloiseen näköönsä, ne antoivat mitä ihanimman kuvan lyyrillisestä kansanlaulusta, jota lajia naisten laulut tavallisesti ovat. Täällä, niin kuin usein, sai myöskin ihmetellä näiden luonnonlasten erinomaista muiston tarkkuutta. Mainittu Prokon miniä oli kylässä kerran pitopäivinä kuullut Latvajärven Arhippaisen Miihkalin laulavan runonsa Väinämöisen ja Ilmarisen kilpakosinnosta, joka on hänen pitimpiä. Saman runon lauloi nyt kuulija, vaikka ei sitä sen enempää kuullut, varsin täydellisenä ja muodoltaankin oivallisena.“ Añni L:n v. 1911 antaman tiedon mukaan kuoli Malañie „5:s vuosi takaperin“ n. 50:n vaiheilla; Les:n mukaan v. 1906 yli 60:n vanhana. Bor. II—III. — Ka I,₁ 94, 188, 494, 646; I,₂ 811, 811 a); eril. m. [1371]; hää I,₃ 1523, 1585.

Puavilan-Miihkalin akka; Kont. Kotoisin Munankilahdesta, v. 1911 60 v. vanha. Loitsut sanoi oppineensa vanhemmilta ihmisiltä; uskoi täydellisesti, että niillä voi parantaa sairaita. Kun kerääjä kysyi, oliko hän keltä salvannut verta, vastasi eukko: „Mintäh mie en ole, kun vain sattuu leikkuamah, niin jokahini juoksou miun luo, tai salpautuu, kuin puhunen huavah“ (I,₄ 159). „Lemmennostosta“ lausui akka: „Tätä, lapsi rukka, jos et ni kirjuttane. Tämä on niin tärris ta tehokas“ (n. 67) ja vedestä prostituksesta: „Senin mie olen prostittan, tai on hyö piästy, kellä lienöy vejestä ollut“ (n. 70). N. Les. — Loits. I,₄

53, 94, 158, 159, 404, 597, 613, 614, 620, 701, 702, 724, 738, 792, 901, 938, 1002, 1030, 1066, 1526, 1604, 1647, 1955, 1997.

Puavilaiñe Pietro; Tsirkkakem. Koskenlaskija Tsirkkemilla. Matkasta kirjoittaa Bl.: „Taipale Kellovaarasta Ontrosenvaaraan oli hauskipia koko matkallamme. Saattajamme tällä matkalla, Petri Puovilainen, oli kuuluisa koskenlaskija ja hupaisa seuramies“ (Karj. rakenn., siv. 5). Bl. — Mk. I₂ 1252.

Puavilaisen Out'i; Ponkal. V. 1901 50 v. vanha. I. Marttiñi hänestä kertoo: „Puavilaisen Out'ia, vaikka on serkkuni, olen eläissani ainoastaan kaksi tai kolme kertaa tavannut. Hän on syntynyt Kivijärvessä n. 1850 ja meni naimisiin Ponkalahteen tuossa kahdeksantoista ijässä. Ponkalahdessa elää vieläkin (nim. v. 1905). Ei ole mikään runoniekka.“ Martt. — Loits. I₄ 2048.

Päntin akka; Kivij. Iro Mihhein tytär. Melko laajalti tunnettu tietäjä. Tähän Vuonnisesta tuotuun naiseen johtavat useat keräyksissä tavattavat taiat ja muut muinaistiedot; moni Kivijärven nainen on kerääjille sanonut oppineensa runonsa tai taikansa Päntin naiselta. Pidettiin kylän paraana naislaulajana Bor:n retkikunnan v. 1872 aloittaessa runokeruunsa Kivijärvessä, mutta oli silloin poissa ativoilla Pirttiniemessä. Varsinkin leskeksi tultuaan harjoitti tietäjän ammattia ja kävi häissä laulamassa tavanmukaisia häävirsiä. Päntin akka oli v. 1877 73 v. vanha. Seitsemän tyttären äiti, mies, joka kuoli n. v. 1860, sokea. Näitä elättäessään sai perheen äiti olla monena: „suitsinaki, päitsinäki, kerran vesikelkkanaki.“ Loppuiällään kerjasi ja elätti itseään „tietohuolla“. V. 1921 lausuu hänestä Marttiñi: „Oli aikansa tietorikkaimpia ihmisiä. Miero-matkoiltaan Venäjältä päin „merenrannasta“ oli saanut muistiinsa tavattomat sananlasku- ja satuaarteet. Jessu [Bogdanoff], tuo tunnettu Kivijärven ensimmäisiä luku- ja kirjoitustaitoisia, oli Päntin akan tyttären poika.“ Tyttären tytär Ontrein vaimo. Tiedot kuolinvuodesta epävarmat; kuolema on sattunut vuosien 1886—94:n välillä, Marttiñi sanoo v. 1887 90: n vanhana (kok. n. 241), Lesosen mukaan oli I. syntynyt v. 1808, k. v. 1887—90. Bor. I, Bern. — Ka I₁ 216; I₂ 976; hää I₃ 1505, 1573, 1573 a), 1609, 1677.

Päättöaja Iivana; Pontselensuu. V. 1889 64 v. vanha. Kuullut kotitienoillaan vanhoilta sekä Suomessa, Kuusamossa. Mer. — Loits. I₄ 23, 225, 693, 1966.

Pöksyñe Vaššell'ie; Kont. V. 1888 54 v. vanha; kuullut maailmalla, Suomessa, Ohvo Omenaiselta y. m. Kertoi Suomussalmella Kellon talossa, Kuhmon rajalla. Mer. — Loits. I₄ 1933, 1939, 1978, 2040.

Pöksynen Yrjö; Kost? V:n 1881—2 kok:sta; käsik:seen on Mer. merkinnyt vain: „Yrjö Pöksyseltä, V. Karjalasta“ eikä ole maininnut laulajan ikää eikä kotipaikkaa, kuten tavallisesti myöhemmissä keräyksissään. Tuonakuisista keräyksistään Mer. lausuu: „Ne Venäjän-Karjalasta kotosin olevat taikatempu olen melkein kaikki kirjoittanut laukkuryssiltä. Niitä kuin missä olen täällä kuullut kuleksivan, niin olen kutsunut luokseni ja maksanut vähän aina heillen viivyistä.“ (Kirje Suom. Kirj. Seuran sihteerille 8 p. tammik. 1883.) V. 1904:n matkalta on allekirjoittaneella muistoonpano, että Kostamuksessa on Pöksysiä. Mer. — Loits. I₄ 542, 1759.

Pölyni Sampsa; Tsiksa. Bor. II. — Ka I₂ 949.

Rahikainen Iova; Tetrin. Iova Rahikainen, Arttemjeff, oli v. 1910 n. 50—60 v:n ikäinen; elänyt suuren osan ikäänsä Poadenen seuduilla, jonka seudun häiden vietosta kertoi Paulaharjulle Miinoan kivellä 21. 6. 1910. Paul. — Lis. hää 2235.

Ratskoff Vaassel'ie; Laitas. V. 1889 70-vuotias sokea ukko; kuullut isältään samassa kylässä. Uskoi, että sokeaksi tulee, jos auringon nousun aikana pesee silmiään järven rannassa vasten aurinkoa, siitä tarttuu vesihiisi, — niin oli hänenkin käynyt! (Mer. n. 976). Mer.—Loits. I₄ 40, 59, 594, 641, 930, 1499, 1726, 1730, 1751, 2102, 2103, 2127.

Remsuini Añni; Vuokkin. (Kivij.). Iivana Marttisen sisaren, Muarien, tytär. Nykyään naimisissa Tollonjoella „hyvässä talossa“. Lukutaitoinen, teräväpäinen. Muisti jo pikku tyttönä sananlaskuja ja taikoja. Martt. huomauttanut n:ssa 1232: kertoessaan asui Kivijärven. Martt., O. Martt. — Loits. I₄ 618, 1276.

Remsujeff Iro; Vuokk. Muarie Remsusen tysär, „Muarien Iro“; 20 v. 1911. Naimisissa Vuokkiniemessä. Martt. — Loits. I₄ 1347, 1514.

Remsujeff Martta;¹ Kylänn. Kylänniemen emäntä, tuotu Luvajärvestä; n. 55 v. vanha v. 1894. Oli Pienen Homan (Sirkeisiä) tyttärentytär. Tässä mainitut Sirkeiset ovat olleet huomattava luvajärveläinen tietäjäsuku. V. 1845 mainitsee Europæus kirjeessään 9:lta jouluk. Lönnrotille erään Thomas Sergeieffin, talollisen Luvajärvestä, joka hänet runonkeruussa ollessa lähellä Kiimasjärveä saavutti ja kyyditsi ensin kotiinsa ja sitten Lusmanlahteen, ja joka sanoi varsin hyvin tuntevansa Lönnrotin (D. E. D. Europæuksen kirjeitä, s. 14). Mies, jonka nimi tässä esiintyy jonkun verran vieraassa asussa, oli epäilemättä Sirkeini Homa, n. k. „Suuri Homa“, joka mainitaan kuolleen n. v. 1860 ja jonka maine vielä elää seudulla. Homa oli vanhauskoinen, kunnan esimies ja kirjamekka sekä suuri tietäjä. Mitenkä n. s. Pieni Homa hänelle oli sukua, ei ole tiedossamme. Mitä Suuri Homa oli miehiänsä, kuvaa seuraava tapaus. Homa riitaantui kerran veljensä Iivanan kanssa siian-pyyntipaikasta ja pani kivun Iivanaan. Mutta tämäpä noitui, nousi halteihinsa ja lähetti kivun takaisin Homaan itseensä. „Siitäpä kun Homan vatsasta roassallutti, niin veitsellä suuta avattiin ja sitten maitoa suuhun kaadettiin, ja eikä ennen parantunut, kuin Homa nöyrtyi veljensä edessä ja pyysi häneltä anteeksi“ (Petri Lesoñi). — Inhan ja Karjalaisen käynnistä Kylänniemessä on edellinen antanut hauskan kuvauksen teoksessaan „Kalevalan laulumailta“. Eräänä kauniina talvipäivänä ajaa karauttavat suomalaiset tutkijamme yksinäiseen Kuittijärven saarella olevaan taloon, jonne heitä oli vieraiksi kutsuttu. Talo oli hyvin toimeentuleva ja avarasti rakennettu. Tulijoita riennettiin pihalle vastaanottamaan ja heitä kestettiin hyvin; poismennessä heitä talonväki taas pihalle saatteli. Lisäksi talonemäntä lauloi useita oivallisia runoja (siv. 27). Kylänniemi on etevän Karjalan itsenäisyysmiehen Timo Mannerin kotitalo. Karj., Inha. — Ka I₂ 824, 824 a); eril. m. I₃ [1298]; loits. I₄ 84, 203, 310, 431, 862, 911, 1420, 1420 a), 1591, 1660, 1884.

¹ Marttiini huomauttanut: Kai pitäisi olla Marppa.

Remsujeff Miihkali; Vuokkin. Synt. Vuokkiniemessä v. 1864; ollut nuorempana Suomessa kauppa-apulaisena ja haarakaupan-hoitajana, m. m. Ruovedellä vv. 1895—96. Naimisissa Muarie Marttisen kanssa. Vuokkiniemeen asetuttuansa elättänyt perhettänsä kirvesmiehen työllä. On myös kirjoitusmies. Antanut etupäässä häämenoihin kuuluvia taikoja I. Marttiselle ja oli suurena apuna tämän kirjoittaessa Suom. Kirj. Seuralle jätettyjä Vienan läänin häämenojen kuvauksia. Miihkalin runovarot sen sijaan eivät ole suuret. Melkein kaikki taikansa kuullut Kaskon Huotarivainaalta, joka on kuollut n. v. 1875 80:n vanhana. On paikkakunnalla enin käytetty pat'vaska. Miihkalin valistunutta mieltä todistaa, että hän tieteen hyväksi luopui vanhoista, lujista pat'vaskanvaroista (ne painoivat n. 2 kiloa ja sisälsivät kymmeniä eri myttyjä, kuten siipioravia, linnunpäitä, siipiä y. m.), jotka edellä mainittu Kaskon Huotari 120—140 vuotta takaperin oli Suomesta, Ullavalta, tuonut Vuokkiniemeen; ne säilytetään nyt Suomen Kansallismuseossa. Elää vielä v. 1921 Vuokkiniemen Lamminpäässä. On erittäin innokas uuden ajan valistusasiain harrastaja. Ollut viime vuosina Vuokkiniemen nuorisoseuran, suomenkielisen koulun ja Karjalan sivistysseuran huomattavin toimihenkilö. Hänen ansiotaan m. m. oli, että v. 1918 Vuokkiniemeen saatiin suomenkielinen koulu. Martt. — Hää I,₃ 1626; loits. I,₄ 1189, 1828, 1832, 1875, 1904, 2024.

Remsujeff Muarie; Vuokk. Runsasvarainen vanhan runouden tuntija. Ontro ja Maura Marttisen tytär Kivijärvestä, Iivana Marttisen vanhempi sisar. Syntynyt v. 1865; lapsuutensa ja nuoruutensa elänyt Kivijärvestä, vuodesta 1888 naimisissa kirvesmies Miihkali Remsujeffin kanssa Vuokkiniemessä. Muarielta sanoo hänen veljensä saaneensa, lukuunottamatta Miina Huovista, suurimmat runosaaliinsa, ja vielä v. 1918 sai tri V. Salminen Muarielta huomattavan saaliin. Varsinkin taikoja ja sananlaskuja tietää M. paljon, mutta myöskin muuta kansanrunoutta. Hän on ollut yhtä aulis antamaan tietojansa, kuin veljensä keräämään. Paitsi omalta äidiltään, on M. saanut tietonsa etupäässä Päntin akalta, kuuluisalta suomalaiselta tietäjältä Kellon-Jussilta (v:lta 1900 Marttisen kok. n. 224 on tieto, että Kellon-Jussi n. 26 vuotta takaperin oli tehnyt erään taian; Kellon-Jussi oli silloin ollut n. 70 v. vanha), joka usein kulki tietäjänä Karjalassa, sekä Sisson akalta. Oppinut runovaransa jo kasvanta-aikanaan Kivijärvestä. Muarie R:n asianharrastus meni niin pitkälle, että hän monet kerrat vartavasten kertoi veljellensä jonkun sattumalta kylässä kuulemansa runon tai sananlaskun. „Varsinkin v. 1900“, kertoo veli, „olen viikkokausia ollut hänen luonaan, olemme erikoisella utteruudella muistelleet ja muistiinkirjoittaneet runoja y. m. ja aina on hän ollut yhtä innokas kuin minäkin. Kaikista laulajista olen hänelle suurimmassa kiitollisuuden velassa. Mitä taikoihin tulee, omistaa hän niitä melkoisen paljon.“ Taloudellisesti ei M:nkaan elämä ole ollut helppoa. Koko kasvanta-aikansa sai hän kärsiä äärimmäistä köyhyyttä, myöhemmin, vaikka miehensä onkin kelpo kirvesmies, on suuren perheen elättäminen silti ollut raskas tehtävä. Sitä suuremman tunnustuksen hän sen vuoksi ansaitsee arvokkaasta työstänsä Karjalan heimon muinaisten runovarojen, pitämysten ja uskomusten pelastamisesta ainaiseen unhoon joutumasta. Muarie miehensä kanssa elää vielä entisessä mökissään Vuokkiniemen Kaskolassa. Kuva allekirj:n ottama v. 1901. — Ka Lis.: 2160; hää lis. 2225, 2232, 2237, 2238, 2250; tuuti lis. 2309, 2310; loits. I,₄ 277, 648, 688, 726, 740, 760, 765, 903, 904, 962, 1275, 1329, 1528, 1544, 1594, 1653, 1731, 1731 a) 1772, 1777, 1781, 1804, 1900, 2041, 2107; lis. 2385, 2393, 2399, 2407, 2430, 2431, 2454, 2463, 2467, 2475, 2490, 2498, 2535.

Remsujeff Natal'ie; Vuokk. „Vatšun Natalie.“ Kivijärvessä syntynyt ja kasvanut, naimisissa Vuokkiniemessä Vahron Miitreillä. Isänsä, Vatšun, talo oli tavallisesti toimeentuleva, mutta uudessa kodissa on Natal'ie saanut kärsiä puutetta ja köyhyyttä. Melkoisen etevä äänellä-itkijä. Sisar etevä häävirsien laulaja „Vatšun Outi“. N. oli v. 1893 40 v. vanha. N. Lesojeff on v. 1911 Vuokkiniemessä muistoonpannut Vuokkiniemen Kaskolasta Miitrein akalta Natal'ielta loitsut I,₄ 419, 709, 1047, 1658, 1686, 1819; että Miitrein akka N. ja Natal'ie Remsujeff ovat sama henkilö, käy ilmi edellä olevasta. Martt. — Loits. I,₄ 1046, 1486, 1487, 1587, 1609.

Remsujeff Okahvie Mat'venna; Tollonj. Karj:n laulattaessa 55 v. vanha. Marraskuulla v. 1912 on Marttiini Okahvie Remsuselta, Vuokkiniemestä, Kajaanissa muistoonpannut taikatemppeja ja muutamia itkujä; O:n ikä silloin merkitty 65 v:ksi. Karj., Martt. — Ka I,₁ 530, 561; loits. I,₄ 293, 847, 1006, 1048, 1517, 1546.

Riion vaimo; Luusalmi. Tarkoitetaan Tatsi Jermientytärtä. Uhtuessa syntynyt ja kasvanut; meni 20:n iässä Luusalmen Riiole vaimoksi ja tuli monen lapsen äidiksi. Tatsin vanhemmat olivat köyhiä, jonka vuoksi tyttö usein oli vieraisissa töissä. Eli Luusalmissa ensin hyvin, mutta sitten köyhästi, lopulta kerjäten. Kuoli n. 75:n iässä v. 1903. Bern. — Hää I,₃ 1645, 1723.

Riion vaimo Lukki; Tsena. V. 1877 62 v. vanha. Venejärvestä tuotu, epäil. sama kuin Bor:n v. 1877 laulattama Siitarin Riion akka. Bern., Bor. III. — Ka I,₁ 175; hää I,₃ 1681 a) 1682.

Riion Mat'in Sandra; ks. Marttiini S.

Riikoñi Kirilä; Vuokk. V. 1889 50 v. vanha; kuullut vanhoilta kotikylissään ja myös Suomen puolella, Kuhmossa. Mer. — Loits. 29, 32, 628, 986.

Riigoñe Maksima; Kellov. V. 1872 n. 60:n ikäinen mies, jota Borenius laulatti Kemijoen eteläisen haaran varrella olevassa pienessä Kellovaaran kylässä. Laulaja oli Bor:n v. 1877 saamien tietojen mukaan Möykkösiä (ei siis Kieloväisiä eikä sukua Simanan kanssa, kuten v:n 1872:n kokoelmassa sanotaan; ks. III, n. 135) ja Kellovaaraan muuttanut 7 virstaa pohjoisemmasta Tsirkkemiltä, pienestä kylästä, joka on saman joen varrella, sen ja lännestä Nuokkijärvestä tulevan haaran yhtymapaikassa. V. 1872 ei M. Boreniukselle kiireisen heinänteon vuoksi laulanut kuin kolme runoa, mutta 26/9 1877 Borenius häntä laulatti uudelleen. Hänen virtensä liittyvät Bor:n mukaan niin likeisesti erään Lönnrotin Jyskyjärvessä v. 1835 laulattaman miehen virsiin, että näyttävät olevan tältä suorastaan opitut. M. kuoli Rugajärvessä v. 1894. Bor. II, III. — Ka I,₁ 4, 4 a), 282; I,₂ 702, 702 a), 859, 909, 957, 957 a).

Riikoñe Miikkula; Miin. V. 1910 n. 40 v. vanha. Paul. — Mk. I,₂ 1220.

Riikoñij Samppa; Tuhkala. Meriläisellä muodossa: Samppa Riiko. V. 1889 66—68-vuotias vanhus; kuullut kotitienoillaan isänäidiltä, isältä, ja monilta muilta vanhoilta.

Sanoi kokeneensa kertomiensa taikojen totuuden monta kertaa eikä sanonut kertovansa semmoista, jota ei ollut nähnyt todeksi omilla silmillään (Mer. n. 87). Mer. — Ka I,₁ 432; eril. m. I,₃ 1342; loits. I,₄ 334, 592, 593, 665, 694, 878, 1157, 1198, 1199, 1351, 1490, 1537, 1888, 2064.

Riikoñi Simana; Kenttij. Bor:n laulattaessa v. 1872 keski-ikäinen, n. 40-vuotias mies, tunnettu seudun paraana pat'vaskana. Kaksi ensimmäistä runoa pani Bor. kirjaan Koivujärven uudistalossa, joka on Kenttijärvestä Kostamukseen mennessä, seuraavat Kostamuksessa. Myöhemmin, v. 1894, laulatti Inha Simanaa Kenttijärvessä. S. oli metsämies hyvä, yksin tappoi aina 30 peuraa yhtenä talvena, karhuja kaatoi useampia. Oli myös tietäjä, rikkoja, joka tietohuisillaan saattoi pilatakin muita, „plässijä“ (tanssija), lyhyesti: kaikkeen kelpaava mies (Lesoñi). Kuollut kotikylässään v. 1890 paikkeilla 70 v. vanhana. Poika Simanaiñi Iivana. Bor. II, Inha. — Ka I,₁ 169, 294; I,₂ 752, 753, 973; eril. m. I,₃ 1277, 1346; loits. I,₄ 164, 275, 408, 509, 580, 835, 835 a).

Riikoñe Simana; Suopass. V. 1889 74 v. vanha; kulku-ukko Suopassalmen kylästä; kuullut vanhoilta kotikylässään; kertoi Suuressajärvessä, Mer. — Loits. I,₄ 24, 118, 119, 126, 922, 923, 1012, 1013, 1024, 1331, 1332, 1869, 2059, 2059 a), 2121.

Ristiniemen Miihkali; ks. Samatainen Miihkali.

Rokka-Petri; ks. Huotariñi P.

Romanaiñe Iivana; Jyskyj. V. 1887 68 v. vanha; kuullut isoisältään, Teppana Romanaiselta, Jyskyjärvessä. Mp. Kajaanissa v. 1887. Mer. — Loits. I,₄ 735, 885, 1308, 1756, 1979, 2038, 2093.

Romanoff Petri; Kokkos. V. 1889 80 v. vanha; kuullut isältään ja äidiltään samassa kylässä, sekä monelta muulta, myös Suomessa. Mer. — Loits. I,₄ 39, 1314, 1671, 2011, 2122.

Romanoff Vaassel'ie; Kont. V. 1889 68 v. vanha; kuullut nuorena vanhoilta. Mer. — Loits. I,₄ 363.

Rot'elan Soavan naiñi Natal'ie; Uhut. Vaassel'ein tytär (ks. Hänñiñi V.). Aikanansa paras Uhtuen itkettäjästä. Karjalaisen mukaan Uhtuessa syntynyt ja v. 1894 60:llä, Lesosen mukaan synt. n. 1835:n paikoilla, Borenius v. 1872 nimittää hänet „keski-ikäiseksi“. Isältään kuullut ainakin virren VLR I,₁ 120. Oli kooltaan pieni, laihanpuoleinen, puhelias ihminen. Eli koko ikänsä köyhästi, johon lienee ollut syynä suuri perhe. Bor. I—III. — Ka I,₁ 120, 240; I,₂ 844, 943, 943 a), 943 b); mk. I,₂ 1128.

Rotjosen akka Moarie; Suvanto. Ontreisen Jyrin sisar. Lauloi yhdessä miniänsä Palakan kanssa. G II. — Hää I,₃ 1648.

Rugojeff Palaga; Kostam. Runonkerääjä I. Marttisen sedän, Vaassel'ei M:n, tyttäriä. Vaassel'ei M:n perhettä mainitsee runonkerääjä erityisellä kiitoksella: „Erikoisen

kiitollinen tuolle perheelle olen sentähden, että he aina auliisti ja vähin pyytämisin kertoivat kaikkea, mitä sattui muistamaan. Heidän kotinsa oli vähän matkan päässä minun kodistani. Usein Palaga tai Mañu päättökauden juoksivat luokseni kertomaan jonkun muistamansa sananlaskun, ennen kuin se mielestä unohtuu.“ Palaga naitiin Kostamukseen v. 1901. Muutti naimisiin mentyään miehensä kanssa Ahvenanmaalle, jossa mies sittemmin kuoli. Nyt P. elää lapsineen Kostanuksessa. Martt. Eril. m. I,₃ 1454. — Loits. I,₄ 685, 1825.

Ryysä; Kiimasj. Todennäköisesti sama Ryysä, josta Inha teoksessaan „Kalevalan laulumailta“, siv. 102—3, antaa mestarillisen kuvan. Ryysä oli varakas talonisäntä, toimen ja tarmon mies. Tavattoman vilkas ja suuri suunpieksäjä; halveksi vanhoja loruja, mutta kun Inha alkoi lukea Kalevalaa, kiintyi niin runoja kuulemaan, että unohti kaiken muun. Seuraava kuvaus Kalevalan runojen esityksestä Ryysän talossa v. 1894 muistuttaa melkoisesti muinaisten sankarilaulujen parasta laulanta-aikaa. „Suurella mielenkiinnolla ja rohkaisevilla välihuudahduksilla kuunneltiin Kullervo-runon alkua, nuorukaisen voimasta ja urotöistä, ja ääneen toistivat vuoron Ryysä, vuoron hänen poikansa sattuvimpia säkeitä. Mutta runon loppu heistä meni surkeutensa kautta harhaan, vaikkeivät voineetkaan estää silmäänsä vettymästä. Vilkkaasti he niinikään älyivät kauneuden Väinämöisen kanteleensoitossa ja säestivät kaiken aikaa huudahduksillaan ja huomautuksillaan runoa, sita myöden kuin luin. Mutta suurimman nautinnon heille tuotti Vipusen runo ja Väinämöisen toimet virsikkään vatsassa. Sekös nauratti heitä makeasti, kutkutti ihka sydäneloja. Tuon tuostakin puhkesi kuuluviin uhotteleva huudahdus tai pidätetty mielihyvän naurahdus minun lukiessani, kuinka uros rakensi pajansa virsikkään vatsaan ja lietsoi niin, että sydät lensivät jättiläisen kurkkuun, ja kuinka jättiläinen siitä sydäntyi noitumaan. Kun olin tämän pitkän runon loppuun päässyt, niin nousi Ryysä intoisena ja valoi koko seuralle uudet tsajut, istui sitten ja vaati, että se oli luettava uudestaan. Ja minä luin sen vilpittömällä mielihyvällä, sillä en itsekään ollut huomannut runoa niin mahtavaksi ja mehukkaaksi, kuin tämän kiihkon säestämänä.“ (M. t., s. 103). Eng. — Mk. I,₂ 1041, 1255; työ I,₃ 1792; tilap. I,₃ 2049.

Röysy Mikko; Röhö. V. 1888 58 v. vanha. Kuullut isältään ja isoisältään samassa kylässä. Mer. — Loits. I,₄ 1444, 1790.

Saikko Oksenie; Soukelo. V. 1915 30 v. vanha; synt. Soukelossa. Väis. — Tuuti I,₃ 1843.

Saikko Tommo; Ruva. V. 1915 25 v. vanha; synt. Ruvassa. Väis. — Lis. Ka 2156.

Saikko Ulitta; Soukelo. V. 1915 70 v. vanha; synt. Oulangassa. Väis. — Työ I,₃ 1786.

Sakkuñi Petri; Latvaj. „Pekka Karhu“ N'auvonvaarasta, n. 74 v. vanha v. 1894. Tullut Lapukasta. Lapsena elänyt armopaloilla, mutta Petrin mieheksi saadessa parani Sakkulassa varallisuus. Kalasteli ahkerasti Lapukan järvellä, oli taitava laukkukauppias. Kuullut mistä milloinkin. Karj. — Ka I,₂ 773; loits. I,₄ 289.

Saljo Kat't'i Ivanovna; Miinoa. Omel'ien akka Miinoassa. Syntyisin Tetriniemestä. Isä ollut hyvä laulaja. Oli Karj:lle laulaessaan 54 v. vanha. Karj. — Hää I,₃ 1669.

Salliini Out'i Semenovna; Miinoa. Syntyisin Omenaisia Akonlahdesta; miehen nimi Salliini. V. 1894 oli 44 v. vanha. Karj. — Hää I₃ 1495, 1566, 1600.

Salliini Palaka; Miinoa. 42-vuotias leski v. 1904; Sappovaarasta syntyisin. Niemi. — Viihd. I₃ 1891; loits. I₄ 356, 379.

Samatainen Miihkali; Ristin. Tarkoitetaan nähtävästi Ristiniemen Miihkalia, jonka koti ennen oli kuulu varallisuudestaan, mutta sittemmin köyhtyi. Ei ollut laulaja eikä tietäjä. Var., Eng. — Ka I₁ 28; mk. I₂ 1261.

Savinan pojan leski; Miinoa. Savinasta ja hänen perheestään ks. kappaletta: „Muuan n. 70 v. vanha eukko“ sekä Ervastian „Muistelmia“, ss. 22—24. Inhan laulattama Savinan pojan leski oli kotoisin Suurestajärvestä. Borenius mainitsee erään Savinaisen Outokan naisen, mutta Marttisen mukaan tämä olisi „kiukkasurmalla“ (halvaukseen) kuollut vasta v. 1906 n. 70:n iässä, joten Inhan laulattama nainen on ollut joku toinen Savinan pojan vaimo. Ervasti jo puhuu kahdesta emännästä Savinassa (y. m. t., s. 24). Inha. — Ka I₁ 594.

Señkkañe Miihkali; Kiimasj. V. 1872 n. 50-vuotias mies. Oli rikkaudestaan mainitun Pietarissa eläneen karjalaisen kauppiaan Mininin sukulaisia. Kävi talvisin kauppa etupäässä Pietarin ympäristöllä. Lienee kuollut n. v. 1890. Bor. II. — Ka I₁ 441; loits. I₄ 373, 1353.

Seppäñe Okahvie; Kpäli. Virall. nimi: Terentjeff. L. Hannik. — Hää I₃ 1651, 1733.

Sergejeva Aññi; Uhut. Talonemäntä Uhtuessa; n. 44 v. vanha v. 1918. Kempp. — Lis. hää 2243, 2251, 2261; tuuti 2305.

Sergejewa Ol'ona; Kokkos. V. 1915 29 v. vanha; Kokkosalmessa. Väis. — Tuuti I₃ 1826.

Sidoroff Varvana; Kiestinki. Ol'eksein tytär, synt. Suurestajärvestä. Karj:lle laulaessaan 57 v. vanha. Karj. — Hää I₃ 1653, 1738.

Siidorova Mat'fo; Kiest .V. 1915 34 v. vanha; synt. Kiestingissä. Väis. — Viihd. I₃ 1883, 1899.

Siitarin Hilipän emäntä; Vuokins. Nimeltään Tatjana Karhuñi; v. 1915 n. 70 v. vanha. Elää vielä (v. 1921). Paul. — Lis. Ka 2139.

Siitarin Riion akka; ks. Riion vaimo Lukki.

Siitarisen Iivanan vaimo Lukki; Liedma. Bor. laulattanut Liedmassa 27. IX. 1877. Lukki oli kotoisin Piismalahdesta. Bor. III. — Hää I₃ 1491.

Sikl'in Okseńie; Kivij. Paikkakunnan enin käytetty äänellä-itkijä. Kaihonsa, kaipauksensa, surunsa, vieläpa ilonsa, on Venäjän-Karjalan rahvas viime aikoihin saakka pukenut itkuvirsiin. Kihlajaisissa, häissä, hautajaisissa, pojan sotamieheksi lähtiessä tai sotaväestä palatessa y. m. sellaisissa tiloissa on itku ollut tunteiden tulkkina. Varsinaisia ammattiitkijöitä käytetään ja tarvitaan. Itkijätaitonsa on Sikl'in Okseńie jo perinyt äidiltään, joka oli ollut „ilman-ikuńi itkijä“. Marttiselle on Okseńie sanonut voivansa itkeä, mihin mielialaan kulloinkin tarvitsee (n. 1030—35). Okseńie syntyi n. v. 1840 ja on suurimman osan ikäänsä saanut taistella kovan osansa kanssa: kolmivuotisen avioliiton jälkeen hän kadotti miehensä, joka kuoli jokeen simpukanpyynti-matkalla, sitten katosi poika maailmalle, vain tytär jäi jäljelle. Tyttärensä Ońuśsan luona, joka joutui naimisiin Kivijärvelle postinkuljettaja Miihkali Lesosen kanssa, vietti O. elämänsä viimeiset vuosikymmenet. Vielä v. 1911 hän itkusanoilla kuvasi kaihoisia mielialojansa ja pyysi parempiosaisilta, „auvo-osa-elokšien alla astujilta“, almua. O:n itkut on I. Marttińi muistoonkirjoittanut. Okseńie lienee kuollut v. 1916. Martt. — Eril. m. I₃ 1356, 1431; loits. I₄ 1042.

Simanan vaimo Iro; Kenttij. Kostamuksesta tuotu. Inha. — Mk. I₂ 1227; eril. m. I₃ 1422.

Simanaińi Iivana; Kenttij. Riikosen Simanan kymmenvuotias poika. Oli oppinut runon joltakulta kostamusalaiselta. Näht. tätä poikaa tarkoittaen lausuu Bor. matkakert. v. 1872: „Kohta sinne [Kenttijärveen] tullessa tavattiin pieni kymmenvuotias poika, joka uljaalla näöllä ja oivallisesti jo runoja lauleli.“ Karj:lle ilmoitettu kuolleen Amerikassa n. v. 1889. Bor. II. — Ka I₂ 972.

Simanaińi Kipri; Tsena. Suurimaineinen tietäjä. Virall. nimi Bogdanoff. Isä, Simana, kotoisin Akonlahden Nakrisahosta, josta veljekset Kipri ja Onuhrie n. v. 1855 muuttivat uutisasukkaiksi Rimpirannalle, Tsena-järvelle, n. 2 virstaa Tsenan kylästä Kivijärveen päin. Veljekset olivat hyvin väkeviä miehiä, oikeita vanhan kansan juurevia ukkoja. Kipriä käytettiin laajalti pat'vaskana ja tietäjänä. „Hiän kun ei liene parentan, niin ei tarvin muijen yrittiä.“ Hänestä kävi se maine, että hän loitsutemppujen avulla voi päästä kalman- ja metsänväen kanssa keskusteluihin ja voi ne saattaa muiden nähtäväksi (Martt. n. 334). Myöhemmin K. muutti yhdysmiehiksi Tsenan Koteroiseen, jossa kuolikin v. 1898. Bor. III. — Ka I₁ 301; loits. I₄ 845, 1873.

Simanaińi Mikittä; Kolj. Virall. nimi: Semenoff Jarassimoff; osittain isältä opittu. Inha. — Loits. I₄ 116, 217, 329, 447.

Simanaińi Sohvonja; Kolj. Lauloi eriskummallisia omatekemiään sotkuja Inhalle, jotka tämä paremman puutteessa pani paperille (ks. Kalev. laulum., ss. 32—36). Näillä tietenkään ei ole mitään arvoa muussa suhteessa, kuin siinä, että näyttävät, mihin traditsionista poikkeaminen vilkkaan mielikuvituksen johtamana voi viedä. Kertoi isänsä Simanan, joka oli kuollut v. 1876, osanneen runoja ja oppineen ne Lonkasta ja ehkä Homalta. Sohvonja laulanut Homan kera. Oikeita vanhoja runoja osasi S. kuitenkin muutaman. Inha. — Ka I₁ 332, 431, 671; I₂ [851], 852, 1010—1018; eril. m. I₃ 1422; loits. I₄ 331, 1193, 1442.

Simo; Uhut. Kerän. — Loits. I,₄ 212, 940.

Sergeijeff Sirkei: Voij. V. 1889 74 v. vanha. Kulku-ukko Voijärveltä, kuullut syntymäseuduillaan, Voijärven tienoilla. Kertoi Omelien kylässä. Mer. — Loits. I,₄ 364, 563, 1510, 1558, 1694, 1696, 1697.

Sirkeini Poavila; Uhut. Varahvonttasen Triihvon vanhempi veli. Karj:lle v. 1894 laulaessa 78 v. vanha. Laulunsa oppinut isältään, jonka tiesi Lönnrotille laulaneen ja saaneen palkaksi 5 vanhaa ruplaa. Laulattamistilaisuudesta kertoo Inha: „Jamas-veljekset olivat vähän vanhanaikaisempia ukkoja, mutta kylän mahtimiehiä kumminkin. Heitä näytti vähän hävettävän, kun vaadimme laulamaan runoja, joita he ennen nuorempina olivat laulaneet, milloin kotona, milloin matkoillaan Suomessa. Hymyt ja estelyt päättyivät kuitenkin siihen, että he vierashuoneessa, jonne ei sivullisia päässyt, avasivat virsilippaansa ja lauloivat laulunsa. Suostuivat he siihenkin, että valokuvasin heidät semmoisessa asennossa „käsi kädessä, sormet sormien lomassa“, johon Lönnrot kertoi kilpalaulajain ennen ruvenneen, vaikka tämä laulunmalli olikin veljeksille tuntematon“ (Kalev. laulum., ss. 267—68). Inhan ottama kuva nähdään julkaisun otsikossa. Marttiini, joka kesällä v. 1911 kävi vanhaa tietäjää katsomassa, kertoo käynnistään: „Kiukuan korvalla Puavila levolla kellotti. Vielä omin voimin vähäsen ulkona liikkuu. Rannalla lyhyen törmän alla olevaan tuttuun saunaansa vielä kahden kepin nojassa ukko kompuroi, mutta takaisin, ylös mäkeä, ei avutta pääse. Puavilan poika, Juakko, arveli ukon olevan 102 vuotta vanhan.“ Marttiini ilmoittaa v. 1921 hänen kuolleen muutamia vuosia sitten; ikää mainittiin kuollessa olleen 113 v. Karj. — Ka I,₁ 201, 329, 669; I,₂ 847; mk. I,₂ 1054; eril. m. I,₃ 1304, 1355.

Sirkeini Toarie; Tetrin. V. 1889 64 v. vanha; kuullut vanhoilta kotitienoillaan. Mainittiin v. 1904 muutamia vuosia sitten kuolleeksi. Mer. — Loits. I,₄ 27, 1163, 1201, 1357, 1855, 1891.

Sirkeini Triihvo; Uhut. Varahvonttaani Triihvo, Poavilan veli. Boreniuksen laulattama Triihvon käydessä kauppatyöillä Suomessa. V. 1879 28. VIII. tapasi, näet, B. Triihvon Kuopion ja Varkauden välillä kulkevassa höyrylaivassa ja pani silloin kirjaan pari kertovaista runoa, kolmas virsi, Väin:n verensalpaus ynnä Väin. Pohjolassa, jäi kesken. Bor. käsitys oli, että T. „osaa paljon“, mutta tilasuutta hänen runojensa muistoonpanemiseen ei enää toiste tullut. Kun Karjalainen v. 1894 kävi T:n puheilla, ei tämä enää ruvennut laulamaan eikä sanonut ennen laulaneensa; oli silloin 77 v. vanha. Triihvo oli Uhtuen Likopäässä varakkaan talon isäntä. Marttiini on v. 1921 muistoonmerkinnyt seuraavan sisuskuvan laukkumiesten kaupankäynnistä lapsuutensa ajoilta. V. 1881 kun M. isänsä mukana oli Pielavedellä, oli Triihvo isäntänä noin 30-miehisellä laukkumiesjoukolla. Triihvon tavaroita eivät viranomaiset olleet näkevinäänkään. Kaksi viikkoa ukko kutoi verkkoa, toiset kaksi viipyi tavaranhaussa Pietarissa. Triihvon kuva on Inhan v. 1894 ottamasta suuresta valokuvasta pienennetty. Bor. IV. — Ka I,₁ 200, 328; I,₂ 845.

Sirkeini Varahvontta; Uhut. Vasta 1835:n vuoden matkalla tapasi Lönnrot aivan kuin

sattumoisin Uhtuesta etevän mieslaulajan. Tämä mies oli sukuaan Sirkeisiä I. Jamasia ja nimeltään Varahvontta. Karjalaisen tiedustelujen mukaan oli suku jo ammuin tullut Uhtueen; Varahvontan isä oli Sahreni ja tämän isä Hotatta. Varahvontan pojista on edellä mainittu Poavila ja Triihvo. Laulajan tapaamisesta kertoo Lönnrot matkakertomuksessaan seuraavasti: „Uhtuvassa tapasin ennen tuntemattoman Jamala nimisen miehen, joka esinnä lupasi 5:stä rupilasta kaiken päivän, aamusta ruveten iltaan saakka laulaa, vaan sitten nähtyä, jotta kynä taisi terävämmin käessäni pyörähellä, kun uskokaan, yhty toiseen kauppaan. Tätä myöten otti hän laulaakseen 20 pitempätä runoa sanotulla maksolla, ja mitä muistaisi, päällisiksi. Niin kirjoitinkin kaiken päivän häneltä. Pieni poika istu lähellä ja veisti joka runolta pykälän puuhun. Pimeän tullen tuli määrätty lukuki täyteen ja toisella päivällä kirjoitin luvatuista pienempiä runoja murkinapäiviin asti.“ Varahvontan kuolemasta sanoi poikansa Triihvo v. 1879 kuluneen alun kolmattakymmentä vuotta, ja kuollessaan oli V. ollut puolivälissä 70:ttä. Hänen pojiltaan, Triihvolta ja Poavilalta, on myöhemmin isän peruja saatu; ks. Sirkeini T. ja P. — Ka I,₁ 111, 195, 321, 377, 541, 658, 659, 699, 834, 879, 899, 940; mk. I,₂ 1052, 1125, 1239; eril. m. [I,₃ 1299.]

Sisson akka; Kivij. Törsimö. Etevä loitsujen ja taikojen tuntija. Säilytti sangen vanhoja muistotietoja, m. m. sellaisia, joita oli kuullut n. v. 1840 kuolleelta mummoltaan, Kapulan akalta, joka oli elänyt 120 v. vanhaksi (Martt. n. 369). Puolimatkassa Kivijärven ja Latvajärven välillä on Törsimön kyläpahanen, joka karjalaisenkin käsityksen mukaan on oikea kurjuuden pesä. Miespolvia ovat kylän kolme mökkiä olleet yhtä köyhät ja kurjat. Täällä eleli hauskan ja tyytyväisen näköisenä Sisson akka päivästä toiseen, kävi tietäjänä pienemmissä asioissa, kuten ostettua elukkaa pidätettäessä, lemmiä laitutumelle laskettaessa j. n. e. Uskoi tai ainakin oli uskovinaan taikojen voimaan. Viimeksi v. 1913 pani Marttiini Sisson akalta loitsuja ja taikatemppeja muistoon, jotka muistoonpanijasta niiden vanhan alkuperän vuoksi näyttivät olevan tavallista huomattavampia. „Sisson akka itse“ — jatkaa kerääjä — „on nyt 77 v. vanha, ja kaikki taikansa on pienenä tyttönä kuullut muori-vainajaltaan, Livojärven Hotolta, Vuokkiniemestä, joka oli syntynyt noin 1730 ja kuollut 120 v. vanhana. Kertoja ehdottomasti itse uskoi.“ Martt. — Mk. I,₂ 1044; loits. I,₄ 278, 582, 602, 602 a), 624, 704, 704 a), 741, 742, 742 a), 1005, 1005 a), 1033, 1033 a), 1033 b), 1391, 1393, 1485, 1491, 1507, 1565, 1615, 1684, 1705, 1817, 1897, 1926, 1999.

Smötkyäni Riiko; Pirttil. Myös: Smötky-Riiko. Liikanimi Kall'ijeff eli Kal'o. Niinkuin toisessa paikassa on osoitettu, on Merilaisen Nikolai Kallio ollut Smötkyä. Myöskin Smötky-Kirilää Pirttilahdessa pidettiin suurena tietäjänä, samoin Smötkyä Iivana Piesungissa (v. 1901 n. 70 v. vanha) oli suuren noidan maineessa. Samoin Riinuojärvässä eli vielä n. 1900 eräs Smötkyäni, joka oli väittänyt loitsutemppejen avulla pääsevänsä keskusteluihin kalman- ja metsänväen kanssa, vieläpä saavansa niitä muidenkin nähtäväksi (Martt. n. 334). Smötkyäni Riiko oli Marttisen tiedon mukaan koko seudun elossa olevista taikamiehistä kuuluisin. Tätä huomattavaa loitsijaa päätti Marttiini syksyllä v. 1911 lähteä tapaamaan, vaikka matka oli pitkä ja vaikea syksyisen kelirikon aikana, ja sitäpaitsi oli pelättävänä, että Riiko, kuten vakuutettiin, ei kenellekään loitsujaan ilmaisisi. „Riikoa nähdessäni“, kertoo M., „muistui mieleeni tunnetut säkeet Kulnevrinosta: Ken hiukan hiittä kammoksui j. n. e. Mies on tuikea-kasantoinen, kasvonsa

„paljasta (mustaa) partaa vain“. Asiani puhuin hänelle arvokkaasti (sikäli kun osasin), kuten tietomiehelle ainakin. Kiirettä en pitänyt, eikä hän. Mies pehmeni. Olisi kertonut jos kuinka pitkältä, mutta en ehtinyt kirjoittaa. Meidän on määrä tavata toisiamme Kajaanissa tulev[an] jouluk[uun] alussa.“ [n. 1347:n al.] Riiko ei osannut lukea ja sanoi kaikki tietonsa oppineensa isältään ja sedältään (vrt. Kallio). Martt. — Loits. I,₄ 750, 1049.

Soavan naiini; ks. Rot'elan Soavan naiini.

Soavañi Petri; Alaj. Mikkosia = Iivolov; keski-ikäinen mies; kuollut n. v. 1886. Bor. IV. — Loits. I,₄ 201.

Sokea Hoto; Latvaj. Kova-onnisin kohtalo, mitä ajatella saattaa, tuli Latvajärven Sokean Hoton l. „Nenättömän Hoton“ osaksi: sokeana, parantumattoman taudin alaisena täytyi Hoton vuosikymmenet elää mieronkulkijana ihmisten armopaloista. Mutta ihmeellistä kyllä, oli suopea luonto antanut kurjalle leikkisän luonteen; H. laski sananlaskuja, kertoi taikoja ja itki äänellä alituiseen. Ikä v. 1893 n. 55 v. Kuolema korjasi Hoton, jolla ei ollut minkäänlaista suojaa eikä turvaa, v. 1902. Martt. — Loits. I,₄ 288, 471, 843, 1453, 1531.

Sokea Hoto; ks. Lesoñi Hoto Laurintytär.

Sokea Mihhei; ks. Karppañe M.

Sokea Out'i; Enonsuu. Tästä Genetzin v. 1871 laulattamasta sokeasta naisesta ei ole muuta tietoa kuin kuolinvuosi 1880. Borenius arvelee epäillen häntä Iivanassa tavatuksi sokeaksi Alajärven tytöksi. Enonsuun pieni kylä, kosken rannalla, joka erottaa Ala- ja Keski-Kuittijärvet, kuuluu Uhtuen piiriin. Kylässä majailivat m. m. Lönnrot ja Cajan v. 1836 ja Inha ja Karjalainen v. 1894 (ks. Kalev. laulum., s. 158 ja seur.). G I. — Ka I,₁ 232; I,₂ 825, 987; hää I,₃ 1638, 1698.

Sokea-Poavila; ks. Lippoñi Poavila.

Soutaja-eukko; Vartiol. Salm. — Hää I,₃ 1740.

Spiiren Timo; Vuokk. V. 1900 45 v. vanha. Elää vielä (v. 1921) Vuokkiniemessä. Ei ole vanhojen tietojen tuntija, sen sijaan „pravlenjan etevin iäneššä pitäjä“. Martt. — Loits. I,₄ 2080.

Suaren Pekko; ks. Arhippaisen Miihkalin poika Petri.

Suavan Iivana; Pääkönn. G II. — Ka I,₁ 588 a).

Suolahden Iknatta; ks. Lesoñi Iknatta.

Suupo Iiro; Ruva. V. 1915 40 v. vanha; Kuntijoesta tuotu. Väis. — Tuuti I,₃ 1831.

Suupo Joukeñie; Kuva. V. 1915 34 v. vanha; Laitasalimesta tuotu. Väis. — Työ I,₃ 1787; viihd. 1901.

Taniñe Lokina; Paanaj. Eli vielä v. 1908 vähän yli 70:n vanhana. Kuului vähäsen osanneen runoja. Bernerin kokoelmassa (siv. 81) huomautettu: „Oli tännempänä käydessään oppinut runolaulun.“ Bern. — Ka I,₂ 710.

Tarasso Aññi; Häme. V. 1915 36 v. vanha; Pistosta tuotu. Väis. — Työ I,₃ 1781.

Tareijeff Ol'eksei; Suvanto. V. 1889 50 v. vanha. Mer. — Hää I,₃ 1594.

Teñesseff Moarie Iivanantyt.; ks. N'ekka-Jyrin leski.

T'eñesseiñi Kauro; Tollonj. „Tollon Kauro“; virall. nimi Teñesseff. Taitava veneenlaatija, „mahtava mies“, teki hyviä veneitä. Kuollut Varosen mukaan n. v. 1876 tai v. 1874. G II. — Ka I,₁ 178, 304; I,₂ 785; loits. I,₄ 79, 181, 1104, 1407.

Tepanoff Tjermi; Jyskyj. Martt. huomauttanut: eikö St'epanoff Jermie? V. 1889 70 v. vanha. Mer. — Ka I,₁ 16.

Tepon leski; Kivij. Melkoinen tietäjä ja taitava äänellä-itkijä. „Puheensa oli tuommoista sarvipäätä, jossa joka toisessa sanassa vilisi sananlasku“, lausuu I. Marttiñi. Mistä Tepon leski oli syntyisin, ei ole tietoa; hänen miehensä oli ammoin kuollut, sillä jo lapsena kuuli Marttiñi häntä sanottavan Tepon leskeksi. Kuoli Kivijärvessä n. v. 1890. Martt. — Eril. m. I,₃ 1369.

Teppanaiñi, Jouhkon Ol'eksei; Uhut. Syntynyt Uhtuessa, kuoli samassa kylässä korkeassa iässä v. 1884. Köyhänä eli. „Minkä tienasi, sen hurvitteli viinassa.“ Sepän ammattia harjoitti, mutta ei ollut erittäin taitava. G II. — Ka I,₂ 947; loits. I,₄ 1186.

T'eppiñi Lari; Uhut. Virall. nimi: Lari Larinpoika Bogdanoff; isänsän nimi Teppo, kotoisin Mitkalasta; haukkumanimi „Vikli“ tai „Viklin Lari“. Bor:n v. 1871 laulattaessa n. 50 v. vanha. „Pitkänenäinen, rehvelö mies.“ „Vikli“ nimestä kertoo Karjalainen: „Ampu viklan suutuksissaan, sanoen: „piessoako sie milma viklität“; siitä alettiin häntä itseään „viklitteä“, haukkua „vikliksi“. Bor:n tiedon mukaan käytettiin tätä nimeä jo isästä. Virtensä sanoi Lari kuulleensa isältään. Lönnrotin Uhtuessa v. 1834 muistoonpanemia kokoelman A II 6:n alussa olevia runoja pitää Borenius niin likeisinä Larin runoille, että ne voisivat olla hänen isänsä laulammat. Semmoisia olisivat: Luomisruno, Veren salpaaminen, Vip:ssa ja Tuon:ssa käynti, Kyllikin virsi, Kanteleen synty, Hiihtäminen, Vellamon n. onginta, Päivölän pidot ja ehkä Raudan syntykin. Lari kävi nuorena kiertokaupalla Suomessa, eli sittemmin kirvesmiehenä Uhtuessa. Oli näppärä verkonkutoja ja lauleli monta laulua käpy kädessä. Harvinaiset runot Ahdin ja Kyllikin valasta ja Ahdin ja Teyrin sotaretkestä Bor:n II:ssa kokoelmassa ovat Larin laulammat. Larin isä oli sotamiehenä paljon kulkenut Suomessa ja muualla. Vanhana tapasi L:n köyhyys, niin että hänen talo talolta täytyi käydä pyytämässä aina Vienan merelle asti. Hänen kuolinvuodestaan ovat tiedot erilaiset: Karjalaisen mukaan olisi Lari kuollut

v. 1874 70:n paikoissa, Marttisen mukaan olisi hän elänyt 90:n vanhaksi ja kuollut n. v. 1880. Bor. I—II. — Ka I,₁ 119, 279, 325, 664; I,₂ 841, 907; loits. I,₄ 633, 870, 974, 1429.

T'eppisen Larin isä; Uhut. Ks. edellä olevaa kappaletta. Lönnr. — Ka I,₁ 107, 278, 319, 376; I,₂ 906.

T'eppiini Petri; Vuokk. Myös: T'eppi-Petri; oikea nimi Petri Mittojoff. Mikkolasta kotoisin ollut suvun alkaja Mikko-nimellinen suomalainen. P. oli suuri ukko. Miehuutensa päivinä elätti itseään salvotöillä ja metsämiessä. Useampia kymmeniä karhuja tappoi iässään. Lumivuosina oli tappaa peurat sukupuuttoon; kerrankin kaatoi yhdellä nevalla 60 päätä samalla kertaa. Osasi kontionvirsää, lehmiä metsänpeitosta päästeli. Tunnettu valheilla höystetyistä metsästys- y. m. jutuistaan, siitä nimikin: t'epistäy = valehtelee. Uskoi itse valheitaan. Käytettiin myös pat'vaskana; oli viinaanmenevä. Viimeiseltä eli sokeana kylän varassa. Mutta valehtelematta ei P. vanhanakaan toki malttanut olla: „Kun iltasilla leipäpalojen edestä kumarteli pyhien kuvien edessä helminauha kädessä, niin yhden helmen sijasta Petri siirsi kolme, neljä ja enemmänkin helmeä, että pääsisi nopeammin helminauhan ympäri“ (Les.). Petri eli sangen vanhaksi; v. 1900 on Muarie Remsujeff kertonut kuulleensa erään taian 30 v. takaperin T'eppi-Petriltä, joka jo silloin olisi ollut 90:n vanha (Martt. n. 239). Kuoli Varosen mukaan v. 1886 n. 90:n vanhana. (Karj. kirj. II,₂ s. 335 sanotaan P:n kuolleen noin 1885 paikkeilla yli 70 v. vanhana.) (Petrin isä oli elänyt 103:n v:n vanhaksi.) P. saneli Genetzille yhden loitsun, mutta sanoi 20—30 vuotta aikaisemmin laulaneensa kahdelle partaniekalle Kokkolan likiseudusta. G II. — Loits. I,₄ 1405.

T'eppisen Petrin sisar Varvana; Vuokk. V. 1877 n. 50 v. vanha. Syntynyt ja elänyt ikänsä Vuokkiniemessä. Eli naimattomana ja köyhänä ikänsä. Kuoli pari vuotta ennen Petriä n. v. 1885—6 60:n vanhana (Karj.). Bor. III. — Hää I,₃ 1558, 1687.

Tervasso Tomna; Vuonn. V. 1915 76 v. vanha; synt. Alajärvässä. Väis. — Työ I,₃ 1780.

Tichanoff Muarie; Hirvis. Syntynyt Hirvisalmessa, Uhtuesta Pistojärveenpäin olevasta kylästä. Vuodesta 1887 Ruovedelle muuttaneen uhtuelaisen maakauppiaan Vaske Tichanoffin vaimo. V. 1893 26 v. vanha. „Hänen elämänsä alkua oli niitä valoisia, joita Karjalassa niin harvoin tapaa“, lausuu I. Marttiini, joka hänen pienet tietonsa pani kirjaan. Mutta säälimätön Tuoni lopetti samoihin aikoihin nuoren parikunnan, sekä vaimon että miehen elämän v. 1894. Martt. — Mk. I,₃ 1130; sananl. I,₃ 2019; loits. I,₄ 214, 616, 683, 980, 1168, 1626, 1775, 1924, 1952, 1953, 1962.

Tiilikaini Petri; Jyvääl. Jyväälähtea mainitsee Bor. huonoksi runopaikaksi. Tiilikaini Petri syntyi Jyväälähdessä n. v. 1790. Luonteeltaan iloinen ja ystävällinen ja harras jumalinen. Oli toimelias talonisäntä, ahkera kalastaja ja metsästäjä, paikkakunnan tunnetuimpia pyssyseppiä. Oli 12 lapsen isä. Merkillisyytenä mainittakoon, että P. luuli, ollen jonkunlaisen uskonnollisen harhaluulon vallassa, tekevänsä suuren synnin, jos antoi tyttärelleen suostumuksen avioliittoon menemiselle; näiden täytyi sentähden salaa mennä miehelle ja perästäpäin hankkia isän siunaus ja suostumus. Tällaista tyttöjen karkaamista sanoo Lesoñi (v. 1904) vielä viime aikoinakin Ven.-Karjalan metsäkulmilla tapahtuneen,

varsinkin vanhauskolaisten keskuudessa. Samanlaista mainitsee myös Lönnrot pohjoisempaa Ven.-Karjalasta (ks. Lönnrotin matkat I, s. 301). P. oli kuollessaan lähes 90:n. Bor. I. — Loits. I,₄ 490.

Timohjo Ust'iini; Luus. Kostjan tytär; Mihhein akka. Salm. — Lis. hää 2230; tuuti 2275, 2293, 2308, 2314; viihd. 2333; loits. 2403, 2479, 2523.

T'imon akka; ks. Huovinen Añni.

T'imon leski; Luus. Oikea nimi Malañie Kauron-tytär. Synt. Marttisen mukaan n. v. 1835 Nurmilahdessa. Köyhä eläjä. Naimisissa Kontrattaisen T'imon („Suuren T'imon“) kanssa. Oli elossa vielä v. 1904. G II. — Hää I,₃ 1724; loits. I,₄ 325.

Timoñi Jeysssei; Akonl. Jeysssei, Omenaisia, on ollut Akonlahden seudun suurimpia tietäjiä. Lienee kuollut n. v. 1865. Hänen tietojensa perijöitä on m. m. ollut Miina Huovinen (ks. tätä) sekä hänen poikansa Simana ja T'imo sekä tytär Marppa (ks. Hänñiñi M.). Jeyssein esiintyminen Cajanin laulajana ei kuitenkaan ole aivan varma — siitä kysymysmerkki numeroissa I,₁ 244 ja I,₂ 732—3. Caj. — Ka I,₁ 244; I,₂ 732—33.

Timoñe, Remsosen renki; Akonl. Tämä nimi liittyy Vienan läänin runojen keruun alkuvaiheeseen. Niinkuin tunnettua, teki Uudenkaarlepyyn piirilääkäri Sakari Topelius-vanhempi (s. 1781 † 1831) Vienan läänin runot ensin tunnetuiksi julkaisemalla koko joukon meidän maassa laukkukaupalla käyvien venäjän-karjalaisten runoja vuonna 1822—31 ilmestyneessä runokokoelmassaan: „Suomen kansan vanhoja runoja ynnä myös nykyisempiä lauluja.“ Topelius laulatti kierteleviä laukkumiehiä kotonaan, ja ensimmäinen, jolta hän pani muistoon runoja, näkyy olleen nimeltään Timoñe. Kesäkuun 10:nä v. 1820 esiintyvät, näet, Topeliuksen kokoelmissa nimet Timonen ja Remsosen renki ja heidän laulaminaan viisi kertovaista runoa ja kaksi loitsua. Borenius on kuitenkin runojen sisällisistä ominaisuuksista päättänyt, että runot ovat yhden miehen laumat ja että Remsosen renki tarkoittaa Timosta. Tähän käsitykseen yhtyen olen VLR:ssa ilmoittanut Timosen kaikkien runojen laulajaksi. Vielä on Borenius ensimmäisenä huomannut, että eräs toinen kerääjä, Europæus, on v. 1845 Akonlahden seutuvilla laulattanut samaa miestä, josta olen tehnyt sen johtopäätöksen, että Timoñe on ollut niiltä seuduin kotoisin. Todennäköistä on, että Timoñe on ollut kauppaliitossa jonkun Vuokkiniemen seudulta kotoisin olleen Remsosen kanssa myyden tämän tavaraa, jonka tapainen menettely on ollut Suomessa laukkukauppaa harjoittaneiden venäjän-karjalaisten kesken hyvin tavallista. — Näille ensimmäisille Karjalan laulajille tulee jälkimaailman tehdä kunniaa. Topeliuksen kokoelma Vienan läänin runoja vaikutti aamunsarastuksen tavoin kansamme silloin pimeään yöhön peittyneeseen muinaisuuteen. Kaikkiaan tavataan Topeliuksen kokoelmissa 31 Vienan läänin runoa, vähintään kuudelta eri laulajalta, niistä 16 kertomarunoa, 15 loitsua. Paitsi Timosta ovat laulajista nimeltä mainitut Jyrki Kettunen ja „Olli Mäkeläinen“. Huvittavan sisäkuvan on kerääjän poika, runoilija Sakari Topelius, antanut näistä ensimmäisistä karjalaisista runonlaulajista, muistellessaan vanhana heidän käyntiään lapsuutensa kodissa: „Minulla on varhaisimmat muistot isäni luona käyneistä karjalaisista runonlaulajista lapsuuden ensimmäisiltä vuosilta 1822—8, jolloin niitä joka talvi kävi hänen luonansa. 1829 lähetettiin minut Oulun

kouluun, enkä tiedä, jatkuivatko käynnit sen jälkeen. Isäni kustansi laulajien matkat ja heitä kestittiin hyvin, että pysyisivät hyvällä päällä, jonka tähden he myös peloittivat koko talon väen noitakonsteillansa ja olivat enemmän peljättyjä kuin tervetulleita vieraita.“ Karjalaisten laulajien käydessä oli kerääjä, tohtori Topelius, jo itse, upottuaan jäihin talvisella virkamatkalla v. 1820, joutunut ankaran taudin uhriksi eikä kyennyt minnekään liikkumaan, saatikka lähtemään Vuokkiniemeen, jonka useat laulajat mainitsivat kotiseudukseen ja joka hänen mielessään kangasti runon kultamaana. Mutta sen herätyksen vuoksi, mikä Topeliuksen runoilla jo semmoisenaan oli, on Topeliuksen muisto, kuten niiden painatuksen valvoja, toinen muistettava vanhan runoutemme suosija tuolta ajalta, yliopiston ensimmäinen suomenkielen lehtori, K. N. Keckman, jäähyväissanoissaan v. 1831 lausui, aina viheriöitsevä Suomenmaassa. Top., Europ. — Ka I,₁ 158, 354, 449, 449 b), 597, 597 b); I,₂ 728; loits. I,₄ 248, 816.

Tjermijeff Iro; Ahvenj. V. 1889 60-vuotias mummo. Mer. — Viihd. I,₃ 1948.

Toavittaini Jeussei; Makarien kyl. Bor. laulatti Uhtuessa. Bor. II — Eril. m. I,₃ 1307.

Tollon Kauro; ks. T'enesseiñi Kauro.

Torikan l. Ylisen Miikkalin vaimo; ks. Lesoñi Oñuśśa.

Torikan Ontrein naiñi; Kivij. Syntynyt Niskajärvessä. Kuullut melkein kaikki äitinsä äidiltä, Päntin akalta [ks. tätä]. Kertoi v. 1911 taikoja I. Marttiselle, ikä silloin 45 v. Elää vielä (v. 1921) Kivijärvessä Rapakko-nimisessä mökissään poikansa perheessä. Martt. — Loits. I,₄ 409, 680, 744, 1152, 1390, 1468, 1572, 1816, 1831, 1958, 2004.

Triihposen Palaga; Akonl. V. 1902 22 v. vanha. Martt. — Loits. I,₄ 1829, 1843.

Trohkiman leski Aññi; Vuokk. Tunnetun tietäjän ja laulajan „Karhu-T'imon“ [ks. Petriñi T'imo] tytär. Naitiin nuorena Latvajärvestä isoon ja varakkaaseen taloon Vuokkiniemeen „Tsena-Kauron“ pojalle. Oli kahdesti naimisissa. Myöhemmin, kun miehensä kuolivat, kohtasi Aññiakkin ven.-karjalaisten leskien tavallinen osa: köyhyys. Vielä eli leskenä v. 1908. „Olisi vähän peltoa ja nurmea, mutta ei jaksata tehdä työtä eikä lehmää pitää. Kerjuullakin täytyy käydä“ (Martt.). Bor., I, G II. — Ka I,₁ 223, 484, 484 a), 632.

Trohkiman vaimo Oud'i; Tsolmo. Kellovaarasta tuotu pieneen Tsolmon kylään, joka on lähes pk. Liedmasta lounaaseen. „Koñovoalan“ veljentytär ja Simanan [ks. Miihkaliñe Simana] sekä Važen serkku [ks. D'euhtin vaimo]. Oli runon oppinut „koñovoalan“ akalta. Bor. II. — Ka I,₁ 436.

Trohkimaiñi Ontrei; Vuonn. Bor. laulatti Uhtuessa. Aññi L:n mukaan oli kaksi Ontreita samoja veljeksiä ja kolmas veli oli Mihhei. „Toinen Ontreista oli isompi Ontrei ja toinen pienempi. Iso Ontrei oli tunnettu nimeltä „Koukku-Ontrei“ ja pieni Ontrei oli „Pamppu-Ontrei“. Kumpi niistä on laulanut Boreniukselle, ei kertoja tietänyt.“ Bor. II. — Ka I,₂ 803.

Trohkimaiñi Simana; Suvanto. Meriläisellä: Simana Rohkimainen. V. 1888 60 v. vanha; kuullut isältään Vaassel'ei Trohkimaiselta samassa kylässä; kertoi Muhoksella Apajan majatalossa lokak. v. 1887. Mer. — Loits. I,₄ 60, 221, 332, 637, 783, 875, 914, 1887.

Trohkimaiñi Soava; Akonl. Huomattavimman saaliinsa on Lönnrot ensimmäisellä Venäjän-Karjalan matkalla v. 1832 todennäköisesti saanut akonlahtelaiselta Trohkimaiselta Soavalta, vaikkei hän laulajan nimeä mainitse. Se käy nimittäin uskottavaksi useammasta seikasta. Palatessaan runonkeruusta, Akonlahden kautta Kajaaniin syksyllä v. 1833 poikkesi L. Akonlahdessa Trohkimossa. „Akonlahdessa poikkesin“ — näin kertoo Lönnrot — „Trohkimon taloon, missä minut vanhana tuttavana ystävällisesti vastaanotettiin. Sauna pantiin heti lämpiämään huolimatta siitä, että jo oli sängen myöhäinen hetki; olin, näet, sinä päivänä kulkenut 5 penikulmaa, 2 ratsain ja 3 jalan. Talo, joka edellisellä käynnilläni oli ollut köyhissä oloissa, oli tänä vuonna kaskimaistaan saanut paljon rukiita ja teki nyt kahta varakkaamman ja hauskemman vaikutuksen.“ Luonnollisesti olisi tällainen maininta yksinänsä aivan riittämätön todiste siihen, että Trohkiman isäntä edellisellä matkalla oli laulanut Lönnrotille, mutta meillä on kaksi muuta sitä tukevaa ja paljoa sitovampaa todistusta. Lönnrotin kokoelmassa Soavan laulamiksi oletettuja runoja on, näet, säilynyt toisaallakin, nim. Gottlundin kokoelmissa, ja siellä on merkitty laulaja seuraavasti: „Samul Nykytti Vuokkiniemen pitäjältä Akolahden kylästä.“ Kun tiedetään, että Trohkimaisen Soavan sukunimi oli Nykytijeff, ei epäilykselle jää mitään sijaa, kun vielä esimerkki on siitäkin, että Soavan nimi on suomeksi Samuliksi käännetty (Bor. 1871:n mp.-kirja). Milloin Gottlund on Soavan runot muistoonpannut, ei hän ole maininnut. Karttusen mukaan (Suomi III, 15, s. 49) olemme aikaisemmin olettaneet, että muistoonpano on tapahtunut Kuhmoisissa v. 1859 tilaisuudessa, josta G. kertoo näin: „Muinaistutkimusmatkoillani tulin syysk. 2 p. 1859 Närvän kylään Kuhmoisten pitäjässä. Täällä tapasin 25 arkankelilaista eli n. s. laukuryssää, jotka olivat matkalla Tampereen markkinoille. He lauloivat muutamia vanhoja runoja.“ Tästä tapauksesta, johon Nykytin laulattaminen on sovitettu, on Gottlund päiväkirjassaan (Antiqv. Saml. I,₉₆) kertonut selvemästi ja laveammalti. Siinä hän sanoo, että nuo venäjän-karjalaiset olivat saapuneet tänne Jyväskylältä veneellä ja olivat juuri pitkän pöydän ääressä päivällisellä G:n tullessa. „Ja kun niiden joukossa oli useita runonlaulajia, annoin minä syönnin jälkeen erään heistä, säestäjän eli puoltajan avustamana, laulaa pitkän käärmeensyntyrunon, jotta seudun kansa saisi tilaisuuden kuulla tämänlaatuista laulua.“ Aina toimielias Gottlund on tilaisuuden sattuessa heti ollut valmis toimeenpanemaan niin sanoaksemme julkisen laulunäytöksen, sillä kertaa nähtävästi muuta tarkoittamatta. Lähemmin tarkastaessa Gottlundin muistoonpanemia runoja huomaa, että Samuli Nykytiltä saadut runot, n:t 589—92 a), ovat, kuten Borenius on osoittanut, kirjoitetut paperille, joka on samanlaista kuin G:n 1830-luvulla käyttämä, ja käsiala ja oikeinkirjoitus — ja se on tärkeintä — sillä voisivathan runot, kun ovat vihon lopussa, olla entuudestaan tyhjille lehdille perästäpäin kopioituja — on 1820- ja 1830-luvun, siis varhaisempaa kuin G:lle 1850-luvun lopussa ominainen. Nämät yhdessä viittaavat — ja se näyttää olleen yhteen aikaan Boreniuksenkin mielipide, vaikka hän toisessa paikassa on ajatellut myöhempääkin aikaa mahdolliseksi ja puhuu 1840-luvusta taikka edellisen vuosikymmenen lopusta, G:n Kuopiossa oloaikaan 1830-luvulla. Kolmas todistus vihdoin, että Lönnrotin laulaja on ollut Trohkimaiñi Soava eli Samuli Nykytti, on seuraava Boreniuksen nuottikokoelmassa v:lta 1877 tavattava, Akonlahdesta saatu tieto:

„Toinen laulaja, Trohkimaińi Soava, on Lönnrotille samoin pari tai useampia päiviä laulanut“. Kun Castrén Akonlahdessa mainitsee olleen kaksi yhtä etevää laulajaa, joista toinen silloin kuitenkaan ei ollut kotosalla, on Borenius arvellut, että, jos toinen näistä oli Homa, toinen saattoi olla juuri Soava. Samaten on Boreniuksen v. 1906 Kirjallisuuden Seuran haltuun tulleissa papereissa se tieto, että Lönnrot v. 1874 oli suullisesti kirjoittajalle maininnut „että Akonlahdessa siihen aikaan asui eräs laulaja, jonka runot olisivat voineet täyttää parikin semmoista (s. o. 2—3 arkin suuruista) vihkoa“. Samassa yhteydessä lausuu Borenius, että kaikki ne 17 erilaatuista runoa, jotka täyttävät 1832:n vuoden kokoelmain ensimmäisen vihon, sisällisistä tunnuksista päättäen ovat yhden miehen laulamia. Trohkimaisen Soavan kuolemasta on eräs akonlahtelainen tuttavani ilmoittanut, että hän hukkuu poikansa kanssa kulkiessaan lautalla Livojoen yli, kun palasi Vuokkiniemestä lehmänostosta; Soava jätti kuitenkin jälkeensä kaksi poikaa. Lönnr., Gottl. — Ka I,₁ 30, 30 a), 30 b), 387 a), 450 a), 520; I,₂ 729, 730, 863, 970; mk. I,₂ 1064; loits. I,₄ 66, 136, 249, 495, 1085.

Tsena-Vilkku; ks. Maksimaińi Hilippä.

Tsiigojeff Stepańie; Jyvääl. Kotoisin Vuonnisesta; Karj:lle laulaessaan 80:llä. Karj. — Ka I,₁ 506; hää I,₃ 1527, 1587, 1636, 1702.

Tsiigojeff Toarie Petrovna; Jyvääl. Synt. Kenttijärvessä. 52 v. vanha v. 1894. Kuullut äidiltään, jota kehui hyväksi laulajaksi. Karj. — Ka I,₁ 103, 653; I,₂ 823, 986; hää I,₃ 1528, 1703.

Tšilli-Hotatta; ks. Jeremein Hotatta.

Tyttö; Akonl. Inha. — Tuuti I,₃ 1803, 1835.

Ulassieńi Ol'vo; Luvaj. Alk. kk:ssa on n:n 59:n lopussa G:n huomautus: „Suomessa enimmäen osan oppinut.“ Valtasia; vanhauskoinen. Köyhänlainen eläjä, jonka täytyi vaimonsa ja lastensa kanssa käydä Sungun puolella „piänelolla“. Laski leikkiä ja ja lauleli mielellään. Tapasi kisapirtissä pajatella kisaväelle. Kuollut Var:n tiedon mukaan v. 1883, Lesosen jo 1870-luvulla. G II. — Loits. I,₄ 238, 806.

Uljanovna Jeuho; Luvaj. V. 1889 15 v. vanha. — Runo on todennäköisesti muistoonkirjoitettu 17 p. tammik. v. 1889 tilaisuudessa, josta Meriläinen matkakertomuksessaan antaa seuraavan hauskan kuvauksen: „Siinä talossa, jossa olin majaa, oli paljon lapsia, ja muista taloista kokouksi paljon lisäksi, että oli lähes puoli sataa kappaletta. Minä kerroin heille satuja ja ne kertoi minulle, ja siinä innostuivat laulamaan lasten kehtolauluja, joita olivat isoisältään ja isoäitiltään kuulleet. 6- ja 7-vuotijaitten lasten suusta kirjoittelin toista kymmentä oikeen ihmeen kaunista lasten kehtolaulua ja monta kymmentä arvuutusta ynnä muuta, ja siinäpä yhteisessä työssä suostuimme toisiimme niin kiinteästi, että tuskin kyynelittä voimme erota.“ — Tässä mainittuja kehtolauluja ei Meriläisen kokoelmissa tavata [vrt. Pietarovna Toarie], josta päättäen ne lienevät joutuneet hukkaan. Mer. — Erii. m. I,₃ 1440.

Uljanovna Oksenia; Pirttil. V. 1889 20 v. vanha. Mer. — Eril. m. I₃ 1430.

Urpiainen E. Ven.-Karj. Mp. Kivijärven Kinnulassa Suomessa v. 1884. Laulaja kuullut vanhain lojuttavan. Kr. — Ka I₂ 812.

Uulajeff Ilja; Uhut. V. 1889 50 v. vanha. Mer. — Ka I₁ 124; I₂ 846; eril. m. I₃ 1467.

Uvenainen Huotari; Tetrin. Kr. — Ka I₁ 353; loits. I₄ 1356.

Vahron akka; Vuokkin. V. 1900 93 v. vanha. Martt. — Loits. I₄ 933.

Vanha eukko; Kivij. Raut. — Loits. I₄ 1652.

Vanhanpuoleinen vaimo; Jyvöäl. Laulettu venematalla Jyvöälahdesta Vuokkiniemeen v. 1879. Bas. — Hää I₃ 1701.

Vasiljeff Jehkimä; Lusma. V. 1889 72 v. vanha; kuullut isältään ja poikasena kotitienoillaan. Mer. — Loits. I₄ 651, 1703, 2039.

Vasiljeff, Hokki Kondratanpoika; Luusalmi. „Hokki“. Taisi v. 1872 olla keski-ikäinen mies (Bor.). Vanhin kuudesta veljestä. Kotinsa, Luusalmen Hokkila, oli aikoinaan voipa talo, pellot ja nurmet hyvässä kunnossa ja kalavesi hyvä. Luusalmen kylä on Keski- ja Ala-Kuittijärven yhtymäkohdassa. Kesät talvet kantoi Hokki Luusalmesta suurta siikaa ja kuujaa, joita pyyti sekä verkolla että nuotalla. H. harjoitti myös kiertokauppaa ja oli tavaranhankkijana monelle karjalaiselle laukkukauppiaalle. Niin kauan kuin veljekset olivat yhtenä talona, oli Hokkila voipa talo, mutta veljien erottua jakautui se pieniin osiin ja veljeksistä tuli köyhiä karjalaisia isäntiä. Joku suurempi vahinko Suomessa teki H:sta köyhän miehen. H. kuoli Lesosen mukaan n. v. 1885, Karjal:n n. v. 1892, elettyään vanhoilla päivillään muiden almuista. Bern. — Ka I₁ 127.

Vasiljow Marina; Luus. V. 1892 26 v. vanha; oppi Jouhkolasta. Raut. — Hää I₃ 1593; loits. I₄ 1322.

Vasiljeff Mihhei ja Vasiljus Mikko; Katosl. Meriläisen kokoelmissa löytyy melkoinen määrä loitsuja (ks. Mer. n:t 1102—4, 1123, 1126, 1127, 1130, 1135, 1137, 1140, 1144—45, 1162, 1164—68) Vasiljeff Mihheiltä 1889:n v:n matkalta ja Mikko Vasiljukselta 1888:n v:n matkalta (n:t 74—8, 80—86). Mikon iän ilmoittaa kerääjä 64:ksi v:ksi, Mihhein 68:ksi, mutta kumpienkin kotikyläksi Katoslammin. VLR:ssä olemme pitäneet heitä eri henkilöinä etupäässä siitä syystä, että heidän lähteensä näyttävät niin erilaisilta: Mikko on ilmoittanut kuulleensa taikansa ja runonsa pääasiassa isoäidiltään ja isoisältään samassa kylässä, mutta Mihhei näyttää etupäässä maailmalla liikkeudessaan kuulleen tietonsa. Osan hän on sanonut kuulleensa lappalaiselta Koutajärven tienoilla n. 45 v. sitä ennen, osan Suomessa Muhoksen tienoilla, Kempeleessä, Kiimingissä sekä Kuusamossa Pekka Meskukselta ynnä myös isältään ja isänisältään. Tästä kaikesta ei mainita v:n 1888:n saaliissa vielä mitään Mikko Vasiljuksen taikojen ja loitsujen yhteydessä. Oli miten oli, mahtavia tietäjiä ovat kumpikin olleet, jos heitä (kuten näyttää) kaksi oli.

Sattuvan kuvan itsestään on Mikko piirtänyt kertoessaan Meriläiselle, mihin kaikkeen hän pystyi. N:ssa I,₄ 758 kerrotun taian sanoi tietäjä voineensa Meriläiselle kymmenestä markasta näyttää, jos olisi maa ollut sulana, „ja — käytämme tässä Meriläisen omia sanoja — lupasi vasta sen tehdä, jos on sulan maan aika. Sanoi myös tietävänsä, miten voipi tulla semmoiseksi, että voipi mennä tuleen ja lentää niinkuin ennen lappalaiset noijan nuolessa, vaan sano olevan hyvin synkeän, pelkäsi suurta syntiä sen kertomisesta — luuli, että sitä ruvettaisiin käyttämään. Samoin sanoi, että jos pirun peukalo pannaan hampaihesa ja mennään kirkkoon yöllä, niin oppii taikoja niin paljon kuin tahtoo, vaan sitä ei sanonut, miten se peukalo saahaan. Sanoi olevan hyvin jumalattoman sen taijan; itsellään sano olevan sen kapineen ja itsensä sanoi olevan ristityn miehen. Siihen sanoi olevan konstin, että miten ristitty mies tulee semmoiseksi, että saa metsän kuninkaan tahi pirun puheilleen; vaan ei sanonut sitäkään — pelkäsi, että jos sitä käytettäisiin“ (n. 85). Vasiljeff Mihhein sanelemat loitsut ovat: I,₄ 17, 21, 22, 38, 555, 915, 916, 983, 1141, 1188, 1281, 1497, 1570, 1722, 1991, 2010, 2063, 2074; Mikko Vasiljuksen seuraavat: I,₄ 109, 223, 453, 731, 758, 775, 881, 1156, 1197, 1217, 1445, 1536.

Wasiljeff Okku; Luus. Oppinut laulunsa Jouhkolassa. V. 1892 30 v. vanha. Raut. — Mk. I,₂ 1129; loits. I,₄ 1801.

Vasiljeff Uoti; Paanaj. V. 1889 83 v. vanha; kuullut vanhoilta kotikylissään. Mer. — Loits. I,₄ 25, 556, 639.

Vasiljovna Natalie; Uhut. V. 1889 62 v. vanha; kuullut vanhuksilta. Mer. — Loits. I,₄ 978.

Vaššil'ei; Alaj. Marttinan veli [ks. tätä]. Lauloi Inhalle muutamia runoja. Miestä ja hänen lauluun kuvaava Inha näin: „Vassilei oli jo lähes satavuotias ja sokea, mutta yhä rattoisa. Muistokin oli vielä jotenkin hyvä. Hurstipaita ja hurstihousut yllään hän asian kuultuaan kömpi alas uunilta ja oli paikalla valmis runoja laulamaan. Olihan se ansio, jota niin vanhan miehen muulla tavalla enää oli vaikea saada. Mutta runojen laadusta emme tahtoneet sopia. Mieluummin kuin kalevaisia runoja hän olisi laulanut omatekoisia laulujaan.“ — — — „Vaana njiitä ammuisia lauluja — en, velj, njiitä enämpi maha.“ Hän lausui sen pettymyksellä ja veitikkamainen välähtely katosi silmistä. Mutta miten ollakaan, hän alkoi kuitenkin tapailta yhtä ja toista runonpäättä, ja hänelle kävi samoin kuin niin monelle muullekin. Kun ukko oli runon ladulle lähtenyt, niin kiihtyi mieli, ja ikäänkuin inspirationin valtaamana hän alkoi muistaa ja osata, min että minulla oli täysi työ rinnalla pysyä. Ja hänen runonsa olivat täysipätoisiä vanhoja säkeitä, vaikka aukkoja olikin paljon. Hän lauloi „kanteleen synnystä“, „maailman luomisesta“, „Sammon taonnasta“ ja „Kullervon ilonpidännästä saaren impien keralla“. Ja hän lauloi runonsa nuotilla, joka oli niin omituisen kevyt, vilkas ja hohteinen, etten ollut mielestäni toista niin kaunista kuullut. Säveltä hän laulaessaan muunteli ja toisinteli niin monella tavalla, vaihteli äänilajeja, ettei se koskaan käynyt yksitoikkoiseksi. Välistä hän lauloi pidemmän jakson säkeitä siten, että sävel kulumistaan kului yhä yksinkertaisemmaksi, ikään kuin kertomusta kiirehtien, keinui lopuksi vain kahden nuotin välillä, kunnes ajatuksen lepokohdan lähestyessä viimeiset säkeet laulettiin täydellisellä sävelellä ja lisäksi koristettiin ihmeellisillä, helähtävillä sävelkirjauksilla, joita minun korvani oli mahdoton

kiinnittää, vaikka elävästi oivalsin niiden kauneuden. Siten käsiteltynä eepillisen runon itsessään yksinkertainen sävel sai eloisuutta ja rikkautta ja tuntui alati uudelta.“ (Kalev. laulum., ss. 79—80.) Inha. — Ka I,₁ 102, 192; I,₂ 821, 822, 984, 984 a).

Vaššil'ain Aññi; ks. Marttiñi Aññi.

Vaššil'ain Palaga; ks. Rugojeff P.

Vaššil'ain leski Stepañie; ks. Karhuñi St.

Vaššil'ain vaimo Ol'ona; Kont. Ontreisen Tomenttien tytär Luvajärvestä. Meni 22-vuotiaana naimisiin Kontokkiin Vaššil'eille, 12:nnele kosijalle. Oli kuuden lapsen äiti, joita leskeksi tultuaan sai elättää „savujen kirjoituksella“ (kerjuulla) Venäjällä, Sungun seuduilla. Mutta pojat kun tulivat miehiksi, pitivät äitinsä leivässä, jotta O. viimeisellä oli hyvissäkin varoissa. O. oli pieni tietäjä, kuten naisten hätiin, veren salpaantaan; puun vihat hän saattoi ottaa, oli „puapoloina“ (kätälönä). Kuoli korkeassa iässä v. 1901. Bor. II. — Ka I,₁ 214.

Vassiljovna Natal'ie; Uhut. V. 1889 62 v. vanha; kuullut äidiltään. Mer. — Loits. I,₄ 213.

Vatalan Mat'in akka, Oku; Kostam. „Matti vakuutti, että kyllä miän Okku on monta kipiehistä piästä. Nimenomaan eivät mielellään sano, ketä he muka parantavat loitsuillaan.“ (N. Les.) N. Les. — Loits. I,₄ 54, 162, 163, 407, 601, 686, 739, 764, 1561, 1574, 1622, 1780, 1814.

Vatañe Iro; Kananais. V. 1888 62 v. vanha; kuullut kotitienoillaan. Mer. — Hää I,₃ 1737; viihd. I,₃ 1925.

Vatañe Martina; Kostam. V. 1903 60 v. vanha. Martt. — Loits. I,₄ 1826.

Vatšun Out'i; ks. Lesoñi Out'i.

Vatšunni voari; ks. Lesoñi Iivana.

Vatsusen leski; Kivij. Martt. — Eiril. m. I,₃ 1322.

Vetoñi Onuhrie; oik.: Mehvoñi O., ks. Mäkeläiñi Olli.

Vieno tyttö; Ristin. Inha. — Tuuti I,₃ 1841.

Vittša-Prokko; ks. Iivanaiñi Prokko.

Voassilaiñi Kostja; Uhut. V. 1889 75 v. vanha. Antanut muutamia loitsuja Meriläiselle. Kuullut nuorena vanhoilta kotikylissään. Inhalle ukko ei enää v. 1894 ruvennut tietoja antamaan. Tästä Inha kertoo: „Voassilaiñi Kostja, lähes satavuotias ukko, kuulu tietäjä, sanoi ennen paljonkin osanneensa, mutta helpompi olisi ollut ammentaa kouralla vettä

syvästä kaivosta, kuin kaivaa kätköstään ne runot, joita hän puheensa mukaan, oli ennen osannut.“ (Kalev. laulum., s. 27.) Mer., Inha — Ka I,1 425; loits. I,4 34, 773, 1495.

Voassilaiñe Ohvo; Suurij. (P). V. 1888 60 v. vanha; kuullut esivanhemmiltaan. Mer. — Loits. I,4 122, 224.